9793 222

DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY

1885.

THRONDHJEM.

INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.

1886.

DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

1885.

THRONDHJEM.
INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.
1886.

Indhold:

1. Notitser til Throndhjems Omegns Flora, af V. Storm Pag. 1
2. Oversigt over de trondhjemske dialekters slægtskabsforhold, ved Amund B. Larsen . . . . . „ 37
3. Direktionens Aarsberetning for 1885 . . . . . „ 118

Notitser

til

Throndhjems Omegns Flora

af V. Storm.

I.

Gun. = Gunnerus, *Flora norvegica* 1766.
N. Fl. = Norges Flora af M. N. Blytt (1ste D. 1861) og Axel Blytt (2den og 3die D. 1874—76).)
Thr. Fl. = Veiledning i Throndhjems Omegns Flora af V. Storm, 1ste Opl. 1869, 2det 1882.
Norm. = I. N. Norman. Voxesteder for nogle af den norske Floras Karplanter søndenfor Polarkredsen. (Arch. for Math. og Naturvidensk. 5te B. 1881.)
Yderligere bidrag til kundskaben om karplanternes udbredning i det nordenfjeldske Norge søndenfor Polarkredsen (af Arch. for Math. og Naturvidensk.) 1883.
A. Blytt. Nye Bidrag til Karplanternes Udbredelse i Norge (Chria. Vidsk. Selsk. Forh. 1882.)

Ved Siden af zoologiske Undersøgelser har jeg havt Anledning til — især når som i sidste Sommer Veiret har været ugunstigt for disse — at anstille sådanne Iagttagelser over Karplanternes Udbredelse, der kunne supplere hvad jeg på ovenciterede Sted har bekjendtgjort. Nedenstående Notitser ere derfor hovedsageligt fra Sommeren 1885, fra Stadsbygden, Gjedestranden og Bynesset og fra disse Steder findes flest specielle Angivelser, men også adskillige fra andre Trakter efter foregående Års Erfaring, ligesom jeg også har fået enkelte Meddelelser af Andre; fremdeles er hist og her henvist til de af Norman publicerede Iagttagelser fra de omkringliggende Bygder.

Jeg har imidlertid ikke fulgt den af Norman anvendte Methode, idet jeg kun i særegne Tilfælde har opgivet specielle Voxesteder for de Arter, som ere fundne at være almindelige, hvilke fordetmeste ere de samme som jeg forhen (l. c) har betegnet som sådanne. Her skal jeg i denne Henseende kun bemærke, at når en Art er så udbredt, at Forekomst og Udbredelse er ensbetydende og jeg har fundet den på hundrede for ikke at sige tusinde Steder, kan jeg ikke finde nogen Grund til at nævne et Voxested fremfor et andet, men må indskrænke mig til de væsentligste Resultater.

Floraens Charakter omkring Throndhjemsfjorden er i det hele taget meget blandet på Grund af dennes centrale Beliggenhed og lange Udstrækning fra Vest mod Øst samt ofte meget forskjellig i hinanden nærliggende Trakter på Grund af disses forskjellige Beliggenhed fra eller mod Havet eller Sydsolen. Medens ved Indløbet til Fjorden og især på Øerne udenfor mange Fjeldplanter ere almindelige i Lavlandet, er dette ved Fjordens Indre især Tilfælde, hvor større Fjeldstrækninger gå lige til Fjorden, navnlig på Lexvigstranden og Gevingåsen. Medens på Stadsbygden flere af de for Havkysten egne Arter — såsom Gentiana involucrata, Sedum anglicum, Luzula maxima — endnu findes og mange af de mere continentale synes at savnes, viser det under samme Længdegrad liggende Bynes en ganske anden Flora, der igjen på den østlige og nordvestlige Side er meget forskjellig fra den sydvestlige og sydlige fra Havvinden afspærrede og mod Middagssolen vendende Del. Man kan på den Halvø, hvoraf Bynesset udgjør den største Del, og hvis Omkreds næsten danner en Cirkel med overalt fremspringende Odder, som jeg undersøgte en for en, se hvorledes de mere kjelne eller continentale Arter på Læsiden af disse komme til, den ene efter den anden og tiltage i Mængde — Vicia sylvatica, Rosa cinnamomea, Calamintha clinopodium, Viburnum opulus, Convallaria polygonatum, Humulus lupulus, Viola mirabilis, Sedum rupestre og Sorbus aria, Verbascum nigrum, Orobus vernus, Ononis (hvorom mere nedenfor), Ulmus montana, Asperula odorata, Turritis glabra, Origanum vulgare, Glecoma

hederacea, Centaurea jacea, Trifolium medium, Avena pratensis, Carex muricata, Orobus niger, Galium triflorum, Verbascum thapsus, Torilis anthriscus, Agrimonia eupatoria, Primula scotica, Bidens tripartita, Cardamine impatiens, Cotoneaster. Derimod savnes mange, som ere almindelige i vestlige og andre Egne og navnlig subalpine Arter, så at dette Strøg trods sin vestlige Beliggenhed har et mere continentalt Præg end noget andet ved Fjorden. Nærmest i denne Henseende kommer Frostens Sydside ved Åsenfjorden

Alligevel er der i flere Trakter enkelte Lier og især Urer, som ere usædvanlig rige på Arter og på de ellers i Egnen sjeldne, om end mange af disse forekomme i ringe Antal; som Exempel herpå kjender jeg intet rigere Sted end Leinslien på Stadsbygden; fra dette Sted er derfor nævnt flere, mindre sjeldne Arter.

Da det har vist sig, at nogle i ældre Tid indførte Arter have naturaliseret sig som vilde i Årenes Løb, medens andre ikke have tiltaget eller ere forsvundne, har jeg nedenfor anført Exempler i denne Henseende tilligemed andre Forandringer i Floraen i Byens Omegn hovedsagelig ved Kulturen; selv har jeg havt Anledning til at se noget af denne Art; men af Gunnerus's Flora, hvori er anført mange specielle Voxesteder i Byens Nærhed, kan det tydeligt sees, at hvor nu er opdyrket Jord, især på Høiderne øst om Byen, har fordum været Skov- og Myrvegetation, der er aftaget i Årenes Løb og hvoraf endnu på enkelte Steder de sidste Rester findes; omvendt kan en stor Mængde gjenfindes på den af ham angivne Plads. I de seneste År ere også mange Arter indvandrede med Jernbanetrafiken, dels fra det søndenfjeldske dels med Merakerbanen; jeg har derfor også for disse noteret Data.

I den nu følgende Fortegnelse ere Findestederne efter egne Iagttagelser, når ikke Andens Navn er nævnt.

Vasculares cryptogamæ.

Woodsia hyperborea, som ikke er optaget i min Fortegnelse over Throndhjems Omegns Planter l. c., synes ikke at være sjelden og forekommer på flere Steder — formodentlig efter Underlagets Beskaffenhed — hvor W. ilvensis ikke er fundet, såsom i Devlehavnen (Th. Knudtzon) på Skifer; fremdeles forekommer den i Melhus almindeligere end den sidste (Samme), ved Lundemo etc. (Norman) og på Gjedestranden nær Skiferbruddet, medens alene W. *ilvensis* fandtes på Stadsbygdens Gneisbjerge og der særdeles frodig og rigeligt.

For **Aspidium lonchitis** kjender jeg følgende Voxesteder: Leinslien, Almlien på Gjedestranden, Ørkedalen (Nissen), Lexvigstranden under Munken (Stud. med. Halfdan Bryn), Hoplen ved Åsenfjorden og Steggan i Klæbo, overalt sparsomt (Stod etc. Norman).

Polystichum dilatatum forekommer især på Strækningen Ilsvigen til Hangernesset på Bynesset nær Fjorden.

Asplenium viride er især fundet i Guldalen: Støren (Norman), Hovind, Melhus (Knudtzon); fremdeles i Devlehavnen (Samme) og ved Dyreborg ved Byen; sandsynligvis på mange flere Steder, men neppe almindeligt udbredt, da jeg aldrig så den i de af mig i sidste Sommer undersøgte vestligere Trakter.

Asplenium septentrionale er fundet almindeligt udbredt — fra Garten til Beistadfjorden ved Vennes — men mærkeligt nok ikke i Ørkedalen (Nissen), medens den forekom rigeligt i det nærliggende Almlien. Ved Berg, hvorfra den anføres af Gunnerus, findes den endnu.

Blechnum spicant. Angivelsen i N. Fl. giver et ufuldstændigt Begreb om dens Udbredelse i det Throndhjemske.

Jeg har fundet den i stor Mængde på Hiteren (ligesom Norman) og på Garten i Lavlandet; på Fastlandet fjerner den sig i Regelen fra Fjorden, jo længer man kommer mod Øst: I Skoven mellem Rissen og Stadsbygden; paa sidstnævnte Sted fandtes den ikke i det egentlige Lavland, men først i den såkaldte Markerbygd, på de steilere Skråninger på Lexvigstranden,

ligesom flere subalpine Arter, atter ned til Fjorden; fremdeles i Ørkedalen alm. lidt i Høiden (Nissen); på Byåsen nordenfor Ilelven i stor Mængde, på Siden mod Byen næsten til Fjorden; forekommer atter på Opstrinden (fra Stokkan) i Trakten om Jonsvandet samt over hele Mostadmarken, i Selbo og langt ind i Thydalen; i Guldalen går den østligere end i Holtålen, hvilket allerede er angivet af Gunnerus; fremdeles fra Stjørdalen som efter N. Fl. (Tillægget S. 1236). Den findes således næsten over hele Stiftet, men hvor den har sin Grændse i sydost, kjendes ikke; den opgives ikke for Røros el. Hamar Stift.

Allosurus crispus, som hidtil kun var fundet på vestlige Høifjelde (og efter Gun. og Norm. i Snåsen), forekommer (ifl. Knudtzon) ved Gimse i Melhus i Lavlandet.

Botrychium lunaria. Indenfor Hladehammeren ved Haga, Tinveden og Rotvold, efter Gunnerus ved Berg, i hvis Nærhed den nylig er fundet, samt ved Teisendammen på Nordsiden; på Stadsbygden indenfor Bækkenesset og i Vagnvigen (Bryn), Børsen og i Ørkedalen flere steds (Nissen) etc. (Normann).

Lycopodium inundatum, som først er fundet i Stadsbygden af Prof. A. Blytt, og som jeg sidste Sommer fandt der ved „Bækken", er ikke optaget i Thr. Fl.

Monocotyledones.

Alopecurus pratensis er allerede af Prof. M. Blytt (formodentlig 1825) optegnet som fundet ved Throndhjem, men den er endnu sjelden og hovedsageligt indskrænket til Ballastpladse, såsom ved den gamle Jernbanebro, på den nye Stationsplads, ved Hladestranden; på alle disse Steder ofte sammen med *Phalaris canariensis*.

Holcus lanatus. På den indre Side af Galgebjerget i Rissen i Selskab med Hypericum pulchrum & Digitalis; samt på Skjærene Juledagene ved Ørlandet, Artens N o r d g r æ n d s e.

H mollis. L e i n s l i e n, d e n s N o r d g r æ n d s e.

Setaria viridis. På Jernbanepladsen meget sparsomt 1883.

Apera spica venti. Sammesteds 1885 og efter N. Fl. flere-

steds i det Throndhjemske (Møllen ved Slupbroen); allesteds dog tilfældig. Skogn og Værdalen efter M. Blytt.

Phragmites communis forekom, idetmindste for omkring 20 År siden i Tyvandet, hvor den angives af Gunnerus. Forøvrigt Vikeraunsvandet, Jonsvandets Udløb, Selbosøen, Grilstad og Haugan ved Fjorden. Rigeligen på Stadsbygden i Elven og ved Bække, Ørkedalen (Nissen), Bynessets Kirke ved Fjorden o. fl. Steder.

Avena elatior, der forekommer langs Fjorden i alle Trakter (Garten til Indhered), er sjeldnere længer fra denne såsom i Leinslien og i Skoven ved „Apotheket", efter Gunnerus endog ved Berg.

A. pratensis. Hladehammeren, Devlehavnen, Humlevigen, Stjørdalen, Skogstadmarken og Apotheket på Bynesset, Leinslien og Haltanbjergene på Stadsbygden, Garten udenfor Ørlandet.

Trioidia decumbens i Leinslien og de øvrige Bjerge på Stadsbygden, ellers nær Fjorden i alle Trakter (Garten—Indhered).

Briza media. Hladehammeren, Rotvold, Ranheim, Humlevigen ved Gården af samme Navn (Skolebestyrer M. Storm), Stjørdalen på Suterøen rigeligt. Stadsbygden ved Fjorden lidt udenfor Thorshougen; Beian — alt ved Fjorden, medens jeg intet Voxested kjender fra Dalene.

Schedonorus Benekeni (N. Fl. Tillægget p. 1249). Foruden det der angivne Sted ogsaa i Leinslien i Selskab med *Brachypodium sylvaticum*.

Bromus mollis. Ved Hangren på Bynesset tilsyneladende vild; ellers sparsomt ved beboede Steder og tilfældig.

Lolium perenne, sjelden og tilfældig, såsom Frue Kirke og den gamle Jernbaneplads, hvor den blev indført for omkr. 20 Aar siden, men endnu findes i Mængde.

Lolium temulentum i Mængde i Agre på Bynesset i Sommeren 1883.

Carex pulicaris. Garten, Stadsbygden nedom Bliksåsen, Ørkedalen (Nissen), Korsviken, Stjørdalen Bl ; etc (Norm.)

C. muricata. Leinslien, Bliksåsen, Haltanbjerget, Almlien, Ørkedalen; Apotheket og Skogstadsmarken på Bynesset, Korsviken; Lundemo (Norm.)

C. paradoxa har jeg fundet på Nordsiden af Øen Garten.

C. norvegica & glareosa i Braksumpene nedenfor Bækken på Stadsbygden; Ørkedalsøren; forøvr. som i Thr. Fl Ranheim på Strinden.

Af **Carex salina** forekommer en særegen Form nær Udløbet af Elven i Stadsbygden, især ovenfor Broen; navnlig er Hanax tilstede i stort Antal, 6 til 10 nærstående; en lignende ved den gamle Jernbanebro ved Nidelven; en anden med meget lysfarvede Hanax nedenfor Bynessets Kirke, (subspathacea, der ifl. Norman også forekommer ved Beian); C. cryptocarpa på Lexvigstranden østenfor Axnes (Bryn).

C glauca tilhører formodentlig helst vestlige Trakter. Jeg har fundet den på Garten (efter Norman i Bjugn); i stor Mængde forekommer den over hele Stadsbygdens Myre ogsaa langt ovenfor Lierne; den er ligeledes ganske hyppig på Gjedestranden og i Ørkedalen; østligere kun sparsomt på Hladehammeren (Stjørdalen M. Bl.)

C. riparia fandtes omkr. 1860 i en Dam ved Gården nedre Stavne; ellers kun fundet i Landets sydligste Del.

Scirpus sylvaticus forekommer rigeligt i Stadsbygden langs Elven og i Bækkene såsom øst om Kirken og flere steds opgjennem Bygden til Skei; i Lexvigen, hvor den allerede er fundet af Gunnerus, ved Kropelven, Hlade Elv, Grilstad, Humla (fl. St. i Indhered); i Guldalen og Ørkedalen

Alisma plantago forekom fordum (i 50- og 60årene) rigeligt ligesom mange andre Vandplanter i de nu udtørrede Fæstningsdamme ved Christiansten samt i Hlade Elv. Endvidere har jeg fundet den øverst i Kropdalen (nær Møllerne) i Selskab med Potamogeton perfoliatus; i Stjørdalen (N. Fl.), rigeligt i Lexdalsvandet (M Storm); i Guldalen ved Gimse (Knudtzon), i Ørkedalen ikke sjelden (Nissen). Ifl. Knudtzon findes den ved Grilstad.

Luzula maxima går øst til Stadsbygden, hvor jeg sidste

Sommer fandt den ved Sydsiden af Vandet omkr. 10 Kilom. fra Søen i Selskab med subalpine Planter som Tofieldia, Bartsia & Blechnum, som den også voxer sammen med i stor Mængde på Hiteren.

Narthecium osfifragum. På Hiteren i Lavlandet, ikke blot ved Havn, hvor den er fundet af Norman, men over en større Del til Dolmsundet, hvor rigeligt i Selskab med Erica tetralix; fremdeles på Garten, men længere inde i Regelen lidt subalpinsk, såsom på Fjeldmyrene på Lexvigstranden ligeledes med E. tetralix og på samme Måde i Ørkedalen; på Byåsen på Østsiden, såsom rigeligt på Myrene ved Kystad ved Bynesveien, hvor den synes at standse på Høiden, ligeledes på Myrene nord over under Gråkallen ned mod Lavolden i Mængde; atter på Opstrindens Myre, fra Stene (Gun.) og gjennem Mostadmarken, Selbo og på Fjeldene herfra over til Stjørdalen. Ved Bestigningen af Fjeldet ved Græsli i Thydalen mødte jeg den først på en Høide henved 600 M.

Tofieldia borealis. På Hiteren og Garten samt på Lexvigstranden i Lavlandet; ellers almindelig i Fjeldtrakter, fra Ørkedalen (men ikke fundet på Byåsen), fra Stene og Stokkan gjennem Mostadmarken, Klæbo og Selbo.

Lilium martagon findes (ifl. Knudtzon) i ikke ganske ringe Mængde ved Grilstad, temmelig langt fra Gården, hvor den ikke vides at have været dyrket; den har været bemærket der i 11 År og har udbredt sig lidt.

Gagea lutea. Specielle Voxesteder ved Byen ere f. Ex. under det store Asketræ ved Bakke rigeligt, på Hladehammeren og øst om Grønlien henimod Hlade, Berg på Høiden og Dalen ved Sindsager, Valene flere steds til Sluppen, Stene og Halseth, hvor den også var fundet af Gunnerus; Rotvold, Grilstadbækken rigeligt, i Ranheimsmarken og indover Strinden til Humlevigen og Stjørdalen (Indhered mangesteds). På Nordsiden af Fjorden nedenfor Reinsklosteret og omkring Stadsbygdens og Lexvigens Prestegårde o. fl. St. Ørkedalen ikke sjelden samt i Selbo.

Convallaria polygonatum. Leinslien og Haltenbjergene rigeligt; Almlien øverst i Uren, Rømmesbjergene i Ørke-

dalen (Nissen), Hangren på Bynesset ret rigeligt samt hist og her til Skogstaduren; på Østsiden af Byen ved Stene (Gun.) sparsomt på Hladehammerens Nordside, Devlehavnen, Rotvold, Saxvik, Humlevigen.

C. verticillata (tilligemed C. majalis) i overordentlig Mængde og frodig i Leinslien; forøvr. temmelig almindelige.

Corallorhiza innata. Flere steds på Stadsbygden, såsom på Thorshougen og i Markebygden, såsom på Myrene søndenfor Vandet; forøvr. Ørkedalen, Mostadmarken og de i Thj. Fl. nævnte Steder.

Orchis mascula Temmelig rigeligt i Leinslien. Den voxer her på selve Bjergene, selv på tørre Steder, stor og frodig med altid uplettede Blade. Den er ny for Throndhjems Omegn, idet den forhen ikke er fundet nærmere end Stemshesten og Namdalen.

Orchis incarnata På Nordsiden af Øen Garten, samt langs „Bækken" på Stadsbygden.

O. maculata er vel idethele almindelig, men forekommer dog i forskjellige Trakter i større el. mindre Mængde; således findes den neppe på Hladehammeren men først østligere ved Devle og Rotvold og forøvr. i Byens Omegn sparsomt. På Stadsbygden, hvor overhovedet Orchideer forekomme i forholdsvis stor Mængde af Arter og Individer, fandtes den rigeligt og frodig i flere Varieteter over alle Lier og Bjerge oftest sammen med **Platanthera bifolia**, der ligeledes syntes at være af usædvanlig Størrelse.

Gymnadenia conopsea. På Stadsbygden forekommer den i Bliksåsen, navnlig i Bakkerne mod Middagssolen i sådan Mængde, at det på de i Skoven åbne Steder rødner op gjennem Lien og Luften fyldes med Vellugt. I de nærliggende Lier fandtes den derimod ikke, men atter rigeligt i Vagnvigen; på Hangernesset på Bynesset traffes den sparsomt Forøvrigt kjender jeg intet Voxested i Omegnen for denne, som det synes, ellers ikke sjeldne Art.

Peristylis viridis. Sparsomt i Bliksåsen.

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY

P. albidus. Ligeledes i Stadsbygden, i Markerbygden ved Sydvestenden af Vandet. Ny for Omegnens Flora.

Listera ovata har jeg fundet i størst Mængde i de vestligere Trakter; navnlig forekommer den på Stadsbygden næsten overalt, såvel nede ved Fjæren som høit over Lierne og på selve Engene: Aspelunden ved Grønningen, Engene ved Bækken, langs Elven, Leinslien, Haltanbjergene, og i Bliksåsen af overordentlig Størrelse og Mængde og langs Vandets Vestside i Markerbygden; fremdeles på Gjedestranden, men (efter Nissen) kun på 1 Localitet i Ørkedalen; på Bynesset mangesteds såsom i Aspelundene vest for Hangren, i Apotheket o. s. v. Nær Byen er den sjelden; efter Gunnerus ved Stene på Opstrinden; på Hladehammeren er den ikke fundet, men sparsomt i Devlehavnen, rigeligere ved Rotvold (Dr. Holmbo)

L. cordata i Nåleskove i det Indre af Stadsbygden og forøvrigt almindelig.

Epipactis helleborine. Leinslien i Mængde tilligemed Var. med grøngule Blomster og af større Høide, fremdeles i Bliksåsen o. fl. St. på Bynesset i „Apotheket", hvor også enkelte med grønne Blr.; på Hladehammeren har jeg af og til seet enkelte Exemplarer uden Blomster, nær Fjæren, formodentlig forplantet ved Frø; i Devlehavnen findes den (if. Knudtzon); ved Rotvold (Dr. Holmbo); fremdeles har jeg seet den i Gevingåsen ved Humlevigen; på Frosten på Nordsiden, Høiden ved Holmberget.

Potamogeton prælongus i Vandet, Stadsbygden; sandsynligvis mangesteds men vanskelig at finde, da den voxer på dybt Vand.

Lemna trisulca. I Dammen ved Bakke ved Byen; hidtil nordenfjelds kun opgivet for Stjørdalen

Dicotyledones apetalæ.

Ulmus montana. Vestligst kjender jeg den fra Østråt og forkrøblet i Klipperifter rundt Galgebjerget lige ved Fjorden; i Rissen ved Bustad o. fl. St., på Stadsbygden i Bliksåsen og på samme Side op til Vandet, fremdeles i Leinslien, i Lexvigen til Kirken, i Almlien, i Ørkedalen på Vestsiden af Elven mangesteds, på Bynesset fra Kongsvigen, Kirkehougen, Apotheket og i Marken fra Skogstad til Sundet, hvor den danner næsten sammenhængende Skov; fremdeles i den øvre Del af Guldalen, især i Kalveltdalen. I Nidelvens Dalføre kjender jeg intet Voxested (det er mig således opgivet, at den savnes i Klæbo og Selbo), heller ikke på Indstrinden førend i Stjørdalen ved Re og Rognes (større men få Træer); derimod findes den i Lierne ved Kusetmarken ved Jonsvandet; på Frostens Sydside sparsomt ved Åsenfjorden og i det hele taget forholdsvis i ringere Mængde i Indhered end i de ovennævnte Trakter; på Ytterøens Sydside dog næsten skovdannende. Det største Træ, jeg har seet, findes ved Rein i Stadsbygden og måler 120 ctm. i Diam. I Almlien findes nogle af henv. 1 Meters Tykkelse.

Humulus lupulus forekommer rigeligt paa Stadsbygden, såsom Leinslien, Haltanbjergene, Bliksåsen og i Urerne langs Vestsiden af Vandet og langt ovenfor dette i noget subalpine Trakter, fremdeles frodigt i Almlien på Gjedestranden og (efter Nissen) i Ørkedalen på Vestsiden af Dalen; på det indre af Bynesset fandt jeg den mangesteds fra det trange Skar syd for Hangren indtil Sundet: Kongsvigen, Kirkehougen, Apotheket og Skogstadmarken I Guldalen f. Ex. ved Lundemo (Norm.), men intetsteds i det Throndhjemske dyrkes den såmeget som her. I Nidelvens Dalføre kjender jeg intet Voxested og nær Byen først ved Grilstad samt ved Jonsvandet i Kusetmarken (Gunnerus og andre). Den forekommer flerested på Lexvigen såsom i det trange Bækkepas nær Kirken; Levangernesset syd for Broen.

Chenopodium vulvaria fandtes i Høsten 1883 på den nye Jernbanetomt.

Ch. rubrum opgives af Gunnerus at være fundet på Bynes-

set og bør derfor optages i Fortegnelsen over Throndhjems Omegns Planter.

Atriplex litoralis har jeg fundet ved Beian, hvorfra den også er anført af Norman; den går derfra op til Valdersund (Blytt); ligeledes er den anført i den Fortegnelse, som jeg for 12 År siden optog over Planterne på Øen Garten; men den synes ganske at fattes inde i Fjorden.

Salicornia herbacea. Jeg kjender følgende Voxesteder: Vestsiden af Ørlandet og Garten, Grønningsbugten på Stadsbygden, den store Fjære på Tutterøen (?) samt nedenfor Sygehuset i Levangerskogn.

Chenopodina maritima forekommer måske helst ved rindende Vand: på Bjugnholmen, på Garten ved Sundet mod Bejan, i Levangersundet strax nordenfor Broen, ved „Strømmen" i Inderøen. Gunnerus opgiver den for Bynesset.

Rumex hippolapathum findes i Bækken ved Bakke strax bagom og øst for Gården, hvor den først fandtes for 6 à 8 År siden og nu har formeret sig noget. Ny for Throndhjems Stifts Flora.

Daphne mezereum. Ved Kystad på Byåsen rigeligt og nær Osen ved Jonsvandet og efter Gun. i Stjørdalen, i Klæbo, i Guldalen ved Melhus, ved det nærliggende Rimol (Knudtzon), ved Lundemo (Norm.), Holtålen (Gun. & Norm.), Ørkedalen (Nissen).

Hippophaë rhamnoides. Jeg har seet den på Garten samt ved Beian og Østråt, på hvilke 2 sidste Steder den er fundet af Gunnerus, men i de brattere Landskaber østenfor på Nordsiden af Fjorden mangler den sandsynligvis. Den findes på Bynesset mellem Hangren og Kirken samt nær Gulelvens Udløb; på Østsiden af Byen begynder den nordenfor Hlade (anført også af Gun.) og rigeligt ved Pladsen Tinveden (et Navn, der anvendes på Planten), på Indstrinden, i ydre Stjørdalen, rigeligt på Frosten på Syd- og Vestsiden til Holmberget samt på Tutterøen (hvor også Gunnerus har fundet den), ved Levanger flere steds neml. på begge Sider af Nesset og nordost for Byen samt rigeligt på Ytterøens Østside og sydvestlige Spidse.

Gamopetalæ.

Plantago maritima var. dentata i Grønningsbugten på Stadsbygden; lidt østligere ved Rødbjerg har Prof. A. Blytt (Chra. Vidsk. Selsk. Forh. l. c.) seet en Mellemform mellem P. maritima & borealis.

Armeria maritima. Hitren, Garten, Beian; Stadsbygden rigeligt især i Grønningsbugten, på Stagelnesset og Bækkenesset, hist og her på Nordsiden af Fjorden til Vennes ved Beistadfjorden; endvidere Ørkedalsøren; Bynesset? og derfra synes den at mangle til Indstrinden (Ranheim etc.); fremdeles på Strandengene i Stjørdalen, på Frosten og nordom Levanger og på Strandenge ved Værdalsøren.

Tussilago farfara. Blomstringstiden falder i snebare og milde Vintre her ikke sjelden i November, ja endog i December. Efter Solhverv har jeg tidligst seet den springe ud 31te Januar, ofte i Februar, men også i meget snefulde Vintre ikke førend i April.

Tripolium vulgare (Aster tripolium Thr. Fl.) Der kjendes intet Voxested endnu på hele Sydsiden af Fjorden, ved Ørkedalsfjorden og Gulosen og øst om Byen førend på Frosten; fremdeles findes den på Nordsiden af Garten, på Ørlandet, hvor den er angivet af Gunnerus og senere af Norman, i Grønningsbugten, Lexvigen, Vennesbugten og Malmo. Levanger og Inderøen (Norm.)

Bidens tripartita. De Steder, hvor denne nordenfjelds sjeldne Art er funden, ere: Ørkedalen nær Kirken (Nissen) og Skenalddalen (temmelig rigeligt, Samme), Bynesset, hvor jeg fandt den meget sparsomt i sidste Sommer, på våd Eng under Skogstad ved Veien, i Stjørdalen (Blytt), ved Stiklestad nær Kirken, dens Nordgrændse. Den sparsomme Forekomst på spredte Localiteter kunde måske tyde på en større Udbredelse i Fortiden, da den ellers voxer selskabeligt.

Artemisia absinthium forekom omkr. 1860 på Sydsiden af Hladehammeren men varede ikke i mange År; den opgives også for Stjørdalen; sandsynligvis har den også der været tilfældig.

Tanacetum vulgare. I Leinslien (men neppe eller sjelden vestligere), ellers temmelig almindelig; intetsteds har jeg seet den i så stor Mængde som på Bynesset, navnlig ved Apotheket o fl. St i Selskab med Origanum og Centaurea jacea. På Byåsens mod Byen vendte Side findes den derimod neppe, ei heller på Hladehammeren, men begynder i Østmarken.

T. leucanthemum (Chrysanthemum leuc. Thr. Fl.). Opgives i N. Fl. at forekomme på Syd- og Østsiden af Throndhjemsfjorden. Den er endnu hyppig på Stadsbygden og på Garten og forøvr. alm. overalt.

Chrysanthemum segetum er af Gunnerus fundet ved Throndhjem og i hans Herbarium ligger et stort Exemplar, taget ved Gløshougen. Den er i senere Aar kun fundet sjelden og tilfældig og har ikke vist nogen Tendens til at udbrede sig.

Matricaria chamomilla skal voxe på Lexvigstranden ovenfor Kirken, i Stjørdalen (N. Fl.), på Levangernessets Udside imod Hestøen og efter Gunnerus rigeligt ved Gården Bjertnes i Værdalen.

Anthemis arvensis forekom Sommeren 1882 i Mængde i Agre på Gården Fenstad, Stadsbygden; ellers kun yderst sjelden på Ballast og på Plainerne i Byen. På førstnævnte Sted var den forsvundet i sidste Sommer; den er allerede at Gunnerus fundet flere steds ved Throndhjem og vil således ikke gjerne naturaliseres.

Anthemis tinctoria synes at have vist sig noget hyppigere i de senere År. I 1873 fandtes den i Devlehavnen ligesom vild i Kratskov og (af Bryn) er den fundet i Østmarken; i 1885 fandt jeg i Almlien nær Gården mange Exemplarer og ved Hangren store Grupper blandt sået Trifolium hybridum og Phleum. Nissen har i de senere År fundet den i Ørkedalen.

Achillea ptarmica har utvivlsomt udbredt sig overordentligt i senere Tider; den nævnes ikke af ældre Forfattere fra Egnen her og længe stod Romsdalen i Floraer som dens Nordgrændse; N. Fl. nævner endnu Thingvold som Speciallocalitet (efter Gunnerus); omkr. 1850 kjendte jeg kun et sådant for den her ved

Byen; nu er den en af de almindeligste Agerplanter overalt på begge Sider af Fjorden.

Centaurea jacea. Garten i Uren øst for Gården, Ørlandet (Bl.) — i Stadsbygden synes den at savnes såvel som følgende Art —; Ørkedalen ikke hyppig; på det indre Bynes i svær Mængde fra nordre Mulen og over hele Apothekets og Skogstads Marker, atter på Leinstranden langs Veikanter og derfra uden Tvivl i Guldalen, men jeg erindrer ikke Voxestedet; atter på Nordostsiden af Bynesset omkr. Flak, men ikke fundet på Østsiden af Byåsen, ei heller i Nidelvens Dal førend øst om Selbosøen nær Kirken, neppe heller på Indstrinden, men på Opstrinden ved Jonsvandet (Gun) og optræder atter i Stjørdalen, navnlig i Skatvold Sogn nordvest for Forbord i svær Mængde; på Tutterøen og Frostens Sydside ved Stene etc.

C. scabiosa. Sjeldnere end foregående; Garten i Urer i Selskab med den, Beian på de flade Enge, Lexvigen, Frostens og Ytterøens Sydside; i Ørkedalen først langt oppe, sparsomt; på Bynesset alene fundet ved Bybugten og lidt østover. Sandsynligvis i Guldalen, da den efter Gunnerus skal findes i Opdal.

Centaurea cyanus er nu sjelden, men efter min Erfaring var den forhen langt hyppigere at finde og Gunnerus betegner den som „haud infrequens“ ved Throndhjem.

Saussurea alpina. I Lavlandet forekommer den hyppigt på Hitren, Frøien og Garten, men i de indre Egne meget sjelden f. Ex. østligst i Birkeskoven på Hladehammeren, hvor ellers næsten ingen subalpine Planter forekommer, men hvor den i Årens Løb har aftaget (og måske nu er forsvundet). Den begynder på Opstrinden ovenfor Granåsen og er almindelig i alle Fjeldtrakter; på Byåsen sparsomt. På Indstrinden fra Mostadmarken næsten til Fjorden.

Lappa minor? Efter N. Fl. forekommer L. minor „undertiden i Urer“. Efter min Erfaring synes dette næsten at være Regelen. I Leinslien og derfra ned hist og her ved de nærmeste Gårde; i Almlien på lignende Måde og i usædvanlig Mængde (efter Nissen ikke fundet i Ørkedalen); på Bynesset flere steds såsom på tørre Bjerge ved Veien mellem Hangren og

Kirken og i Skogstaduren; ved Søberg? i Guldalen (Knudtzon) og Støren (Norm.); ved Møllehougen i Ilen er den indkommet i senere Tider og har formeret sig stærkt; ved Hlade har jeg også seet den; ved Levanger etc. (Norm.) ligeledes i Krat og Lier. Det er dog med Tvivl at jeg henfører disse Fund til L. minor. De af Knudtzon ved Søberg og Møllen fundne ere efter hans Mening uden Tvivl L. tomentosa, idet de ganske svare til Beskrivelsen af denne i N. Fl. Jeg har desværre ikke tilstrækkelige Exemplarer til Bestemmelsen; imidlertid finder jeg, at Blomsterstanden, sådan som den fandtes at være på de øvrige ovennævnte Steder, stemmer med Beskrivelsen af L. tomentosa i N. Fl.

Lampsana communis. Leinslien o. fl. St. på Stadsbygden, Almlien, Ørkedalen, på Bynesset i Skogstadmarken og hyppig i Agre; ved Throndhjem er den meget sjelden og tilfældig.

Tragopogon pratensis opgives i N. Fl. at være fundet ved Throndhjem. Jeg kjender ellers intet Exempel på, at den er fundet nordenfjelds

Hieracium strictum, som er overmåde almindelig på Stadsbygden langs Grøfter og i Krat til det øverste af Lierne, forekommer på lignende Måde på den mod Nordvest liggende Del af Bynesset omtr. til Bakkerne ved Kirken, hvor den synes at afløses af H. umbellatum, som her igjen findes i store Mængder. Den tilhører formentlig helst Kysttrakterne.

H. aurantiacum forekommer (efter Meddelelse af Dr. Holmbo) ved Rotvold, hvor den har holdt sig i nogle År; selv har jeg enkeltvis seet den på Domkirkegården.

Campanula cervicaria fandtes i Leinslien sparsomt i den midtre, bratteste Del. Såvidt bekjendt, er dette Artens nordligste Grændse i Landet. Den er forhen i det Norden fjeldske kun fundet i Stjørdalen.

C. latifolia. I Leinslien o. m. St. på Stadsbygden og forøvr. om end neppe ved Kysten, temmelig alm. På Gjedestranden f. Ex. ved Sletvold lige ved Fjorden, ligeså på hele Nordvestsiden af Bynesset; hyppig i Gul- og Ørkedalen, ved Throndhjem fra Sluppen, Krop og Munkvold gjennem Tiller og

Bratsberg til Steggan i Klæbo. På Hladehammeren findes den ikke, men mangesteds på Indstrinden i Lierne.

Galium triflorum. Rigeligt ved „Apotheket" på Bynesset, stor og nedliggende over Stenene i Uren, samt nedenfor Skogstad opret, næsten mandshøi (i Frugt) mellem Buske. Det er uden Tvivl også denne, som jeg for flere År siden har fundet i Haltbrækuren i Buvigen under Cotoneasterbuskene. Den er ny for Throndhjems Stifts Flora.

Galium verum har jeg fundet almindelig i de fleste Trakter — Garten til Vennes ved Beitstadfjorden, men (efter Nissen) findes den ikke i Ørkedalen; at dette også skulde være Tilfælde i Guldalen, er neppe rimeligt, men jeg har dog for Tiden ikke sikre Beviser på dens Forekomst der.

Asperula odorata. På Stadsbygden rigeligt: Bliksåsen, Urerne syd for og langs Vandet, Haltanbjergene, Leinslien, Vorum nær Vagnvigen, Lexvigstranden; fremdeles i Lensvigen, da de fleste „Myskekrandse", som komme til Byen, skrive sig herfra, Almlien, Ørkedalen i Røåsen og på Rokollen (Nissen), Haltbrækken i Buvigen, på Bynesset mangesteds fra Skaret syd for Hangren, i Kongsvigen, Kirkehougen, Apotheket, Skogstadurerne; i Guldalen f. Ex. Lundemo (Norm.) Den opgives af Gunnerus at voxe ved Throndhjem; her kjender jeg intet nærmere Voxested end Jonsvandet; heller intet øst over før Indhered (Norm.)

Viburnum opulus. Hitren ved Hopsøen i Dalen bag Gården; Stadsbygden i Bliksåsen, Uren vest for Vandet, Haltanbjergene, Leinslien, Vårum o. s. v. til f. Ex. Lexvigen nær Kirken; fremdeles i Almlien på Gjedestranden samt i Ørkedalen og Guldalen; på Bynesset i Hangerskaret, Kongsvigen o. fl. St. til Skogstad og Sundet, i Klæbo ovenfor Seminariet, i Selbo ved Balstad (Skovinspektør Bülow); efter Gunnerus i Kudalen ved Berg; i Devlehavnen rigeligt samt de i Thr. Fl. nævnte Steder m. fl. Humlevigen øst om Hoset, Stjørdalen, Frosten ved Stene, Yterøens Sydside.

Fraxinus excelsior findes (efter Knudtzon) i Devlehavnen i Kratskov og da sandsynligvis vild. På Nordsiden af Fjorden

begynder den på Stadsbygden øst om Vemundstad og går i det mindste til Lexvigen nær Kirken, på enkelte Steder næsten skovdannende; på Tutterøen, hvor den måske fordum har været plantet, har den flere steds Udseende af at være vild; forøvr. vides den kun at være vild i Stjørdalen.

Gentiana involucrata fandtes i sidste Sommer temmelig rigeligt på Strandengene ved Gårdene Fenstad i Stadsbygden; dette er Artens s y d l i g s t e G r æ n d s e

G. amarella er neppe almindelig (cfr. N. Fl.) Jeg kjender kun følgende Voxesteder: ved Siden af foregående især østenfor (og i Selskab tildels også med C. campestris) samt øst om Hladehammeren ved Fjorden sparsomt. Efter Gunnerus (og endnu) ved Grilstad samt på Kongsgården, hvor den nu neppe findes. Efter Knudtzon ved Søberg i Melhus.

Lycopus europæus fandt jeg sidste Sommer på Gjedestranden ved Bækken strax syd for Gården Hognes. Den er ellers nordenfjelds meget sjelden (cfr. N Fl. og Thr. Fl.)

Thymus serpyllum. Den begynder ved Krudthuset bag Hladehammeren og har i de sidste 30 År spredt sig lidt mod Vest, går indover Strinden hist og her på Bjergene ved Fjorden til Humlevigen og ydre Stjørdalen, samt på Tutterøen; Frosten fra Holmbjerget og østover mod Åsenfjorden, hvor den synes at standse. Efter Gun. ved Berg.

Scutellaria galericulata forekommer nordenfjelds mest som Fjæreplante i den øverste Del af Litoralbeltet ofte med Geranium pratense; således på Stadsbygden øst for Elven, på Lexvigstranden nedenfor Kirken, Gjedestranden ved Hognes o. s. v.; Bynesset, Strinden, Humlevigen, Frosten o s v. temmelig almindelig. Fra indre Egne og ved ferskt Vand kjender jeg den kun fra Ørkedalen (Gun. & Nissen) samt Vikeraunskjønnet (rigeligt med Naumburgia) og Jonsvandet. Heller ikke har jeg seet den glatte Form, som søndenfjelds er almindelig ved Bække.

Calamintha acinos. L e i n s l i e n o. m. Steder på Stadsbygden og derfra indover til Vennes ved Beitstadfjorden. Dog savnes den på flere Steder måske helst de vestligere; den fandtes ligesom følgende ikke på Hitren og Garten; den er ikke fun-

det i Ørkedalen (Nissen), ligesom jeg heller ikke har sikre Exempler på dens Forekomst i Guldalen; på Bynesset var den hyppig til lidt øst om Hangren; dernæst fra Hladehammeren, hvorfra den er anført af Gunnerus, temL almindelig langs Fjorden til Indhered (Devlehavnen, Saxvig, Humlevig, Suterøen, Levangernesset).

Clinopodium vulgare. Ligeledes temmelig almindelig: Leinslien—Vennes; Gjedestranden, Bynesset, Hladehammeren o. s. v., men neppe eller sjelden på Byåsen og i Nidelvens Dalføre.

Glechoma hederacea er kun fundet i Ørkedalen og Guldalen samt sidste Sommer på Bynesset mellem Kirken og Hangren.

Origanum vulgare tilhører utvivlsomt helst continentale Strøg; opgives i N. Fl. for sydlige og østlige Egne i Throndhj. Stift, hvilket ganske stemmer med min Erfaring. Den savnes til og i Ørkedalen lige til Flåkleven langt oppe i Rennebo, hvor den allerede er opgivet af Gunnerus og hvor jeg har seet den rigeligt. På Bynessets mod Gulosen vendte Side fra Kongsvigen, hvor også Gunnerus har fundet den, endnu sparsomt, men i større Mængde længer indover, såsom i Kirkehougen, i overordentlig Masse i Apotheket og Skogstadmarken. Den viser sig atter på den østre Side af Throndhjem på Opstrinden i Småhougene fra Stene, Dragvold og Stokkan samt ved Jonsvandet; videre i Humlevigen i Gevingåsen og rigeligt på Bjergene ved Åsenfjorden op mod Hoplen. Hvor den i Vest begynder på Nordsiden af Fjorden, kjender jeg endnu ikke; skjønt den skal forekomme i Mængde i Åfjorden (Norm. o. Fl.), har jeg aldrig seet den på Stadsbygden eller vestligere, men såvidt erindres, i Lexvigen; på de steile Bjerge ved Skarnsundet i Mosvigen findes den rigeligt samt på Ytterøens sydlige Ende. Indhered forøvr. cfr. Norman.

Stenhammaria maritima. Garten ved Ørlandet, Fenstadøren i Stadsbygden, hvor den er fundet af Gunnerus og endnu findes, i Grønningsbugten i stor Mængde; Lexvigen o. s. v. På Sydsiden af Fjorden ved Viggen i Børsen, fra Sletvold langs Gjedestranden; på Bynesset ved Hangren og østover. På Strækningen fra Nidelven til Hladehammeren har den fordum fore-

kommet i Mængde og Gunnerus anfører endog et eget baklandsk Trivialnavn for den; i de sidste 30 År er den ved Culturen forsvunden og kun nogle Tuer findes enkelte Somre; ligeledes indenfor Hladehammeren ved Krudthuset, indover Strinden rigeligt: Leangen, Saxvig, Vighammer, Humlevigen; Tutterøen, hvorfra den allerede af Oeder nævnes (Flora danica) på den smale Del af Øen at forekomme i Mængde, hvilket endnu er Tilfælde; ydre Stjørdalen nær Fløan, Frosten, Ytterøen; om den forekommer indenfor Skarnsundet ved Beitstadfjorden, erindrer jeg ikke; jeg fandt den ikke ved Vennes.

Lithospermum arvense fandtes Høsten 1885 på Jernbanetomterne; den er forhen ikke fundet nordenfjelds.

Anchusa officinalis fandtes for få År siden på Leinstranden (Nissen); sandsynligvis kun tilfældigt indført; den er forhen aldrig fundet nordenfjelds.

Polemonium coeruleum. If. Fabricius (N. Fl.) på Ørlandet, måske rettere Ravnåsen i Bjugn, som fordum hørte til Ørlandet, og hvor jeg har seet den; i Ørkedalen rigeligt på Høiderne ovenfor Evjen og derfra hist og her nede i Dalen, i Haltbrækken, efter Gunnerus ved Rønningen nær Throndhjem, hvor jeg dog ofte har søgt den forgjæves. (I Indhered flere steds, Gun. & Norm.)

Verbascum nigrum. I Leinslien samt i Rissen (Distriktslæge Stillesen), men neppe eller sjelden vestligere; på Gjedestranden især i Almlien i ganske overordentlig Mængde; på Bynesset alm. men neppe på den mod Byen vendende Side af Byåsen; forøvr. temmelig almindelig; på Hladehammeren, hvor den ikke fandtes fordum, har den formeret sig stærkt i senere År. Gunnerus anfører den ikke for det Throndhjemske, uagtet den nu forekommer på Steder, hvor han har botaniseret.

V. thapsus i Slakken østligst i Stadsbygden, men neppe eller sjelden vestligere; ved „Apotheket" på Bynesset i Selskab med foreg. forøvr. alm. især i de indre og østligere Trakter (Indhered rigeligt mangesteds).

Scrophularia nodosa. I Leinslien og de ovennævnte Lier på Stadsbygden, Gjedestranden og Bynesset og forøvr. ikke

sjelden; specielle Voxesteder ved Throndhjem ere Tyholthougen, Hladehammeren, Devlehavnen.

Digitalis purpurea på Østsiden af Galgebjerget i Rissen og (ifl. Stillesen) derfra til G. Bustad o. fl. St.; savnes i Stadsbygden, begynder igjen omkr. Vagnvigen og går — rigeligt mellem Axnes og Ombornesset — idetmindste lidt forbi Lexvigens Prestegård og atter ved Sundnes på Inderøen.

Veronica agrestis synes efter N. Fl. ikke at være sjelden i det Throndhjemske. Jeg har kun seet den yderst sparsomt på Ballast.

V. arvensis er vel ikke sjelden, men dog meget ulige udbredt. Jeg har fundet den på Garten, i Mængde over hele Stadsbygden helt op i lidt subalpine Trakter og overalt på de tørre Bjerge herfra til Vagnvigen — -- — og ved Vennesset i Væran. I Ørkedalen er den (ifl Nissen) ikke alm. Ved Byen er den sjelden og kun fundet sparsomt på Hladehammeren samt hist og her nær Fjorden indover Strinden; heller ikke vides den fundet i Guldalen og Nidelvens Dalføre.

V. officinalis. En Varietet med hvide Blomster uden Årer øst om Buenmyren på Stadsbygden.

V. scutellata. Om Varieteten *villosa* siges (i M. Blytt, N. Fl. 1ste H. 1847) „ingensteds — — så prægtig som i Christianstens Fæstningsdamme." Disse Damme existere nu ikke længer og Arten findes neppe ved Throndhj. på lang Afstand, men forøvr. ret almindelig.

Primula officinalis (P. veris Thr. Fl.) Garten, Østråt, Stadsbygden i Bakken nordost for Gården Rødbjerg o. fl. St. Ved Throndhj. på Hladehammeren nu næsten uddøet, i Devlehavnen rigeligt og ovenfor G. Klingenberg, i Humlevigen og nedre Stjørdalen, Frosten (Bryn), på Hestøen ved Skogn (Nissen), ved Levanger strax nord om Broen rigeligt; på Ytterøens Sydside i stor Mængde o. s. v. Jeg kjender den ikke fra Gul- og den er ikke fundet i Ørkedalen, Klæbo og Selbo. Den synes således nordenfjelds ikke at være continental, såmeget mere som den findes på Havkysten et Stykke nord om Fjorden.

P. scotica er fundet foruden på de i Thr. Fl. nævnte Steder, også nær Saxvig på Strinden og i Stjørdalen (Bl.)

P. stricta, som ikke er nævnt i Thr. Fl., kjendes kun fra Hovind (Norm.) og Ørkedalsørerne (Nissen).

Arctostaphyllos alpina. Nærmest Byen findes den i Østmarken på Høiden næsten i Havets Niveau; rigeligt på Byåsen overalt på Gjeten og ovenfor Lavolden i Selsk. med Saxifraga aizoides; på Lexvigsstranden hyppig i Havets Niveau, i Stadsbygden øverst på Torskhammeren o. s, v. alm. i Fjeldtrakterne og på Øerne udenfor Fjorden i Lavlandet.

A. uva ursi (officinalis) er ikke alm. udbredt og forekommer formentlig ikke gjerne på Skifere, således ikke på Hladehammeren, men først på Bjergene ved Fjorden bag Devle, neppe heller på Byåsen; i Ørkedalen er den ikke alm. (Nissen), i L e i n s l i e n rigeligt ovenfor Skoven o. m. St.

Pyrola media. For denne overalt sparsomt forekommende Art kjender jeg følgende Voxesteder: på Bagsiden af Hladehammervarden (måske ikke længer), Ranheimsparken; Haltanbjerget i Stadsbygden; Ørkedalen (Nissen).

Monotropa glabra fandtes for nogle År siden på Nordsiden af Hladehammeren i Birkeskoven (af Bryn); senere er den fundet i Devlehavnen (af Stud. Lysholm. A. Bl. l. c.)

Azalea procumbens. I Lavlandet på Garten og i Bjugn, hvor jeg har fundet den blomstrende allerede d. 20de Maj; på Gråkallen og Byåsen rigeligt ned til omkr 200 M o. H.; ellers almindelig på Fjeldene, i Regelen først høiere og jo østligere, Vasfjeldet, Jervfjeldet, Forbordsfjeldet o. s. v.

Erica tetralix. I de vestlige Trakter almindeligere og i Lavlandet: Hitren, Garten, Ørlandet; længer inde sjeldnere og i Høiden; under Gråkallen sparsomt; østligst har jeg fundet den på Fjeldmyrer over Lexvigens Kirke.

Dialypetalæ.

Ægopodium podagraria. Ved Byen i Ilsvigen, Bakke i Parken ved Landeveien, i Parken ved Frue Kirke, hvor den har voxet i over 30 År, ved Hlade Elv på Eng langs Bredden ovenfor Broen, ved Rotvold (Holmbo) o. fl. St. På Nordsiden af Fjorden f. Ex i Stadsbygdens og Frostens Prestegårde rigeligt. I Ørkedalen, Guldalen og Stjørdalen.

Cicuta virosa, for hvilken ikke er opgivet Voxested i Thr. Fl., forekom idetmindste for flere År siden i Nidelven ved Marienborg; Gunnerus og Blytt opgive som Forekomst Stjørdalen, den første ved Gårdene Moxnes og Reppe i største Mængde; fremdeles har jeg fundet den rigeligt ovenfor Værdalsøren, som formodentligt er dens nordligste Grændse i Landet.

Æthusa cynapium udbreder sig ikke men har i Løbet af mange År kun vist sig sjelden og tilfældig, navnlig på Bakkestranden og ved Jernbanebroen.

Torilis anthriscus, som forhen kun var fundet på et Par Steder nordenfjelds (cfr. Thr. Fl.), fandt jeg sidste Sommer på Bynesset i Mængde i den inderste Del af Skogstadmarken ovenfor Pladsen og ligeledes rigeligt i Apothekermarken.

Livisticum paludapifolium, som for 12—16 År siden fandtes i et Par Exemplarer ved „Sundet“ (cfr. Bl. Fl. p. 877), har nu udbredt sig i større Mængde.

Conium maculatum synes ikke at ville naturaliseres; den er allerede opgivet for Throndhjem af M. Bl., gjenfandtes her i 70årene ved Marinen og den gamle Jernbanebro ret rigeligt, forsvandt atter efter nogle Års Forløb og dukkede atter frem i 1885 på sidstnævnte Sted ved Anlæggets Forandring.

Sedum rhodiola D. C. (Rhodiola rosea L.) forekommer på meget forskjellig Måde i de forskjellige Trakter; den findes i stor Mængde på Bjerge ved Havkysten, navnlig på Frøjen, fremdeles på Garten og ved Bejan; derimod har jeg ikke bemærket den på Stadsbygden, på Gjedestrenden og Bynessets vestre Side, hvorimod den forekommer i Mængde fra Trolla mod Byen, men mangler på Hladehammeren, ligesom den også er

sjelden langs Fjorden østover (f. Ex. Humlevigen); den findes rigeligen igjen langs Skarnsundet på Nordsiden. I Ørkedalen, Guldalen, fra Humlevigen op i Mostadmarken og Selbo forekommer den i Mængde på Torvtage.

Sedum annuum er vel almindelig, men savnes dog på flere Steder, f. Ex. på Hladehammeren og videre østover, hvor derimod på Skifrene S. acre findes i stor Mængde; heller ikke har jeg bemærket den andetsteds nær Byen; på Stadsbygdens Urberg m. fl. St. findes omvendt den sidste sparsomt og holder sig helst til de løsere Stene i Fjæren.

Sedum rupestre. På den sydlige Side af Hangernesset på Bynesset rigeligt og frodig, udviklende tillige enlige Blomster i Spidsen af Bladskuddene. Forhen i det Thjem.ske ikke fundet vestligere end Gevingåsen ved Humlevigen og derfra østover ved Hell og flere steds i Stjørdalen samt ved Vestrem.

Saxifraga cotyledon. I Leinslien og Slakken på Stadsbygden; forøvr. fra Havet — Frøjens Nordside, men ikke på Garten, rigeligt i Lexvigen o. s. v. til Bjergene ved Skarnsundet i Mosvigen og Væran. I Dalene rigeligt; ved Throndhjem er det nærmeste Sted, såvidt bekjendt, ved Kropelvens Udløb nær Slupbroen; Gevingåsen, Langstenen o. fl. St. Derimod har jeg ikke fundet den på Byåsen eller på Indstrinden.

S. aizoides. Ved Kysten i Mængde i Lavlandet, Frøjen, Hitren, Garten; ved Byen på den nordlige Del al Stenbjergøt fra Blybjerget og i Mængde mellem Gråkallen og Gjeten og nedover næsten til Fjorden ved Trolla og Høvringen; på Opstrinden omkr. Jonsvandet; på Blåhammeren ved Humlevigen atter næsten til Fjorden og ofte med Elvene langt ned såsom ved Sluppen og Melhus. I Fjeldtrakter almindelig.

S. tridactylites synes at være sjelden; jeg kjender ikke andre Localiteter end Garten, Hladehammeren, Rotvold (Holmboe) — — og til Vesfrem i Ekne, hvor den forekommer som var. petræa. Levanger etc. (Norm.)

Thalictrum flavum. Ørlandet (N. Fl.), Leinslien i Lyngmark over Skoven, Gjedestranden i fugtig Olderskov syd for G. Sletvold, Ørkedalen ikke sjelden; langs Kropelven rigeligt;

i Stjørdalen (N. Fl.), ved Levanger i „Mælene“. I „Botaniska Notitser“ 1858 p. 123 omtales en Form „medium“ fra Throndhjem (Læstadius).

T. alpinum. På Hitren og Garten i Lavlandet; ligeledes ved Bejan (N. Fl); på Stadsbygden traffes den først i Markerbygden ved Vandets Sydende; øst om Vagnvigen atter næsten til Fjorden; ellers alm. kun i Fjeldtrakter; på Byåsen findes den neppe og begynder på Østsiden fra Stene, Stokkan, Jonsvandet, Mostadmarken o. s. v.

Anemone hepatica. Vestligst har jeg fundet den på Stadsbygden — efter Meddelelse (af Dr. Stillesen) findes den ikke i Rissen — ret rigeligt fra Bliksåsen hist og her til Vandet, i Haltanbjergene, i Leinslien frodig med Bladloberne ofte noget indskårne, fremdeles på Lexvigstranden ovenfor Kirken. I Ørkedalen savnes den ganske (Nissen); heller ikke har jeg bestemte Exempler på dens Forekomst i Guldalen, ligesom den ikke skal findes i Selbo og Klæbo (Cand. real. Hartman); ved Throndhjem i ganske usædvanlig Mængde, selv på Vestsiden af Byen og på åben Mark såsom langs den såkaldte Trollavei, men især på Østsiden fra Stene, Berg og Hladehammeren, hvilket allerede er angivet af Gunnerus, men den synes i senere År at have udbredt sig samtidigt med den forøgede Afplukning, fremdeles over Markerne ved Bakaunet og Thyholt, østenfor Hladehammeren til og i Devlehavnen, hvor den findes i allerstørst Mængde, i Rotvoldskoven o. s v., men mere og mere sparsomt indover Strinden; i nedre Stjørdalen Bl. f. Ex. ovenfor Re og By (M. Storm), i Åsen f. Ex. i Bakkerne ved Vøndul, på Hestøen (Nissen), på Levangernesset lidt øst for Broen og ovenfor Gården Brosved; på Yterøens Sydside hyppigt.

Ranunculus sceleratus I Dammen ved Bakke i Selskab med Comarum (Gunnerus), hvor den fandtes sparsomt for nogle År siden (den sidstnævnte findes endnu); fremdeles i Dammene mellem Hlade og Korsvigen, nogle År ved Fjæren på Hladestranden; i størst Mængde har jeg seet den ved Gården Halseth. Ikke almindelig.

R. ficaria. I Leinlien og derfra ned ved Gårdene, så-

som Prestegården; forøvr. tem. almindelig, ved Byen navnlig i Valene, hvor den i senere Tider har udbredt sig stærkt langs den gamle Jernbanelinie; fremdeles i Bakkelunden og Devlehavnen, ved Grilstad, Humlevigen etc.

Aquilegia vulgaris findes i Stenbjerget ved Åsveien, men måske ikke nu længer nord for Ilelven i de såkaldte Ilvigsbjerge, hvor den var ret talrig i 40 og 50årene og hvorfra den allerede er nævnt af Gunnerus; indtil omkr. 1860 forekom den også omkr. Christiansten; i Devlehavnen forekommer den endnu i ringe Mængde (Kn.). At den har voxet ved Throndhjem for meget lang Tid siden sees deraf, at „Aquiligea" er opført i en Fortegnelse over Planter fundne ved Throndhjem af Sperling (i Bartholins Cista medica 1662). På Tutterøen findes den endnu ved Klostret; den skal findes i Stjørdalen (N. Fl.); på Levangernesset har jeg seet den i selve Skoven.

Aconitum septentrionale Prof. A. Blytt nævner (Chr.ia Vidsk. Selsk Forh.) Stadsbygden som Findested, formodentlig på Grund af den vestlige Beliggenhed i Forhold til Angivelsen i N. Fl.; på dette Sted (hvor Digitalis mangler, cfr. N. Fl.) findes den rigeligt såsom i Leinslien og især i Kvidalen i Selskab med Mulgedium o fl. St. men ogsaa endnu ret rigeligt i Rissen (Stillesen); forøvr. alm. i alle østligere Trakter, selv i Lexvigen med Digitalis (Bryn); den voxer endnu i selve Byen i Skoven ved Bakke, hvad den vel neppe kan i en længere Fremtid.

Actæa spicata. I Leinslien og mange andre Steder — i alle ovennævnte Lier på Stadsbygden og Bynesset —; specielle Steder ved Byen er Havstenbjergene, Bakkelunden i Selskab med foregående, Thyholthougen, Bakaunemarken, Nordsiden af Hladehammeren; Dragvolden (Gun.); Grilstad og Ranheim (Kn.)

Pavaver rhoeas fandtes i mindst 20 År — indtil omkr. 1860 i adskillig Mængde i Ägre på Hlademoen, men aftog År for År.

Opgiften i Thr. Fl. om, at **Corydalis fabacea** er fundet af Gunnerus i Klæbo, må være indkommet ved en Feiltagelse; han nævner som Forekomst i det Throndhjemske Opdal og

Meldalen; den opgives i N. Fl. for Throndhjem, uvist hvor. Jeg har ikke seet den her andetsteds end på Hladehammeren øverst i Skaret ved den yderste Gård, hvor den først fandtes for omkring 12 År siden i få Exemplarer, som senere har formeret sig.

Nasturtium palustre er temmelig sjelden; på våde Enge, som nu ere udtørrede, ved Bakke lige ved Veien fandtes den for 30 År siden rigeligt, men forsvandt efterhånden; ved Grilstad (Kn.). I største Mængde har jeg fundet den omkr. Selbo Kirke. I senere År har den voxet på Jernbanetomterne på ganske hård Jord. Forøvr. Ørkedalen (Nissen), Guldalen (Norm.), Stjørdalen (Bl.)

Barbarea vulgaris har udbredt sig stærkt i senere Tider; jeg så den her først i 60årene og den nævnes herfra ikke af ældre Forfattere. Nu er den meget almindelig også på Nordsiden af Fjorden, såsom rigeligt på Stadsbygden

Turritis glabra. Leinslien og i Mængde i Haltanbjergene, ellers mere enkeltvis men i de fleste ovennævnte Lier; Almlien og Bynessets samt i Ørkedalen og Guldalen (Melhus i Mængde (K.); jeg har ikke fundet den ved Throndhjem, hverken i Nidelvens Dalføre eller på Indstrinden til Stjørdalen, men den angives for Throndhjem (Gun.), sandsynligvis ved Stene, da den er fundet af Gårdens daværende Eier. Atter på Frostens Sydside ved Åsenfjorden etc.

Arabis hirsuta. Under Leinslien og i Haltanbjergene o. fl St. på Stadsbygden vest over til Øen Garten udenfor Ørlandet, — savnes ganske i Ørkedalen — men findes rigeligt på Bynessets Sydside, især omkr. Kirken; fra Guldalen kjender jeg den ikke med Sikkerhed —; forekommer atter på Hladehammeren og ved Berg, hvor den også er funden af Gunnerus, og videre mangesteds indover til Stjørdalen og Indhered (cfr. Norm.) I Bakkerne ved Christianstens Mure Var. glabra

Cardamine impatiens Sparsomt i Leinslien samt i Skogstaduren på Bynesset. Uden Kronblade og forøvr. ganske stemmende med Beskrivelsen i N. Fl. Den er ny for det nordenfjeldske Norge og forøvr. kun fundet på et Par Steder i Landets sydligste Del.

Cardamine hirsuta (sylvatica Link. N. Fl.) Ret rigeligt på fugtig Eng i Kvidalen i Stadsbygden omgivet af lidt subalpine Planter som Mulgedium; sandsynligvis ikke sjelden i indre Fjeldtrakter, hvor jeg dog ikke erindrer at have seet den; den opgives for Stene på Opstrinden (Gunnerus) og flere fjernere Trakter (N. Fl. etc. Norm.)

Dentaria bulbifera, som af Prof A. Blytt er fundet i Høgskjæret på Stadsbygden, som er dens Nordgrændse, fandt jeg sidste Sommer i Leinslien, temmelig sparsomt over og vest for den lange Stenrøse.

Draba incana. Angivelsen i Thr. Fl. må forandres til „teml. almindelig". Den er vel som mange andre almindelige Arter ikke fundet nær Byen på Vestsiden, men ellers i de fleste Egne på begge Sider af Fjorden. Hitren, Garten, Ørlandet, Stadsbygden (Leinslien, Haltanbjergene, Fjæren ved Bækken), Vennes; Almlien, Ørkedalen, Lundemo (Norm.), Berg (Gun. men neppe nu) Hladehammeren, Devlehavnen, Humlevigen o. s. v.

Draba verna. I størst Mængde har jeg seet den på Stadsbygden, som også er det vestligste Sted; den forekommer der fra Røbergnesset langt op i Bygden ofte også på Torvtage og Gårdspladse; ellers kun nær Byen, hvor den forekommer i Mængde f. Ex. på Hladehammeren og ved Christiansten, allerede derfra nævnt af Gunnerus. På Frosten (A. Blytt), Tutterøen og Stjørdalen (N. Fl.)

Cakile maritima findes udbredt i alle Trakter ved Fjorden fra Garten og går ind til Bunden af Ørkedalsfjorden og Gulosen samt til Beistadfjorden idetmindste til Vennes og, såvidt erindres, langt ind i Værafjorden.

Erisimum hieraciifolium. Leinslien, Haltanbjergene og i det Hele teml. almindelig; på Vestsiden nær Byen findes den neppe; på Hladehammeren var den fordum sjelden, men findes nu i stor Mængde.

Camelina sylvestris på Grusdynger ved Domkirken Høsten 1885.

Lepidium campestre ved Jernbanen (Bryn). Begge forhen ikke fundne nordenfjelds.

Diplotaxis tenuifolia, som for 12 à 16 År siden viste sig som Ballastplante ved Bratøren, holder sig endnu og har udbredt sig noget, men trukket sig tilbage fra de befærdede Steder og findes nu især på Siderne af de nye Broer og udover de nye Tomter.

Reseda lutea. På Ballast ved den gamle Jernbanebro, Høsten 1885.

Nymphæa alba. Almindelig, men ikke i alle Søer. På Hitren, foruden ved Havn (Norm.) også ved Hopsøen; i Vandet oppe i Stadsbygden, i Vagnvigens Søer på Høiden, i Væran rigeligt i Søen i nordost mod Værafjorden. I Ørkedalen (Nissen), i Ånøvandet o. fl. St. i Melhus (Kn.). men neppe i Vandene på Byåsen; i Vikeraunskjønnet og Jonsvandet, Foldsøen o. fl. i Mostadmarken og Selbo, Søen ved Resæteren i Stjørdalen, i Hammervandet i Åsen.

Nuphar luteum. Meget sjeldnere. I Ørkedalen, i Jonsvandet, hvorfra den er angivet af Gunnerus, i Søen ovenfor Re i Stjørdalen og i Hammervandet.

N. pumilum. Ørkedalen, Fjeldsøerne over Steggan i Klæbo; sandsynligvis flere Steder.

Viola epipsila, som er hyppig på Myrerne i Stadsbygden og på Leinstranden og formentlig mangesteds, har jeg nylig fundet lige ved Byen, i Bækken ovenfor Bakke; på begge Steder sammen med V. palustris uden at Overgange kan bemærkes; den kommer senere i Blomst end palustris, men blomstrer i kortere Tid.

V. collina må optages i Fortegnelsen over Throndhjems Omegns Planter, da den findes ved Lundemo (Norm.); sandsynligvis på flere Steder, da den også er fundet på Inderøen (Samme).

V. mirabilis. Måske ikke i de vestlige Egne; den forekom ikke på Garten; i Rissen kun ved Bustad sparsomt (Stillesen); i Stadsbygden rigeligt, i Leinslien og de øvrige nævnte Bjerge og Lier til Vandet samt flere steds i Lexvigen; i Ørkedalen ikke sjelden, i Guldalen, på Bynesset fra Kongsvigen og Kirkehougen og i Apotheket, men især i Skogstadurene. Den forekommer endog på Vestsiden af Byen i Krat omkr. de øvre Vande (Teisendammen), på Hladehammeren og i Devlehavnen, i

Tyholthougen og Bakaunemarken, hist og her indover til Stjørdalen (ovenfor Re og By) samt Indhered.

Moehringia trinervia og **Arenaria serpyllifolia** i Leinslien; forøvr. almindelige.

Sagina subulata. På Stadsbygden på Rødbjergnesset, den indvendige nordostlige Side ved Veien i Selsk. med Draba verna. Ny for Throndhjems Omegns Flora, forhen ikke kjendt nordenfor Christiansund

Stellaria palustris. I Humlevigen nær Fjæren, hvor jeg har seet den for mange År siden, men senere søgt den forgjæves; ligeså på Stadsbygden nedenfor Brønden ved Gården Bækken på fugtig Eng, dens Nordgrændse. Ny for det Nordenfjeldske.

S. uliginosa synes efter N. Fl. at være sjelden i det Throndhjemske. Jeg har noteret den fra Øen Garten, Nissen har fundet den tem. almindelig i Ørkedalen, Norman angiver den for flere meget nordligere Steder; den forekommer idetheletaget ikke sjelden, men jeg har ikke specielle Findesteder; f. Ex. kan nævnes under den gamle Jernbanebro, hvor den idetmindste for få År siden fandtes

S. crassifolia. Især rigeligt nær Havet, på Ørlandet og Garten, ligeså på Nordvestsiden af Bynesset til Ilsvigen; også mange Steder i det Indre lige til Stenkjær langt op efter Elven ovenfor Broen.

Silene rupestris forekommer i nogle Trakter rigeligt, i andre synes den ganske at fattes, det sidste formentlig helst på Skifere. Den findes i Mængde på Stadsbygden og Lexvigstranden og i Ørkedalen; derimod kjender jeg intet Exempel på, at den er funden i Guldalen, hvor jo også Skiferne ere meget fremherskende, ei heller i Nidelvens Dalføre; således har jeg aldrig seet den i Selbo og Thydalen, ei heller findes den på Hladehammeren; hvor den atter begynder indenfor er, såvidt erindres, i Humlevigen eller Stjørdalen; den synes at savnes i mange Trakter i Indhered, men på Urbjergene i Væran og ved det inderste af Beistadfjorden har jeg fundet den i Mængde.

Silene maritima. Nær Byen især på Korsvigbjergene; på

Bynessets Sydside flere steds op i Bjergene til henv. 100 Meters Høide o. m. St.

Det nærmeste Findested for S. **acaulis** er Vastfjeldet og Gevingåsen (hvor den går næsten til Fjorden); i fjernere Trakter alm. såsom på Selbofjeldene.

Dianthus deltoides, som ikke er optaget i Thr. Fl. Opl. 2, er kun fundet i Ørkedalen, på Levangernesset og Inderøen, dens Nordgrændse, samt undertiden på sådede Græsplainer i Byens Udkanter.

Malva borealis fandtes Høsten 1883 i flere store frugtbærende Exemplarer ved den nye Jernbanestation. Forhen ikke fundet nordenfjelds.

Hypericum pulchrum. Opgiften for Humlevigen hos Norman l. c. p. 29 må bero på Misforståelse; denne Localitet tilhører H. hirsutum, til hvilken i Throndhj. Fl. kan tilføies Ørkedalen, Lundemo (Norm.), Stjørdalen (Bl.) og Levangernessets Sydside

Myricaria germanica. Forleden Høst fandtes Skud af den ved den nye Station, hvor den naturligvis vil forsvinde, men det er et Exempel på Vandring med Jernbanen; den voxer flere steds ved Merakerbanen såsom rigeligt ved Humlas Bredder i Humlevigen og i Stjørdalen; forøvr. fl. St. (cfr. Thr Fl.)

At **Polygala vulgaris** i visse Egne synes at mangle el. være meget sjelden (N. Fl.), stemmer ganske med min Erfaring.

Jeg har seet den over en større Del af Hitren fra Havn (hvorfra angivet af Norm.) til Hopsøen, på Garten, Ørlandet, Stadsbygden; på sidstnævnte Sted i ganske overordentlig Mængde op over alle Lier og Marker og af overordentlig Størrelse og Gunnerus omtaler derfra en Varietet major; fremdeles endnu rigelig omkr. Lexvigstrandens Kirke, hvor den ofte har hvide Blr., hvilket netop i den Trakt er Tilfælde i usædvanlig Mængde med andre Arter (Gentiana campestris, Vicia sepium, Geran. sylvaticum). Hvor langt den går øst over, ved jeg ikke, men den såes aldrig ved Skarnsundet eller ved Beistadfjorden. På Gjedestranden forekom den sparsomt syd for Almlien I Ørkedalen og Guldalen er den ikke fundet; yderst sparsomt på

en enkelt indesluttet Lyngmark på Bynesset mellem Hangren og Kirken; den er ikke fundet i Strinden, Klæbo, Selbo o. s. v., hvorvidt den findes øst for Byen, erindrer jeg ikke (måske Stjørdalen); Norman anfører den ikke fra Indhered. Den synes således at sky de mere continentale Strøg eller måske også Skifrene.

Rhamnus frangula ledsager ofte Viburnum, således i Leinslien og de andre for den sidste nævnte Localiteter på Stadsbygden, hvor den også fandtes på de flade Myrer ved Buan; ligeså i Almlien på Gjedestranden og i Ørkedalen; på den mod Gulosen vendende Side af Bynesset i de fleste Lier, ved Gimse i Melhus (Kn.), over Åsveien på Stenbjerget, på Hladehammeren (1 Busk af hver), i Devlehavnen rigelig med Viburnum (Kn.) samt i Humlevigen. Efter Gunnerus ved Hoeggen, Valene og Berg ved Throndhj.; i Selbo meget sparsomt (Bülow).

Euphorbia peplus som Ugræs i Haver på Ilvolden nær Elven Høsten 1885.

Geranium pratense. Garten, Stadsbygden øst om Elven rigeligt i Selsk. med Ononis og Scutellaria, på Lexvigstranden — — teml. alm. til Vennes ved Indløbet til Beistadfjorden. Bynesset såsom ved Hangren rigeligt og sydover, men neppe ved Ørkedalsfjordens Bredder; atter øst for Hladehammeren, Devle, Rotvold, Ranheim, Humlevigen, Stjørdalen, Frostens Sydside og Tutterøen samt Yterøen rigeligt på Syd- og Sydvestsiden, men også på Nordsiden (Nordvig), overalt i det øverste Litoralbelte og gjerne i Selsk. med de 2 ovennævnte, som alle nordenfjelds synes at være mere indskrænkede til Fjæren end søndenfjelds. Jeg kjender her for G. pratense ingen andre Exempler på dens Forekomst udenfor Stranden end at Gunnerus anfører, at den forekommer på tørre Enge (måske Strandenge) i Værdalen og at den (efter Bl.) findes i Snåsen, der som bekjendt ikke støder til Havet.

Erodium cicutarium er vandret med Merakerbanen og har udbredt sig på Banetomterne fra Strinden øst om Elven, den eneste Localitet, hvor den er kjendt i Nærheden.

Impatiens noli tangere tilhører utvivlsomt især Dalførerne og de continentale Trakter; jeg har ikke seet den ved Kysten

eller på Nordsiden af Fjorden, men fundet, at den begynder på det Indre af Gjedestranden; den er hyppig i Ørkedalen, Buvigen, Guldalen, Soknedalen, Valene og Klæbo, samt ved Grilstad, i Humlevigen, Stjørdalen, i Værdalen (ved Bunes ifl. M. Storm).

Sorbus aria. På Bynesset; den begynder med en liden Busk strax indenfor Hangernesset; senere et Par Buske hist og her, på Kirkehougen 2 svære Buske med rigelig Frugt, i Apothekets Mark flere. Forøvr. kjender jeg ingen Localiteter undtagen, at der på Tutterøen er 1 Busk, som kan være plantet, samt Inderøen (Bl.)

Alchemilla alpina, som er almindelig i Fjeldtrakter, findes overalt ved Kysten i Lavlandet; længer inde har jeg på denne Måde kun fundet den på Lexvigstranden, i Haltbrækken og Gevingåsen; jeg tvivler på at have seet den nogensteds på hele Byåsen og søgte den der forgjæves i sidste Sommer.

Agrimonia eupatoria fandtes i Sommeren 1885 præcis på den af Gunnerus angivne Localitet, neml. ved den afsides liggende Gård „Apotheket" på Bynesset, lige bag Gården temmelig sparsomt; ellers nordenfjelds kun på Frostens Sydside, hvorfra den går sparsomt til de bratte Bjerge ved Bunden af Åsenfjorden.

Rosa cinnamomea synes efter N. Fl. at forekomme sparsomt i det Throndhjemske; jeg har fundet den ganske almindelig i de fleste Trakter: På Stadsbygden rigeligt i Leinslien men især i Haltanbjergene og der af Størrelse, som overgår den i N. Fl. angivne, samt i Bliksåsen og langs Elven lige til Fjorden i Selskab med vore andre Arter samt i Lexvigen, på Gjetestranden og almindelig på Bynesset, hvor den endnu ved Hangren danner Krat langs Grøfterne og af betydelig Størrelse; fremdeles på Hladehammeren og indover Strinden. Blytt angiver den senere (l. c.) for Frosten. Fremdeles på mange Steder i Ørke- og Guldalen samt i Indhered.

Potentilla verna b, minor, som er angivet for Throndhj. for længere Tid siden (ved M. Blytt; N. Fl.), findes endnu i ringe

Mængde på Hladehammeren (lige bag Gården), hvor den kommer i Blomst lidt før major (m a c u l a t a).

Potentilla norvegica vides kun fundet i Ørkedalen, samt på Hlademoen og fl. St. på Indstrinden, navnlig i Humlevigen samt i Stjørdalen og på Frosten (A. Bl.)

Ononis hircina. Stadsbygden øst om Elven mod Reitan, Lexvigstranden i Mængde nedenfor Kirken, hist og her til det allerinderste af Fjorden nær Malmo; på Sydsiden erindrer jeg ikke at have fundet den østover førend på Bynesset fra Apotheket til øst om Hangren, dernæst øst om Byen i Devlehavnen, på Indstrinden fra Saxvig og indover, på Frosten ved Stene og Hoplen, på Yterøens Sydvestspidse; på alle disse Steder rigeligt og næsten udelukkende ved Fjorden; kun ved Ejdet ved Levanger men især på Bynesset ved Gulosen fjerner den sig mere fra Fjorden sydover, indtil den ved Apotheket er fuldstændig Skovplante samtidigt med, at den nærmer sig til O. procurrens. Ellers ved jeg ikke, om den nordenfjelds er fundet på denne Måde; vel nævner N. Fl. Holtålen som Voxested if. Gunnerus, hvilket jeg ikke kan finde hverken i hans Herbarium el. Flora; i det første står intet Voxested, i Flora en kun Hladehammeren, men i Beskrivelsen „ramis spinosis;“ på sidstnævnte Sted har jeg ingen Ononis seet og ingensteds nogen tornet Form.

Anthyllis vulneraria, som jeg har fundet almindeligt udbredt — fra Garten til Beistadfjorden (Vennes), synes ganske at savnes i Ørkedalen (cfr. Galium verum, Asplen. septentrionale)

Melilotus officinalis fandtes i Sommeren 1883 i et Par frodigt blomstrende Grupper i Fjæren på Stadsbygden strax vest om Elven. Forhen ikke bemærket nordenfjelds.

Trifolium agrarium er allerede af Gunnerus fundet ved Throndhj. og senere af Prof. M. Blytt. I 1856 og et Par År senere fandt jeg den rigeligt på Hladehammerens Sydostside nær Gårdene, hvor den efterhånden forsvandt. Ellers vides den ikke fundet og synes således at høre til de Arter, der ikke vil naturaliseres her.

T. procumbens er i de sidste År fundet flere steds på Ballast og kunstige Enge; „Marinen“, Domkirkegården, Jernbanepladsene.

Trifolium hybridum synes at være naturaliseret på temmelig kort Tid; for 20 År siden var den sjelden; nu har jeg seet den udbredt også udenfor Engene i alle Trakter også på Nordsiden af Fjorden. Gunnerus nævner den ikke.

Trifolium medium. På Bynesset ved Gården nord for Apotheket begynder den i så stor Mængde, at den danner Hovedmassen af Vegetationen i Marken og derfra nedover Engene samt østover aftagende i Mængde indtil Sundet. Forøvr. sjelden nordenfjelds, kun fundet i Ørkedalen samt sparsomt i Indhered.

Orobus vernus. Ingensteds i Mængde, men udbredt i de fleste Trakter: Hitren, Garten, Stadsbygden; på det sidste Sted i Leinslien, Haltanbjergene og Bliksåsen, i Almlien på Gjedestranden, i Ørkedalen, på Bynessets mod Gulosen vendte Side, især i Skogstadmarken; fremdeles på Østsiden af Byen ved Stene (Gun.), i Thyholt- og Bakaunemarken, på Hladehammeren og i Devlehavnen; i Stjørdalen etc.

O. niger fandtes i 1856 sparsomt på Sydsiden af Hladehammeren, men ikke senere; ved mine Undersøgelser i sidste Sommer har det vist sig, at den ikke er ganske sjelden. På Stadsbygden ret rigeligt i Bliksåsen, Haltanbjergene og øverst i Leinslien, foruden at jeg forhen har fundet den i Vagnvigen og i Lexvigen (med Lindeberg cfr. N. Fl), hvilket er Artens Nordgrændse. Endvidere fandt jeg den øverst i Uren i Almlien samt i Skogstadmarken på Bynesset. Efter N. Fl. i Stjørdalen.

Vicia sylvatica. I Leinslien og mangesteds på Stadsbygden; forøvr. temml. alm. Voxesteder ved Byen ere Nordsiden af Hladehammeren, Bakaunemarken, Devlehavnen, Jonsvandet. Efter Gunnerus ved Stene, på Hladehammeren og ved Grilstad.

Ervum hirsutum. F. Ex. Hladehammerens sydvestligste Høide, Frosten ved Åsenfjorden, Ørkedalen samt ved Byen på Ballast såsom omkr. Jernbanestationen; Stjørdalen (N. Fl.)

Tillæg.

Asplenium ruta muraria er fundet i Bjergvæggene langs Åsenfjorden henimod Hoplen, på Tutterøens Klosterruiner, hvor jeg dog i de senere År har søgt den forgjæves, samt i Lexvigen i Passet vest om Kirken men ikke vestligere førend ved Valdersund if. N. Fl. hvori den også er angivet særskilt for Throndhjem.

Chenopodium foliosum fandtes Høsten 1883 med fuldmodne Frugter ved den nye Jernbanestation. Forhen ikke fundet nordenfjelds.

Halianthus peploides. F. Ex. Hladestranden enkelte År, Grilstad, Devlehavnen o. fl. St.; Ørkedalsfjorden, Ørlandets Nordside i Mængde.

Astragalus alpinus er i Lavlandet kun fundet ved Elvene såsom nedenfor Lerfossen sjelden, i Gulelven i Mængde ved Melhus o. fl. St.; ved Ørkedalsøren; ellers kun i de fjernere liggende Fjeldtrakter.

Side 22 står, at Monotropa glabra er fundet i Devlehavnen, istedetfor **M. hirsuta**.

Oversigt

over

de trondhjemske dialekters slægtskabsforhold.

Ved Amund B. Larsen.

I videnskabsselskabets årsskrift for 1881 udgav jeg en liden afhandling „Oplysninger om dialekter i Selbu og Guldalen", hvori jeg fremstillede eksempler på de i disse bygder forherskende regler for ligedannelse, apokope og bøining. Jeg søgte der blandt andet at give eksempler på, hvorledes de trondhjemske bygdemål går over i de søndenfjeldske, og tænkte derved at tjene forståelsen af, hvorledes i det hele overgangen mellem to sprogarter pleier at optræde.

I det nævnte arbeide afholdt jeg mig på grund af det behandlede strøgs ringe udstrækning og mit eget ufuldstændige overblik fra alt ræsonnement om dialekternes slægtskabsgrad og påpegede alene, at kulturhistoriske, måske også ethnografiske, resultater kan vindes, men at dertil også trænges at vide, hvad der i k k e findes på hvert enkelt sted.

Når jeg her skal tale direkte om slægtskabsforholdet og det slægtskabsforholdet mellem dialekterne i hele stiftet, så er det ingenlunde, fordi jeg nu har erhvervet en s å indgående kundskab i alle stiftets bygdemål. Jeg har for de fleste steder ikke andet end notitser byggede på ganske små uddrag af de ordlister, som prof. Storm har udgivet som bilag til tidsskriftet Norvegia. Om mange steder, og det hyppig steder, hvis dialekt sikkert kan antages for usedvanlig interessant, har jeg enten aldeles ingen oplysninger eller meget ufuldstændige; og jo mere ufuldstændige mine samlinger om en dialekt er, desto mere har

jeg naturligvis været afhængig af de enkelte hjemmelsmænd, jeg har havt. Da der forhåbentlig gjennem Norvegia vil blive fremkaldt en livligere produktion i den norske målkundskab, antager jeg imidlertid, at nærværende afhandling vil gjøre nytte, trods disse mangler; den vil netop selv fremkalde berigtigelser.

Jeg tænker derhos hverken at vinde kulturhistoriske eller ethnografiske resultater ved den. Jeg skal belyse slægtskabet, som det nu er, hvorledes det så end er blevet det. Når jeg desuagtet udtaler mig om dybt og mindre dybt liggende slægtskab eller lignende, så er det i lingvistisk henseende en foregriben; det er en frugt af et umiddelbart skøn, støttet på almindelige geografiske grunde, og det sker, fordi både jeg under min detailundersøgelse og formodentlig også læseren ønsker et større sigtepunkt, selv om det foreløbig skal være en hypothese.

Østnorsk og vestnorsk.

Den mest indgående ligesom den mest bekendte inddeling af de norske bygdemål er i vestlige og østlige. De vestlige står i det hele oldnorsk nærmere både i ordforråd og lydsystem. De østlige dele af landet er måske kun unøiagtig repræsenterede ved den oldnorske literatur, vi har; men hvorledes det end forholder sig med sprogtilstandene under den oldnorske literaturperiode, så er ialfald det klart, at det østlige af landet senere har udviklet sit sprog mere i overensstemmelse med svensk og dansk, end det vestlige har. Fællesskabet med disse sprog består mindre i rene lån end i fællesskab i udviklingen fra et fælles grundlag, et fællesskab, som var en naturlig følge af landenes beliggenhed mod hinanden. Et oplysende eksempel herpå er behandlingen af oldn. **hv** f. eks. i **hvass**, som i et strøg, der omtrent svarer til Kristiania stift (fjeldbygderne undtagen), hedder *vass*, medens det ellers i landet pleier at hedde *kvass*. Thi på grænsen af det strøg, hvor *vass* hersker, er der endel spredte bygder, hvor det hedder *gvass*, en naturlig mellemform, når man tænker på udvikling fra den gutturale udtale, **hv** havde i den ældre middelalder, men som umulig kunde opstå, når én, der var vant til at sige *kvass*, skulde efterligne kultursprogets former.

Ligesom nabosprogene i øst og syd har det østlige Norges talesprog formedelst en stærkere kulturpåvirkning gennemgået en stærkere gæring end det vestliges; det levede hurtigere og sledes hurtigere og antog tidligere et nutidssprogs præg. De i det hele mindre anspændende livsvilkår i „de brede bygder" satte også sit stempel på folkekarakteren og derfra igjen på sproget; enhver der med nogen grad af interesse har hørt dialekter fra forskellige egne af landet, vil ialfald sande, at naturforholdene har øvet virkning på aksenten, og at den f. eks. mest udbredte aksentuation på Østlandet, som prof Storm har udtalt, høres dygtig triviel. Afvigende naturforhold i et lidet distrikt afpræger sig dog ikke let på aksenten.

Det synes mig, at foruden aksenten er der to forskelligheder mellem vestlandsk og østlandsk, som allerede for folk, der ikke er sprogmænd, står nogenlunde klart, nemlig behandlingen af oldn. l og behandlingen af 2den stavelse, når rodstavelsen i oldn. var kort. I østnorsk bliver l i visse stillinger kakuminalt („tykt l"; „man vælter på tungen" hedder det i Nedenæs), i vestnorsk ikke. I korte tostavelsesord, der i oldn. udlød på vokal, behandles den anden vokal i øst anderledes end efter lang rodstavelse; efter lang rodstavelse er den nemlig skarpt artikuleret, efter kort svækket til et karakterløst *e* eller endog bortfalden, altså *lesa* eller *leesa, lææsa* m. fl. former, men *grååte,* nordenfjelds *grååt.* I vest derimod er bægge ords endelser ens behandlede, vestligst (fra Lister til Sogn, efter Ivar Aasen) bevarede i begge, men østligere (fra Søndfjord til Romsdalen og fra Mandal til Bamble) svækkede i bægge: *leesa, grååta,* og *leese, grååte.* De svækkede former er altså på bægge kanter en overgang til de dialekter, der gør forskel på, om rodstavelsen i oldn. var lang eller kort. Den nævnte i øst herskende behandling af endestavelsens vokal efter kort rodstavelse fører ofte til en indbyrdes påvirkning mellem bægge stavelsers vokaler; derfor kaldes dette fænomen dels t i l j æ v n i n g dels l i g e d a n n e l s e.

Det „tykke l" går sedvanlig lidt længere mod vest end ligedannelsen ved udlydende vokal; i syd er det tykke l's grænse nemlig mellem Arendal og Tvedestrand, i nord omfatter den også

Romsdalen. Imellem disse punkter i nord og syd er sedvanlig fjeldet vestgrænsen for bægge fænomener; i Telemarken går det tykke l's grænse dog midt igjennem distriktet, ofte tvert over dalene, medens tiljævningen efter prof. Storm indtager næsten indtil det øverste alle de dalfører, som har sit afløb til Nordsjø, altså adskillig vestligere.

Dette er de mest iøinefaldende mærker på østnorsk; efter dem må altså tildels Telemarken og helt Numedal, Hallingdal og Valders regnes for østnorske. I tonefaldets større bevægelighed synes disse fjeldbygder imidlertid at danne en overgang til vestlandsk, og at de står vestlandsk nær, bestyrkes ved at iagttage deres forhold til flere andre østlandske regler. På Østlandet har adskillige enstavelsesord, der i oldn. havde kort vokal med følgende enkelt konsonant (f. eks. oldn. **bik, litr, lok, kot**) beholdt den korte vokal, men sedvanlig forlænget konsonanten; på Vestlandet og i de nævnte fjeldbygder er så vidt bekendt vokalen forlænget, hvad der også på Østlandet er tilfældet med det større antal enstavelsesord, Oldn. **sj** og **skj** er på Østlandet en enkelt lyd, omtr. som engl. **sh**: i vest og i fjeldbygderne holdes s- og j-lyden mere ud fra hinanden, af **skj** opstår der tildels en anden forbindelse, i hvilken **kj** høres for sig selv. Refleksivendelsen ved verberne er i vest og i fjeldbygderne bevaret som *st,* i øst kun som *s,* f. eks. i *slåss*; **m** i aksentsvag stilling er i vest ofte bortfaldet, for eks. *så* (som), *føssei* (Fosheim), *gaaro* (best. dat. pl. gårdene), men i øst bevaret: *såm, fåssem* eller *fåssom, gaal²om* Fremdeles har større eller mindre dele af Vestlandet og fjeldbygderne konsonantforbindelser, som kan betegnes ved eksemplerne: *javn* eller *jabn* (jævn), *hådn* (horn), *regn* (regn), mens Østlandet i sin helhed har *jamn, hånn, rengn* — når intet hensyn tages til de lydforhold i disse ord, der for denne sammenligning er uden interesse.

Trondhjemsk i det hele.

Trondhjems stift, som så at sige fortsætter både det østen- og det vestenfjeldske, repræsenterer i nogen grad også begges dialekteiendommeligheder. Men ligesom landets afsmalning der foregår ved en indbugtning fra vest, der nærmer kystleden til

det østlig beliggende kulturcentrum, så er også sproget allesteds nærmere det østlandske end det vestlandske. Det tykke **l** hersker allesteds, tiljævning eller ligedannelse i korte tostavelsesord mangler kun i Romsdalen. Tonefaldet er for et østlandsk øre ogsaa østlandsk, rigtignok med visse eiendommeligheder, som også skifter inden stiftet. I Romsdalen og på Nordmøre høres den musikalske aksent dog endnu såvidt lig den bergenske, at en østlænding uden erfaring vil være i tvivl om, hvad han skal regne den for. Dersom han forsøger at opfatte den som østlandsk, vil han være udsat for ofte at regne enstavelsesbetoning for tostavelses. Men længere nord svinder denne bølgende beskaffenhed, for efter mit østlandske øre at komme igen på en anden måde i Nordland. Om en bergenser er mere tilbøielig til at sammenligne sin musikalske aksent med nordlændingens end med østlændingens, er mig ubekendt.

Uagtet der således i det hele taget er overveiende overensstemmelse med østlandsk i de skillemærker, der foran var opstillede som de mest iøinefaldende, synes kystdistrikterne mig dog kun at forholde sig til det indre land således, som fjeldbygderne fra Valders til Telemarken forholder sig til de lavere egne søndenfjelds; det afvigende ved de sydlige fjeldbygder er dog ofte noget andet, end det kyststrøgene i Tr.hjem har.

Der er også specielt nordlige eiendommeligheder i de norske bygdemål, hvilke kulminerer i det trondhjemske. Mindre vægt kan der fortiden lægges på den forskel, der er mellem søndenfjeldsk og indre trondhjemsk tonefald. Den synes mere at ligge i fordelingen af udåndingstrykket end at være af musikalsk art, og denne forskel synes mig for flydende til med de hidtil bekendte midler at fikseres efter sin rette natur. Dog er det vel sandsynligt, at det er en egenhed i den eksspiratoriske aksent, som har fremkaldt en anden særlig nordlig eiendommelighed, nemlig a p o k o p e n, bortkastelse af en udlydende vokal efter lang rodstavelse. Langt sydligere end apokopen begynder palataliseringen af **nn**, **ll** og **dd**, tildels også andre dentaler, som nemlig allerede optræder i Søndfjord, i Land, på Toten og Hedemarken og ved Kongsvinger.

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY WOODS HOLE LIBRARY

Trondhjemskens inddeling.

Dersom Norge er bleven befolket fra syd af, vil én strøm ved bosættelsen have fulgt kysten til det trondhjemske og således have været fortroppen af dem, der bebyggede stiftets kystdistrikter, en anden strøm må have fulgt Gudbrandsdalen og Østerdalen. Efter bosættelsen må forbindelsen længe have vedblevet at være stærkest ad den samme vei, ad hvilken indflytningen var skeet. Den formedelst veienes beskaffenhed tilvante forskellige levemåde vil have gjort indbyrdes ægteskaber sjeldne en lang stund efterat de to strømme var bleven nære naboer.

Hvad vidner nu dialekterne i det trondhjemske om styrken af den sammenslutning i sig, som kyst- og indlandsfolket hver for sig har havt? Hvor meget har de nærmet sig til at være to nationaliteter, og hvormeget gør de det nu?

Dette er ikke tomme spørgsmål; det er ikke umuligt, at man vil kunne svare noget på, hvad forholdet har været, og ialfald må man kunne opnå at sige, hvad det er. Men først måtte da hele materialet beherskes, og dernæst måtte overensstemmelser og forskelligheder takseres efter, hvad værd de har til at oplyse om slægtskabets dybde, og dette sker først, når man kender ikke alene divergensernes alder, men også alderen for divergensernes årsager. Med en udtalelse som: „aksentforskel betegner ikke nogen dybtgående forskellighed", eller mere omfattende: „udtaleforskel betegner ikke nogen dybtgående forskellighed" har man, som sagerne nu står, bare fremsat en ubevist påstand.

En anden genstand, der også kan henvise på indvandringstheorier, er det slægtskab, som utvivlsomt findes mellem trondhjemsk og nordsvensk, især jemtsk og herjedalsk. Jeg kender kun disse dialekter af literaturen og har også kun ufuldstændig adgang til denne, derfor kan jeg her endmindre end ellers oplyse om slægskabets art og grad.

Ivar Aasen inddeler vore dialekter i den nordenfjeldske, den vestenfjeldske og den søndenfjeldske række. Den mere specielle inddeling gør han efter formlæren, især substantivbøiningen, og opstiller i Trondhjems stift en ytre og en indre trondhjemsk; den ytre falder igen i romsdalsk, nordmørsk og fosensk,

den indre i Orkedalens og Guldalens mål, Indherreds mål og namdalsk. Min væsentligste indvending mod denne fordeling af de trondhjemske dialekter er den, at namdalsken synes mig med mere ret at regnes til den ydre dialektrække.

Den dialektgruppe, som Aasen omtaler som Orkedalens og Guldalens mål, indbefatter foruden disse to dalfører også Nidelvens dalføre og Opdal. Jeg vil her for kortheds skyld omtale dem som „Dalene". Det er den del af stiftet, hvor ligedannelsen bliver fuldstændigst gjennemført efter sit princip og har den mest indgribende betydning for ordenes lydlige form og for deres bøining. En del af strøget er fjeldbygder, hvor indflytning og påvirkning i sen tid fra andre kanter har været forholdsvis ringe, derfor er her tildels ældre forhold bevarede fremfor i nordligere og sydligere strøg, med hvilke de ellers viser meget nært slægtskab

I Røros præstegeld, hvis befolkning ialfald for den væsentligste del er tilflyttet, siden bjergværksdriften begyndte, er det gangbare sprog for en stor del ikke oprundet på stedet selv, men tilført, idet det i mange henseender afviger fra alle omliggende dialekter, endog Tolgens og Kviknes, som dog, skønt i en ringere grad, har været den samme påvirkning underkastet. I de stykker, hvori det følger de omliggende dialekter, er det mere Østerdalens end de trondhjemske. Tydalen, anneks til Selbu, og Holtålens præstegeld øverst ved Gula hører nøie sammen i modsætning til bygderne nærmest nedenfor. Det er måske kulturpåvirkning fra Røros, som i sen tid har trængt ind her med østlandske vulgærformer, men endel afvigelser synes dog hellere at pege dels i østlig retning, dels på en sammenhæng med Tønset. At Tydalen i sit sprog hører sammen med Holtålen, særlig med hovedsognet og annekset Ålen, uagtet fjeldet skiller fra dem, skyldes den fælles hovednæringsvei, fædriften, hvorved en stor del af beboerne om sommeren bliver hinandens naboer på sætrene. Hovedsognet Selbu, hvor agerbruget og kvernstensbedriften er vigtigere næringsveie, står derfor mere fremmed for tydølingen. Uagtet nutidens forhold i høi grad er skikkede til at udrydde lokalpatriotismen, skal det endnu være forholdsvis sjeldent, at der indgåes blandede ægteskaber mellem Tydalen og Selbu. Såvidt jeg

har forstået, er det nærmest tydølingerne, som holder sig for overlegne.

Singsås anneks til Holtålen adskiller sig i flere henseender fra hovedsognet; i Støren og Selbu bliver der end flere forskelligheder. At Støren og Selbu skulde have havt nogen synderlig indbyrdes forbindelse, synes usandsynligt. Den lighed, som findes mellem dem, er derfor rimeligvis parallelismens, d. v. s. den beror på ligeartet påvirkning fra nord og fra syd for bægge. Mellem Støren og Østerdalen optræder der en anden slags lighed end den, der findes længere oppe i Guldalen. Måske kan i forholdsvis sen tid en stærkere forbindelse her have fundet sted gennem Budalen til Tolgen og gennem Soknedalen og Rennebu til Kvikne; ligheden tyder dog mere på sydligere dele af Østerdalen; hvad ordforrådet angår, synes dette øverst i Holtålen at stemme bedre med østerdalsk, men i visse lydforhold stemmer Singsås*) og Støren bedre. Muligens kan det dog med den sidstnævnte lighed forholde sig så, at Singsås og Støren har en beliggenhed i forhold til vedkommende lydoverganges centrum og udgangspunkt, der svarer til de pågeldende østerdalske steders beliggenhed, formentlig på den anden side af dette udgangspunkt. Sådan h o m o l o g i forekommer sikkert i sprogene, men om den findes i dette tilfælde, kan jeg ikke afgjøre.

Landeveien gennem Soknedalen har i flere henseender draget både dette anneks og Størens hovedsogn over til overensstemmelse med bygderne ved Orkla og modsætning mod dem længere oppe og længere nede ved Gula; navnlig har Støren det tilfælles med bygder ved Orkla, at alle svage hankønsord har best. dat. m. s. på *m*, modsat de stærke, og at verber bøiede som **kasta** her har bevaret *a* i præs. ind. Omvendt forbinder den samme vei Rennebu med de foran omtalte bygder i henseende til sammendragningen af diftongerne til enkelte vokaler. Om også mindre gennemført, så forekommer sammendragningen dog også i Opdal og i Meldalen, og giver således tegn på, at ikke blot

*) Eiendommeligt er, at Singsås har 1ste pers. pron. *jee* ligesom de bygder, der har bjergværksdrift, uagtet skilt fra dem i hoveddalføret ved Ålen og Holtålen.

Gudbrandsdalen har været nær forbunden med det vestlige af Dalene, men også, gennem Kvikne og Foldalen, Østerdalen. Men at veien til Gudbrandsdalen i fortiden som nu har været vigtigere end disse forbindelser, fristedes man til at antage, om det så skulde være, alene på det grundlag, at pronomenet *åss* ligesom der bruges som nominativ indtil ned i Ørkedalens præstegeld.*) Ved dels at fastholde gudbrandsdalske og dels trondhjemske og vestlandske analogier er Opdal måske den bygd i Thj. stift, som har den mindst simplificerede formlære.

Romsdalen, der efter beliggenheden skulde antages for et krydsningspunkt mellem indlandsfolk fra Gudbrandsdalen og dem, hvis færd var efter søveien, kender jeg kun af meget knappe notitser om et par af de indre fjordbygder. De ydre distrikters sprog, som måske kan være meget anderledes, har jeg ingen kundskab om. Romsdalen har (næsten?) ikke den trønderske apokopering og ikke ligedannelse, og kan således væsentlig kun regnes for trøndersk, fordi det tykke l ikke tillader, at man regner det til vestlandet.

På Nordmøre er Sundalen en fortsættelse af Opdal, skilt derfra ved en indtil nylig ubeboet klev på $^1/_2$ mil. Denne halve mil gør imidlertid overordentlig meget for sproget. I små ting har de påvirket hinanden noget, skønt denne påvirkning synes kun at gelde små strækninger; men på grund af mere indgribende forhold, især ligedannelsen, synes Sundalens sprog mere at ligne Kolvereids, henimod Nordlands grænse, end det nærliggende Opdals. Sundalen har ligesom Opdal *åss* i nom. pl. af 1ste persons pronomen, derimod hersker dette ikke i Romsdalen; i nom. sing. har Sundalen og Romsdalen den afstikkende form *i*, medens Dalene har *e*.

Også på Nordmøre mangler jeg for en stor del besked om de yderst liggende sognes sprog. Hvad jeg ved om dem, taler for, at der i de egentlige fiskedistrikter sker en betydelig tilnærmelse til fosensk; en påvirkning fra Orklas dalføre gennem Surendalen viser sig måske mindre tydeligt end ved Sundalen, fordi

*) Ligeledes i Kvikne.

hele karakteren i sproget nu ved Fosens nærhed er bleven mere østlig.

I Fosens fogderi møder Trondhjemsfjordens munding kystleden, og adskilligt fiskeri finder sted der. Der er dialekten derfor bleven gneden og slidt, idet sproggehøret selv sløves af stadig at høre mange hinanden nærstående sprogformer, og derhos den hos vor almue gængse kritik over andres former af sproget: „så og så siger h a n", har bortryddet de ting, hvori den største forskellighed viste sig. En sådan ting er formodentlig den bestemte dativform; om den kan der antages at have været stærk dissens mellem folk inde fra fjorden, der vilde beholde det gamle *m* i udlyden af dat. pl., og kystens beboere, der havde bortkastet dette *m*. Fosen har, med undtagelse af Hevne, ikke udholdt den derved foranledigede kritik, men opgivet dativen.

Dels ved påvirkning fra Fosen selv og dels formedelst de samme grunde, som virkede i Fosen — den lette tilgængelighed — er fjordens kyster indover fulde af former, der stemmer med fosensk. De nederste dele af Dalene, f. eks. Orkedalens og Melhus præstegelde, står i adskillige ting sammen i modsætning til præstegeldene ovenfor, og da i lighed med Fosen og med Nordre T.hjem. Også efterat fjorden har vendt sig i nordlig retning, synes der at være en smule modsætning mellem de bygder, der ligger direkte til fjorden som Frosten, Ytterøen og Inderøen sammenlignet med dem, der går indad i landet, som Stjør- og Verdalen, om disse end er for små til at danne selvstændige grupper.

Men den mest udprægede lighed med fosensk har vulgærdialekten i Trondhjems by. Denne synes kun i ringe grad at være baseret på de nærmest omliggende dialekter, den ved forbindelsen ad fjorden modificerede form af Dalenes sprog. Det synes ikke sandsynligt, at Fosen har øvet en sprogforandrende indvirkning på en forud tilstedeværende befolkning; langt mere rimeligt er det, at den befolkning, fra hvem stadens eget vulgærsprog skriver sig, har været samlet fra forskellige egne, men fornemmelig inden Trondhjems stift, og det fra egne nær søen og fjorden. Denne befolkning er samlet, før de nuværende dialektforskelligheder kom for dagen; dialekten udviklede sig i

sammenhæng med de andre trønderske dialekter; men den uafladelige tilførsel af nye beboere og den stadige forbindelse med folk fra fjærnere egne tillod ikke den stærkt afvigende lydbehandling, som tildels fandtes i Dalene, idet sprogtilstanden aldrig blev fast og udviklingen aldrig fri. Fornemmelig har man vogtet sig for at lade ligedannelsen gribe så stærkt ind, at formerne blev ukendelige. Ligesom i almindelighed i byerne har analogierne en langt stærkere magt inden formlæren end lydlovene. Fosens dialekt har derunder vedvarende øvet en indflydelse, thi en sådan må nødvendigvis have været tilstede, efterdi det nuværende sprog er bleven s å v i d t ligt det fosenske, men det meste af ligheden må siges at komme deraf, at byen har været u n d e r l i g e a r t e t p å v i r k n i n g med Fosen.

Når man fra bygderne søndenfor Trondhjemsfjorden går over til Nordre Trondhjems amt, er der allerede straks, i Stjør- og Verdalens fogderi, adskillig forskel at mærke. I sammenligning med de nederste bygder i Dalene tror jeg dog, at forskellen har været større, end den er, idet nordre amt har påvirket søndre. Enten det så er en indvandring fra øst, som her er kommen til, eller livs- og kulturforholdene her har fremkaldt en større parallelisme med Østlandet, mere plathed, mere bortfald i visse konsonantforbindelser, en mere intens anvendelse af kakuminaler (tykt l etc.), så er karakteren ialfald i mange stykker mere østlig; et tilsvarende forhold er der i Sverige i flere henseender mellem Jemtland og Herjedalen.

Efter det, jeg kender til Stjørdalens dialekt, synes denne ikke synderlig at vidne om tilnærmelse til svenske dialekter; det østligste sogn, Meraker, danner mest en overgang dels til Selbu og dels til Tydalen. Verdalsk, hvori man vel med sikkerhed kan vente en overgang, har jeg overmåde lidet kendskab til.

Af Inderøens fogderi har de sydligste bygder, til og med Stod, lidet særeget fra det nærmest foregående. Men Snåsens prestegeld har en kraftig udviklet selvstændighed Medens det i mange stykker står på overgangen fra indherredsk til namdalsk, er det i andre henseender enestående på denne kant af landet. Endnu mere udpræget bliver denne selvstændighed i Liderne,

formodl. også i Rørvik i Namdalen. Da nu sådanne tyndt befolkede distrikter som de sidstnævnte slet ikke pleier at have udviklet særdeles eiendommelige sprogformer, bliver det desmere klart, at Snåsen og Liderne, hvor de for Norges vedkommende står isolerede, må have sammenhæng med tilstødende egne i Jemtland. Fra Frostviken i Jemtland opgiver da også dr. Jessen adskillige ordformer, som stemmer med Lidernes, og gør opmærksom på ligheden (Hist. tidsskr. III, pag. 4 f., 47 ff.). Blandt disse ligheder er det 1ste pers. pron. nom. *i*, medens Indherred har *æ* (*ægh*) og Namdalen *eigh*.

I Namdalen kommer man atter til en hel del af de former, som man havde på Nordmøre og i Fosen. Tungen er måske plumpere end på Nordmøre, men ordenes former er mærkelig parallelle, med dem som hersker der. Det indre Namdalen har ligesom alle indtrønderske dialekter (undtagen Trondhjems bys) stærk brug af bestemt dativ og har eiendommelige former af denne. Hvorledes det forholder sig med dativ i de ydre bygder lige ved Namsenfjorden, såsom Fosnes og Fladanger har jeg ikke havt anledning til at undersøge; lidt længere i nord, i Nærø og Kolvereid, er dativen omtrent ligeså fuldstændig opgiven som i Fosen. De dels ad Trondhjemsfjorden og dels gennem Namdalen udtrængte østnorske egenheder ved kysten er væsentlig herskende indtil Foldenfjorden, stærkere, såvidt jeg kan se, i kystbygderne end i Grong og Overhalden; men nordenfor denne fjord er den hele typus mere vestlandsk, og nordlandske eiendommeligheder kommer frem, såsom den på denne kant af landet påfaldende bevarelse af **r** i sv. fem. pl.

Lydbetegnelsen.

Heller ikke denne gang har jeg anledning til at anvende en fyldestgørende lydskrift, men skriver eksemplerne omtrent på samme måde som i „Oplysninger“, og såmeget som muligt i tilslutning til prof. Storms lydskrift. De forandringer, jeg her gør fra den før anvendte skrivemåde, er især simplificeringer, da det dog for dette større distrikt ikke længer kan undgåes, at lyd, der i en dialekt holdes skilt fra hinanden, får samme tegn. Jeg vil derfor indskrænke mig til at betegne sådanne variationer, som

jeg antager, at hvilkensomhelst interesseret iagttager, han være sprogmand eller ikke, vilde kunne erkende. De forskellige nuancer, der således falder under ét tegn, vil jeg søge at fordele så, som en østlandsk bymand vilde kunne gøre det, hvis han aldeles kunde fri sig for etymologiske hensyn. Når jeg er sikker i min sag og finder det af interesse for den fremstillede genstand vil jeg give nærmere besked ved henvisning til den angeldende lydnuances benævnelse eller tegn i prof. Storms „Norsk lydskrift".

Om vokalerne behøver jeg derfor her kun at bemærke:

e bruges for lukket **e** og for et noget åbent **e**, for det dunkle ubetonede **e**, som i Trondhjem dog sedv. ligger nær det åbne, og for et meget åbent **i**.

u bruges også for en **u**-lyd, der nærmer sig svagt til **o**; kommer den lidt nærmere, bruges *o*.

ö bruges om en mellemting mellem **o** eller **u** og *ø*, i det væsentlige i samme forhold, hvor prof. Storm vilde bruge den „tilbagetrukne" form af „åbent **o**", tildels også for den „tilbagetrukne" form af **ø**.

ɒ (et omvendt *a*) bruges om bredere former af „det åbne o", derhos for Storms omvendte *a* og for den dybe **ø**-lyd (*œ*), når den er meget bred, altså i det hele for nuancer mellem *a* eller *å* og *ø*.

Diftongerne betegner jeg i regelen som i normaliseret norsk orthografi ved *au, ei* og *øy*, uagtet f. eks. ved *ei* første led af diftongen eg. er mit *æ*; undertiden bruges nøiagtigere betegnelse, med et lidet vokaltegn for at betegne diftongens sidste led, når det er kort, f. eks. i *dö^{u}gg* (f. dug).

Af konsonanterne må jeg især anvende egne forbindelser for de modificerede former, som dentaler og gutturaler har antaget.

Supradentaler betegnes ved 1 tilsat som eksponent, der sættes blot én gang til hele den forbindelse af tungespidskonsonanter, hvorom den skal gelde, altså, med eksempler fra østnorsk bysprog: *baarn*^{1} (barn), *dåårl*^{1}*i* (dårlig), *lærrt*^{1}*e* (lærte).

Kakuminaler betegnes på tilsvarende måde ved 2 som

eksponent; det „tykke l“ ved l^2, og de forbindelser, der i almindelighed opfattes som tykt l med følgende dentaler, skrives med *r* først og eksponent ved andet led, f. eks. *leert*^{2} (lærte), *ærn*^{2} (alen), *hæærs*^{2} (hals).

P a l a t a l e r betegnes ved et lidet j ved foden tilhøire for den konsonant, det hører til; t_j og d_j er således palatale eksplosiver, n_j palatal nasal, l_j palatal delt konsonant og k_j palatal spirant, den almindelige norske lyd for **kj**, medens den hyppig for specielt svensk antagne forbindelse: palatalt **t** med følgende spirant, betegnes t_jj, og den tilsvarende forbindelse med stemmelyd d_jj. I *tj* høres altså bægge konsonanter med sin normale udtale; s_j bruges om den almindelige østnorske **sch**-lyd, der egtl. ikke er ganske palatal. Palataltegn ved den første af en gruppe tuugespidskonsonanter betegner sedv. hele gruppen som væsentlig palatal, rigtignok på de fleste steder med aftagende palatalitet.

Gutturalnasalen betegnes ved *ng*; når *g* skal udtales efter nasalen, skrives *ngg*.

Forbindelsen *gh* betegner et åndende (blødt) **g**.

Om et **v**, der artikuleres ved bægge læber, bruges tegnet *w*.

Tegnet *h* bruges foruden i sin sedvanlige anvendelse også til at betegne, at følgende konsonant er stemmeløs, f. eks. i *sahl*$_j$*t*; foran *r* betegnes dette ikke, da *r* altid er stemmeløst foran **k** og **p** i trondhjemsk*).

L æ n g d e angives ved fordobling; t_jtj er affricata med lang palatal eksplosiva, kk_j lang spirant. Hvor jeg er i tvivl om min hjemmels sikkerhed i henseende til længde, sætter jeg den betegnelse for længden, som svarer til ordets oprindelse.

Enstavelsestonelag betegnes ved ′, tostavelsestonelag ved ˋ; bægge sættes kun, når misforståelse kan befrygtes, og i almindelighed sættes de v e d e n d e n af den stavelse, der har hovedaksenten; inde i stavelser sættes de, når der inden hovedstavelser er en svag bistavelse, en såkaldt „reduplikation“, „stansning“ eller „sammensat aksent“, f. eks. i Opdal *kl*^{2}*åˋkk* (f. klokke),

*) Ikke ganske sjelden forekommer undtagelser, især ved Orkla, men det er formodl. væsentlig individuelt.

andre steds *kl²å'kk*, men dog til at skille fra aksenten i *ståkk'*. Ellers bruges tildels apostrof til stavelseskille, f. eks. *stii'e* (steget).

Med denne lydbetegnelse vil jeg nu forsøge at påvise de mest væsentlige forskelligheder inden distriktet i henseende til udtalen af konsonanter og vokaler og i henseende til bøiningen.

Palataludtale af gutturaler.

En af de mest fremtrædende forskjelligheder mellem dialekterne i de lavere egne på Østlandet og sågodtsom al trondhjemsk, er den sidstnævntes stærkere anvendelse af palataliserede gutturaler i indlyd, — hvilken ved apokope fører til, at de der også forekommer i udlyd. Dog er der inden stiftet megen forskellighed i dette, idet nogle distrikter deraf står det søndenfjeldske nær i så henseende, og andre udgør overgangen til dem, der har palataliseringen på samme udbredelsestrin som det vestenfjeldske, uagtet den vokal, som følger, ofte ikke er en palatal, men er *a*.

Overgangen til det søndenfjeldske findes, som venteligt er, i Dalene, og den største forskel i henseende til palatalitetens hyppighed gelder den bestemte substantivbøining. Mangelen på palatalitet bør neppe altid — som man vel vil gøre for det søndenfjeldske — tilskrives analogivirkning fra substantivernes ubestemte form. Navnlig synes dette at gelde best. nom. af de stærke mask., som i Røros, Tydalen, Selbu, Holtålen, Støren, Opdal, Rennebu, Meldalen og Orkedalen hedder f. eks. *ståk'kin*$_{\text{j}}$ eller *ståk'ken;* det kan måske skyldes en længere bevarelse af nom.'s **r**, at **k** her ikke er „mouilleret", især i Selbu, som i dat. har *ståk*$_{\text{j}}$*'k*$_{\text{j}}$*a*. Af de nævnte bygder er det kun Selbu og mindre konsekvent Tydalen, som har mouillering i nom. & dat. f. s. og nom. n. s. & pl.; Opdal og Selbu har mouillering i dat. n. s. Med undtagelse af Selbu og Tydalen, som også heri nærmer sig nordre amt, har alle de nævnte bygder **g** efter *r* og *l²* svækket til *j* eller tildels hellere *i* i alle former, f. eks. *kvrj* eller *kv'ri* (f. kurv), *hæl²j* eller *hæ'l²i* (f. helg); *j*, som er et tidligere trin end *i*, indførtes fra former med mouillering (forneml. pl. på *ji* eller *je*), hvilket formentlig fremmedes derved, at det tidligere **g** efter *r* og *l²* var *gh*, ligesom endnu i Tydalen. Bygder beliggende, hvor Dalene støder sammen med fjorden, Børgsen,

Melhus,*) Bynæsset, Strinden, såvelsom Romsdalen, Nordmøre, Fosen, Indherred og Namdalen får palatal konsonant i alle de nævnte tilfælde, i alle bestemte former i sing. og i best. nom. n. pl. af stærke subst. I Snåsen og aller øverst i Namdalen palataliseres vel i neutr. s. *pl²ædj'dje* og dat. *plæ²djdji*, men ikke i plur.: *pl²æg'ga* (klædningsstykkerne). Trondhjems by har ikke palatal for artikkelens skyld.

I plur. på *i* eller *e* af oldn. **ir** (**er**) er det måske ingensteds ganske gennemført, at gutturalen står uden monillering foran endelsen; men det forekommer i Tydalen og Holtålen, er hyppigere i Støren og Meldalen og formodentlig mest i Orkedalen, enten nu strandstedet på Orkedalsøren har øvet en normaliserende indflydelse, eller det kan være n a b o o p p o s i t i o n, fortættelse af dalboens sans for sit eget her, hvor han mødte Børgsen, som mouillerer så meget mere. I Trondhjems by (ligesom også i det sydøstligste af Dalene) er flertalsdannelse med *e* sjeldnere anvendt, men når den bruges, skal det alm. være *bækkje, bjørkje*.

I de svage hankønsord er det mod sedvane det nordre amt, som mouillerer mindst. Stiftet synes i det hele at have havt kasusbøining i sing. af svage mask. i ubestemt form indtil en forholdsvis sen tid; men Dalene er vistnok det distrikt der, som først opgav denne, og opgivelsen skede fornemmelig for ligedannelsens skyld i dem med kort rodstavelse. Nom. blev, når cas. obl. havde ligedannelse, altfor forskelligt fra de øvrige kasus, derfor blev nominativ opgiven, og har kun sat sig rester i *spaae, haane, vaane* og måske et par lignende ord. Den beretning, som forefindes i Aasens sprogprøve fra Meldalen (Prøver af Landsmaalet i Norge, pag. 13) om, at man før sagde *hånå* der i bygden, må forståes så, at man har sagt *haane* (ligesom nu) i nom. og *hånå* i andre kasus. I ligedannede former var der naturligvis ikke tale om palatalisering af gutturaler. Ved udskillelsen af de ligedannede ord har de andre, der havde lang

*) De usandsynlige former *stænj'ner, stænj'nern*[1], som jeg opførte i „Oplysn." pag. 65 var tilsyneladende godt hjemlede, men er ikke bleven bekræftede.

rodstavelse, formodl. også opgivet den ubestemte kasusbøining, men (ligesom ved stærke mask.) beholdt nom. som hovedform.

Dalene er dog ingenlunde konsekvente i dette stykke. Fornemmelig må straks Røros, Tydalen, Holtålen og Støren undtages, hvor udjævningen til gunst for gutturalerne formodentlig er så gammel, at der aldrig har eksisteret hverken affricata eller spirant i *bakke,* hvilket også må antages for det søndenfjeldske. Men når i Opdal og bygderne ved Orkla hyppig siges *bakk* eller *bakke* og (sjeldnere) *bakkinj* for *bakkje* etc., er det vel en nutidens overførelse fra ordets øvrige former; overførelse af palatalkonsonanten til andre former er teml. sjelden. I Selbu kan **ng**, **kk** og **gg** ikke monilleres i ubestemt form, med **gg** kan det hænde i best. dativ *(skujja).* Efter lang vokal og efter *r* og *l*² er mouilleringen der ofte gennemført til alle former, f. eks. i *rååkje* (spyt), *barkje* (luftrøret i halsen).

I kystbygderne og i nordre amt har den ubestemte kasusbøining tydeligvis holdt sig meget længere; det er derhos en erklæret tendens i disse mål at holde svage hankønsord med lang og med kort rodstavelse sammen under én bøiningsanalogi, hvor vanskeligt det end har faldt dem. I N. T.hjem er der som følge af disse omstændigheder adskillige nominativer bevarede af mask. med kort rodstavelse, og for at bevare enhed mellem bægge klasser såvelsom mellem de forskellige kasus har man ikke ladet deres gutturaler mouilleres; i syd ligesom også i fjordlandskaber i søndre amt, f. eks. Melhus har man *e* til endelse, hvilken dog på de fleste steder apokoperes; i nord har man *i,* men gutturalen holder sig. I Stjørdalen hedder det derfor *tjjvl²k* (kælke), *bakk, nakk,* i Stod og Snåsen, men også sydligere, *tjjvl²ki, bakki, tangi.*

I Namdalen tåles ikke sådan forbindelse, og under visse omstændigheder forekommer her det historisk berettigede forhold, ligesom ved Orkla, f. eks. i *tjjål²tjji* (kælke), *gl²udjdji,* best. dat. s. *gl²uggûm* (Harran). Men i andre tilfælde viser det sig tydeligt, at de obl. kasus har fået overvægten, netop forat man skulde slippe konsonantvekslen. Endelsen i ubestemt form er nemlig i regelen *i,* også efter kort rodstavelse omtrent ligeså hyppig som

a. Men hvor der er vokalharmoni tilstede mellem rodstavelsens vokal og *a*, og en guttural skiller dem (selv om det er en l a n g guttural), der er former på *a* antagne som hovedformer; altså (i Grong) ikke alene *booga* (bue) *lååga* (lue), *maga* (mave), *haaka* (hage), *tjjaaka* (kæve), *staaka* (stage), modstillet *fl²åti* (flåde), *måsi* (mose) *dråpi* (dråbe), *værn²ni* (vane), *harri* (hare), men også *bakka, nakka, tanga, hanska* kfr. *granjni* (nabo), *stabbi*. Omtrent ligedan er det også i Ytre Namdalen, f. eks. i Nærø. Sydover gennem Fosen aftager vistnok denne sammenblanding af korte og lange tostavelsesord; allerede i Åfjorden f. eks. *tanjni* (tange), men *nakka* og *bakka* gelder så langt, der findes ligedannelse efter kysten — om nogen bygd ved Trondhjemsfjordens munding har *nakk(e), bakk(e)*, så må det være sent indført. Skønt Nordmøre altså har *nakka* og *bakka* og fortrinsvis ved gutturalkonsonanter anvender ligedannelse i korte sv. mask., som i Surendalen i *kjæka, haagha, båga, låga, stææga*, så er man dog nu for nær ligedannelsens grænse, til at konsonantvekslinger kan undgåes; Sundalen har *staaje* (stige), en underlig bastardform, der sammen med Namdalens *staga*, trods sin forskellighed, vidner om en i den afstand uventet parallelisme i fonetisk udvikling og sjælelig tendens, fordi der for det radikale *i* er indtrådt *a* i rodstavelsen. I Romsdalen er naturligvis palataliteten helt gennemført.

I adjektivbøiningen mouilleres der på Nordmøre, f. eks. *stydjdje* (m. plur.) *lanjne* (m. plur.) i Surendalen. Ved kysten i nord er det for mig bleven benægtet. Dette er en af de ting, som i Dalene alene Opdal har tilfælles med Nordmøre.

I verbalbøiningen er der ikke mange steder, som principielt mangler nogen af de palataliseringsrækker, man historisk skulde vente. Ligesom mouilleringen, ialfald af l a n g guttural, er temmelig sjelden ist. pt. partic. i Østerdalen, således er den det også i Røros, hvor man har *høgge* (hugget), *tugge* (tygget), *søkke* (sunket). Medens mouilleringen er langt overveiende i Holtålen, synes den i Støren at være mindre gennemført, især ved **ng**, som i *slånge* (slængt), *sånge* (sunget) men også ellers, som i *drökke, drökkje* eller *drekke* (drukket), *såkke* eller *såkkje* (sunket),

tildels også efter kort rodstavelse, som i *vöwe* (veiet), *fl²ɒwe* (fløiet), *lɒwe* (løiet). Vulgært trondhjemsk har, som venteligt, ingen palatalisering, men former · som *drokke* (drukket), *droge* (draget); mere forunderligt er det, at Orkedalen også fornægter denne palatalrække og har *språkke* (sprukket), *drekke, drege* eller *drii'e, råke* (røget), *stigi* (steget); også fra Leksviken er det sagt mig, at man har *drokki.*

I Øvre Namdalen lader man ofte mouilleringen i stærke pt. participier mangle på en måde, der minder om opgivelsen af mouillering i sv. hankønsord med lang rodstavelse. Under lignende betingelser som de, der gelder for antagelse af endelsen *a* i disse, altså når lang gutturalkonsonant følger efter en vokal, der alm. bruges i ligedannelsesforhold til *a,* da kan i endel stærke verber endelsen *a* lånes fra den svage *a*-konjugation; den dermed harmonerende vokal i rodstavelsen må rigtignok også i flere tilfælde lånes fra præt. ind. Paa den måde får man f. eks. i Grong: *spranga* eller *spronⱼni* (sprunget), *sånga* eller *sånⱼni* (sunget), *såkka* eller *såtⱼtji* (sunket), *hanga* (hængt, intr.). Dette fænomen synes ikke at nå til Nærø og Kolvereid.

Imper. plur., hvor det har særskilt form, har tydeligvis oprindelig havt palatalisering af gutturaler, som man ser af *hanⱼja* (hænger!) i Selbu, *taaja* (tager!) i Tydalen, men den er nu ingensteds gennemført.

De ved palatalisering af gutturalerne opståede konsonanter grupperer sig, også når de betragtes efter sin artikulation, oftest, men ikke altid, således at det kan have nogen sproggeografisk interesse. Oldn. **g** i fremlyd er over hele stiftet bleven *j* i de stillinger, hvor der mouilleres, og ligeledes efter *r* og *l²,* som i *kvr'ja* (kurven), *hæl²'ja* (helgen). I det store taget kan man sige, at Dalene (undtagen fjordbygderne, iberegnet Orkedalen) mouillerer **k** og **g** til spiranter, fjordbygderne og N. T.hjem til affrikater: t_{jj} og d_{jj}. Den første regel er bedre gennemført end den sidste; *ty`kkⱼ* (v. synes) *stö`kkⱼ* (n. stykke), *slei`* (f. slægge). I Opdal kan i den henseende tjene til type for de egentlige dalbygder i det hele, kun at de alle ligesom Fosen og N. T hjem har *itⱼt* (ikke), hvor apokopen er ældre end ellers og skriver sig

fra en svagt aksentueret form af ordet. I fjordbygderne og Indherred er det meget hyppigt, at kort **g** bliver til *j*, og enkelte meddelere fra Snåsen og Øvre Namdalen bruger sedv. spirant også for **k** og **gg**. Palataliseret **k** kan dog også der, men især i Indherred, endog høres som eksplosivt, som t_j, mest i udlyd, men især i Stjørdalen også i indlyd, som i *styt$_j$t* (stykke), *vat$_j$in$_j$n* (vågen), *myt$_j$y* (meget); dog tør jeg ikke fastslå, at t_j nogensteds er eneherskende i sådanne stillinger. Fosen forholder sig omtrent som nordre amt, dog har dette distrikt sjelden t_j for **k**, og **gg** som *jj* synes ofte at findes. På Nordmøre og i Romsdalen har jeg ikke for noget bygdelag fundet affrikater gennemgående, men det viser sig, at de ialfald på Nordmøre nylig har været det; den individuelle veksel lettes (eller iagttagelser besværes?) derved, at disse palataler her synes at ligge langt fremme på tungespidsen. Dog bliver **gg** hos næsten alle (også i Gryten og Veø hos dem, jeg har spurgt) til *d$_j$dj*; **k** synes at holde sig bedre som affricata i fremlyd end i indlyd. Trondhjems by har, formodl. ved lokal svækkelse, ingen affrikater.

Pataliseret **ng** falder på de fleste steder sammen med den palatale form, der er udviklet af oldn. **nn**. En nøiagtigere undersøgelse vil dog formodentlig finde, at der er en bestemt forskel tilstede på mange steder, hvor jeg ikke har iagttaget den, da man i den sag er overordentlig afhængig af sine hjemmelsmænds intelligens og organ. Jeg kender den nemlig kun fra Opdal, f. eks. i subst. *tan$_j$nje* (m. tange), og fra Selbu, Tydalen og Holtålen, f. eks. i *læn$_j$nje* (længe), altså bægge steder med *n$_j$nj* for **ng**. Dog er der i Selbu spor af en anden behandling af forbindelsen, idet man har substantiverne *rin$_j$dil$_j$l*, også *rin$_j$jil$_j$l* (f. linerle), *van$_j$dil$_j$l* (f. evangelium); udviklingen til *n$_j$d* må have skilt sig ud fra den til *n$_j$j* ved den tid, da **g** her endnu var palatal eksplosiva. Overgangen til det almindelige *n$_j$n* fra **ng** har derfor måske sommesteds på sit sidste trin faldt sammen med overgangen fra **nd** til *n$_j$n* (f. eks. i **land**, nu *lan$_j$n*).

sk, palataliseret, bliver i størsteparten af stiftet s_j, f. eks. i *fl²æs$_j'$s$_j$e* (flæsket), *s$_j$årå* (skære). Af de mig bekendte dialekter på Nordmøre har de inde i fjordene *s$_j$t$_j$j*, f. eks. *fl²æs$_j'$t$_j$je*,

sjtjjæra i Surendalen, Stangvik og Sundalen; også Lønset anneks til Opdal har antaget denne vestlige udtale. Fra Aure og Halse har jeg kun fået opgivet *sj*; om Romsdalen og de ydre bygder længer syd på Nordmøre har jeg ikke pålidelig underretning i den henseende.

Oldn. **hj** forekommer udtalt som *kj* i Opdal, Rennebu, Meldalen, Singsås, Støren og Selbu, f. eks. i *kjælj̊l* (oldn. **hjallr**), *kjuul*^{2} (n. hjul), *kjæl*^{2}*m* (m. loft; rædsel) i Rennebu; den oldn. præp. **hjá** hedder dog i de vestligere af de samme bygder (den forekommer kun indtil Støren) *sjå*, ligesom i Gudbrandsdalen. Formodentlig skyldes det også en palatal assimilation, at „nyper" på Nordmøre og ved Orkla hedder *knyypo* og *knyypå*, nemlig dersom et oldn. †**hnjúpa** har fået palatalt **n** og snart også palatalt (midtgane-) **k** ved den samme proces, hvorved oldn. **snjór** er bleven til *sjnjjøø* i Surendalen, *sjnøø* i Sundalen, og gårdsnavnet **sniocne** (Aslak Bolts jordebog pag. 72) i Sundalen til *sjnøøva*.

Palataludtale af dentaler.

Overgang fra dental til palatal udtale sker i det trondhjemske fornemmelig i to væsentlig forskellige forhold, nemlig 1) ved regressiv assimilation fra **j** til et foregående **s**, **þ**, **t**, eller **st**, i ét, foran nævnt, tilfælde også til **sn**, altid i stavelsers forlyd — og 2) ved **n**, **l**, **d** og **t** (og **st**?) i stavelsers efterlyd. Den første er almindelig for hele landet og er nær beslægtet med gutturalernes palatalisering, den anden hører, som allerede tidligere udtalt, væsentlig nordlige egne til, men er ikke udelukkende trondhjemsk.

Den førstnævnte art palataler har en overskuelig udbredelse i ordforrådet, og deres behandling i stiftet frembyder ringe variation. **sj** udtales allesteds med den østlandske udtale *sj*, som i *sjåå* (v. se); **tj** og **þj** *) følger på hvert enkelt sted det palata-

*) Undtagen i ét tilfælde: gårdsnavnet *jæssmoon* i Klæbu, skreve t hos Aslak Bolt þiesmoo, efter prof. O. Rygh findes þiasmo 1315; **þj** må være gået over til **hj**. Kfr. oldn. þjó, nu sedv. *kjoo* (n. ljåens bøining, hvor den fæstes til skaftet), men i Solør m. fl. *jøø*; et noget lignende ord af samme betydning er *kjuul*^{2} (n.) i Selbu, i nordre amt, ialfald Liderne og Harran, *juul*^{2}, begge steds ligelydende med formen for oldn. **hjól**; i Våge *sjokt* (n.).

liserede **k** i udtalen, f. eks. i Dalene *kʲuru* (f. tjære), i Indherred *tʲjuru*; **stj**, som er lidet udbredt i ordforrådet, hedder i Dalene *sʲ* ligesom opr. **skj**, ligeså i det sydlige Fosen og det nordlige (ydre?) Nordmøre samt Nærø og Kolvereid; de dele af Nordmøre, som har *sʲtʲj* af oldn. **skj**, har samme produkt af **stj**. Nordligst i Fosen (Åfjorden, Bjørnør) har man typen *stjæærn*[1] (stjærne) og ellers i det meste af N. T.hjem *stjeen, stieen', stjeern*[1], uden assimilation, hvilket har sin grund deri, at *ie* eller *je* formedelst brydning af oldn. **é** til *ie* her har været en mindre sjelden lydforbindelse end ellers; oldn. **stirðr** der ellers i nordre amt er behandlet, som om det havde gammelt **stj**, har bagefter i Skogn og Verdalen fået formen *sʲaal*[2]; videre udbredt i Indherred er *tʲjett* for *tjett* (adj. tæt). I Liderne er en række dentalpalataler opståede ved den der herskende brydning af **i** f. eks. i *sʲågå* (m. stige), *sʲeen* (f. sene), tildels *tʲjunur* af oldn. **þinorr**.

Den palatalisering, som forekommer i efterlyden, er væsentlig indskrænket til lang konsonant; det synes tydeligt, at artikulationsstedet er bleven forandret, for at man skulde kunne anvende en kraftigere del af tungen til at artikulere en konsonant, der var stærkt aksentueret — ligesom ogsaa ofte børn kan artikulere palataler tidligere end dentaler. I nutiden er i virkeligheden aksenttrykket undertiden noget svækket, idet den foregående vokal kan være lidt forlænget, f. eks. i *manʲn* eller næsten *maanʲn* i Fosen, Trondhjem og Indherred. Denne forlængelse, der tydeligvis skyldes konsonantens stemmelyd og måske er analog med den i engl. **mild** sammenlignet med **hilt** (kfr. Sievers, Phonetik 2 oplag, pag. 215 f.), har dog været for ringe eller for sildig til at hindre palataliseringen.

De palataliserede former af *n* og *l* er på Søndmør og i Fjordene, som vel er de antikeste af de dialekter, der har dem, indskrænkede til at bruges for oldn. **nn, rn** og **ll**. Efter **a** bliver **rn** i det hele sjelden til **nn** i ordstammer (Storm, Norvegia pag. 123), vistnok fordi den store kæbedistance voldte, at denne vokal tidlig forlængedes, og **arn** får altså næsten alene i endelser palatalitet. **nd, ns, nt, ld** og **lt** bliver ikke palatale i de nævnte dele af Bergens stift, og dette skyldes vel en tidligere vokalforlæn-

gelse, der også må sammenlignes med den engelske i **mild**; kfr. også den forlængelse, som vokaler får i nogle lignende stillinger i nordsvenske og finsksvenske dialekter.

Inden Trondhjems stift må jeg ved omtalen af denne art palataler straks undtage Liderne, der egentlig ikke har dem. Der forekommer i steden forslag for konsonanterne af **i** og **u** (f. eks. *kö^{u}nn* korn), men disse forekommer også, især ved *s* og *t*, i mange forbindelser, hvor det øvrige af stiftet ingen palataler har, og er desuden i regelen vanskelige at få observeret.

Det øvrige af Trondhjems stift har altså palataler i sådanne forbindelser som *man$_{j}$n* (mand), *kvæn$_{j}$n* (kvern) *ul$_{j}$l* (f. uld). Også *ld* er såvidt vides allesteds i stiftet palatalt; ialfald opgives fra Veø i Romsdalen *kvæl$_{j}$l, sil$_{j}$l* ligesom ogsaa Sundalen har *kvæl$_{j}$l* plur. *kvæl$_{j}$da, kal$_{j}$l* (kold), *æl$_{j}$'der* (ældre), *skval$_{j}$der* (v. skvaldre); de former i hvilke *ll* stod i udlyden formedelst assimilation — jeg tror ikke at have hørt udlydende *ld* og *nd* i trondhjemsk — har faaet palatalitet (fra dem med **ll**?) og overført den til de former af hvert enkelt ord, hvor vokal fulgte (bøiningsanalogi), og videre til omtrent alle de ord, hvori denne lydforbindelse forekommer (lydanalogi). Ved nogle få ord kan der enkelte steds mangle mouillering af **ld**, f. eks. i Selbu *øldre* (v. støie og ture), *snøldre* (f. snurre, krølle, f. eks. på en tråd). **lt** er ikke palatalt i Sundalen. f. eks. i *sahlt* og *mahlt*; derimod palatalt i Surendalen og Aure, og videre i nord, formodl. uden afbrydelse, og i alle østlige strøg indtil omkring Stenkjær. Længere mod nord, i Stod, Snåsen og Øvre Namdalen samt i de nordlige bygder i Ytre Namdalen er det vistnok den oprindelige udtale, at **lt** ikke skal være palatalt; men idetmindste de personer, som jeg har undersøgt i den henseende, var temmelig vaklende. Det ældre forhold her, som nu kun delvis hersker, er, at man siger *svæhlt* (v. sulte), *sahlt, hahlt, håhlt.* Neutr. af *kal$_{j}$l* hedder næsten over hele stiftet *kaahlt,* tvertimod bøinings- og lydanalogi. Derved bortryddes den betænkelighed, man kunde have mod at antage vokalforlængelse foran **lt**, i anledning af at sådant **l** i trondhjemsk ikke længer har stemmelyd.

Lignende er også forholdet ved oldn. **nd, nt, ns.** I Veø i

Romsdalen *lann*, best. *lan'de; venn, vend'n; kant; hannsʲe; danse.* I Sundalen *grenn* (f. grind), *gren'da*, men *brinʲn* (brænde), *bonde* (bundet), men *brunʲne* (brændt); *lann, lan'de; tʲjænʲn* (v. kende), men *tʲjænt* (præt.). Men længere nord på Nordmøre, t. eks. i Surendalen og Halse, viser denne lydforbindelse palatal form, ligesom også i resten af stiftet; kun nogle få ord har altid eller sedvanlig dentalt *n*, saasom *bonde* eller *bonn* og dets pl. *bøn'der* eller *bøn'ner, vonn* eller i nordre amt *onn;* disse har dog opr. lang vokal; men også *vande* (m. vane) i Guldalen vidner om Sundalens regel Også **nt** og **ns** er almindelig palatale, som i *kanʲt, danʲs;* **ns** med følgende konsonant dog sjelden; i Opdal f. eks. *hansk, rænsk* (v. rense), i Holtålen *önsʲe* (v. ønske), *ganske, kånst,* og tilsvarende, såvidt jeg tror, allesteds.

Der er imidlertid to undtagelsesrækker fra palataliseringsloven, som er af væsentlig betydning for stiftets sproglige inddeling, skønt deres grænser ikke som de fastest grupperede forhold ellers stemmer med administrative grænser.

I den sydlige del af stiftet, i Romsdalen, Nordmøre og Dalene bliver — ikke i alle tilfælde allesteds, men principielt — oldn. **nn**, **rn** og **ll** palatale også udenfor hovedaksenten, f. eks. i Gryten *harinʲ* (haren), *gamalʲl* (gammel), i Opdal *kambinʲn* (kammen), *sʲønʲnånʲn* (stjernerne), *hykʲylʲl* (m. haseled), i Holtålen *naakʲinʲn* (nøgen), *kvistanʲn* (kvistene), *stakalʲl* (mandsperson). Forekomsten aftager nedover langs Orkla, men mangler neppe fuldstændig nogensteds søndenfor fjorden; teml. udbredt er den endnu i Hevne og Melhus, mindre i Børgsen; Stjørdalen har palataler efter *i* og *y*, men neppe ellers. I det øvrige af Fosen og nordre amt kommer almindeligt *n* og *l* istedenfor palatalen i lignende tilfælde, måske med nogle undtagelser især i de n e d r e dele af Namdalen.

Den anden sproggrænse i henseende til palataliteten går i nord og syd. I en række vestlige egne, ikke alene kyststrøget i sin helhed (når det egentlige Namdalen ikke medregnes), men også Opdal og Orklas dalføre palataliseres konsekvent også efter vokal, der har undergået brydning, som i Sundalen *fjilʲl* (n. fjeld), *jönʲn* (n. jern); i Rennebu *kʲilʲlar* (m. kelder), *bjønʲn,*

jønjn; i Kolvereid *fjiljl*, *bjøljl* (f. bjelde). Dette kan vistnok også forekomme i den sydlige del af det østlige strøg, saaledes endnu i Stjørdalen *bjynjn* (m. bjørn). Men i Guldalen, Strinden, Bynæsset, Tydalen og Selbu, hele Indherred og det egentlige Namdalen forekommer der, dels enkeltvis dels gjennemgående, almindelige dentaler i saadanne ord, f. eks. i Støren *spjøll* (n. spjeld), i Stod *bjønn, fjell, bjell, spjell,* i Harran *fjell, bjøll, spjell.* Da jeg antager, at Stjørdalens eiendommelige udvikling af brydningen i lignende ord — som der senere vil være anledning til at omtale — må være en væsentlig veiledning til en rigtig opfatning af brydningsformerne i de øvrige dele af dette strøg såvelsom tildels i Nordre Østerdalen, — derfor mener jeg, at mangelen på palatalisering ikke kommer af dissimilation, men af en eiendommelig beskaffenhed ved de brudte vokaler. Dog må dissimilation have været et medvirkende moment, thi Stjørdalen har den slags vokalbehandling kun ved de konsonanter, der sedv. palataliseres, ikke ellers.

Gammelt **dd** i ordstammer synes ligesom **nn** og **ll** at være palatalt over hele stiftet: *ådjd* (m. od), *gadjd* (m. spids; tørt, hårdt træ; hest), *rædjd* eller nordenfor Inderøen *radjd*; derimod ikke i sådanne stammer, hvor det svarer til oldn. ð: *sådd* (n. suppe), *lådd* (n. lod i vægt). Hvor langt **d** er opstået ved et bøiningssuffiks, kan det også tildels blive palatalt, medens f. eks. kort **n** og **l** med tilføiet præt. suffiks **t** aldrig bliver palatale. Stærkest repræsenteret er denne palatalitet i Opdal, Rennebu, Singsås og Støren; om den måske ikke er fuldstændig gjennemført, så er den dog lidet afhængig af vokalernes art, som man kan se på følgende ekspl. (fra Støren): *vödjd* og *vådjd* (vadede), *budjd* (boede), *fødjd* (fødte), *skodjd* (skoede), *ledjd* (ledede). Holtålen, Ålen, Tydalen og Selbu har såvidt bekendt intet tilfælde af palatalitet i disse præteriter og mangler således her en lighed med Østerdalen, som naboerne i vest har. Til hine distrikter, der så hyppig palataliserer **d**, støder f. eks. Melhus og Meldalen; der indtræder allerede den regel, som synes at være geldende for hele resten af stiftet, at langt **d** er palatalt efter forkortelse af oldn. **i, ý, au, ei, øy,** hvorved denne palatalitet i modsætning til de tidligere omtalte bliver

et slags assimilationsprodukt. Eksemplerne nævner jeg fra Frosten: *frid$_j$d* (friede), *lyd$_j$d* (lystrede), *gnud$_j$d* (gned), *brædjd* („bredte" hø), *hwᵛd$_j$d* (høstede hø), *röᵘd$_j$d* (viste et rødt skær), men derimod *klᵉedd* (klædte), *fødd* (fødte), *rodd* (roede). I det væsentlige vil hele nordre amt have eksempler af samme art, måske med nogle ubetydelige undtagelser; fra kyststrækningen har jeg kun få derhen hørende former og fra spredte steder, men disse svarer også til samme regel.

Endnu mere knyttet til foregående vokals beskaffenhed er palataliseringen af **t**.

På Nordmøre, — hvor palatalitets g r a d e n ved *tt* dog er ringe, så at den sommesteds synes ikke at bestå i andet end et forslag af *i*, der gjør foregående vokal til en kort diftong, — er *t$_j$t* almindeligt efter forkortelse af oldn. diftonger som i *fæt$_j$t* (fedt), *blᵉvt$_j$t* (vædede), *rvt$_j$t* (rødt) (alt surendalske former), efter forkortet **i** og **ý** og tildels efter både opr. kort **e** og forkortelse af langt (**é**), som i Sundalen i *let$_j$t* (let), *tret$_j$to* (tretten), *dæt$_j$ta*; men det er ikke gjennemført efter **e**. At disse dale har såmeget af denne palatalitet, er måske kun en overgang til de østligere egne. Sin største udbredelse har også denne anvendelse af palaliteten i den øvre del af Dalene. Dog er den ingensteds der gængs efter **a** og **o**, som den er i Østerdalen; man kan enkeltvis i Selbu (og Holtålen?)høre *sat$_j$t* for *satt, saal*, men det er hidtil kun en spredt indvirkning af analogien fra de andre tider af „sidde". I Opdal er udbredelsen, som det synes, videst. Den findes der af opr. **tt** (også om det er opstået ved bøining) efter alle slags palatale vokaler undtagen *v*, som i *bet$_j$t* (binde), *stöt$_j$t* (kort), *böt$_j$t* (f. bøtte), *mæt$_j$t* (mæt), *s$_j$æt$_j$t* (sjette), *ræt$_j$t* (ret). I Rennebu og Støren mangler gerne palataliteten efter *ö*, især når det er af diftg. **au**, som i *rött, blᵉött*, men også f. eks. i *stött* (kort), *böt'te*; desuden f. eks. i *bett* (binde), *vett* (sno, vinde). I Meldalen indtræder *t$_j$t* efter opr. **au** igen, f. eks. *rvt$_j$t* (rødt) mens brugen af *t$_j$t* ellers indskrænkes. Singsås og Tydalen palataliserer ligeså meget som Støren, mere end Holtålen og Selbu, som kun sjelden har *t$_j$t* efter *æ* (dog *mæt$_j$t*, Selbu) og vel aldrig efter *ø* (f. eks. *bøt$_j$t*, bødte, i Tydalen). Selbu har *t$_j$t* efter for-

kortet diftong, **i**, **ý** og **u̇**, tildels efter opr. **é**, ligesom Sundalen, og har undertiden ved palatalitet bevaret opr. kort **i**, **y** og **u** som i *bitjt* (binde), *stytjt* (kort), *gutjtʊrm* (mdsn. Guttorm). De nedre bygder søndenfor Trondhjemsfjorden såvelsom nordre amt og Fosen pleier have palatal af **tt** efter forkortet diftong, **i** og **ý**, sjeldnere efter **u̇**, f. eks. i Åsen, anneks til Frosten, *hætjt* (hedt), *röᵘtjt* (rødt), *blᵉvʏtjt* (vædede), *fritjt* (frit), *bytjt* (v. bytte), *slutjt* (v. slutte). Skønt mit materiale også på dette punkt er ringe for de nordligere strøg, er det så samstemmigt, at jeg tror der kun er ringe variation udenfor Dalene og Nordmøre.

Indskrænket til den øvre del af Dalene alene er palatalisering af et i oldn kort **t** *). Kun Opdal har det i enstavelsesord med kort vokal, formodl. alene efter *æ*, som i *vætjt* (n. vid), *lætjt* (m. farve); dog kan til samme kategori regnes sådanne ord som *sitjt* (v. sidde), *flᵉytjt* eller *flᵉøtjt* (v. flytte), der dog næsten i hele dette strøg må ansees for at have l a n g t t og behandles efter reglerne for dette. Ellers forekommer kort **t** som t_j i visse former med ligedannelse eller dog vokalharmoni, neml. i Opdal og Rennebu i hunkjønsord som *krutjʉ* (de faste levninger efter smeltning af talg), *kutjʉ* (hytte); i Opdal, Rennebu og Selbu, tildels i Støren og Meldalen, i stærke partic. efter *i* og *y*, som *bitji* (bidt), *brytji* (brudt) (i Selbu), og i andre ord med vokalforhold, der svare dertil, som *krytjyr* (n. kreatur). Meldalen, som vel regelmæssig har t_j af oldn. **tt** i visse tilfælde, men kun nogle steds i former som *bitji*, har i ordet *krytjyr* tildels vist naboopposition, idet den ægteste form på stedet er *krykjyr*; man syntes altså, at *krytjyr* hørtes som en orkedalsk form med $t_j j$ **), og mente at gøre den hjemlig ved denne forandring.

Alene Selbu har en palatalisering af kort **t**, der ikke er afhængig af aksenten, men er rent assimilatorisk, nemlig efter opr. diftonger, som i *heetj* (hed), *gröötj* (grød), *blᵉøtj* (væde); det er diftongens sidste del, som man foran denne konsonant har havt

---

*) Rettelsen i Norvegia I pag. 128 til pag. 115 er feilagtig henført til lin. 10—11 istedenfor lin. 23; den skal altså gelde *itji* og *bitji* i Mosviken.

**) Fordi nemlig Orkedalen har $t_j j$ og Meldalen k_j af opr. kj.

anledning til at repræsentere, også efterat diftongerne var sammentrukne til enkelte vokaler.

Muligens kan man sammenstille med palatalisering formedelst stærkt aksenttryk den forandring, som forbindelsen **st** undergår i indlyd i Soknedalen i Støren, hvorved den bliver til *sj t*, f. eks. i *hæsj t* (hest), *fasj t*, hvilken i hvert fald står i forbindelse med en lignende forandring i Kvikne, Tønset og Lilleelvedalen, hvorom kfr. Storm Norvegia I, 118 f. Jeg har også troet at høre noget lignende i Opdal, f. eks. *fær's¹ta* (for *fæs'ta*, et elvenavn) og i Sundalen f. eks. *hæ¹st* (hest). Det synes imidlertid usikkert, om oprindelsen for disse varierende former af **st** skal henføres til en tidligere palatalitet, eller om det er en forekomst af „s impurum", ligesom i **sl** i *sj låå* eller *s²låå*, hvilket, ialfald individuelt, kan findes over hele stiftet og på de fleste steder er det hyppigste.

Dentaler udtalte med tilbagedragen tungespids.

En slags modsætning mod dentalers palatalisering, når de er lange eller støttes af en beslægtet konsonant, — hvilken fremmes ved, at foregående vokal er palatal — en modsætning dertil er overgangen fra **l** til kakuminal, til „tykt **l**", når det var kort, stod foran eller efter en forskjelligartet konsonant og ikke havde høi palatal vokal foran sig; modsætningsforholdet bliver endnu klarere, naar vi i Trondhjems stift ser, at dette ikke alene sker med **l**, men tildels også med **n**.

Før og efter læbe- og strubekonsonanter og efter vokaler, der ikke artikuleres for høit foran (**i** og **ei**, tildels **ý**, altså undtagne) er kort **l** bleven assimileret med henholdsvis tungens hvile- eller dens artikulationsstilling; tungen var i forveien kun mådelig langt fremstrakt, skulde (sedvanlig) heller ikke være det til den lyd, der fulgte efter **l**, og så sparede man tungerodens muskler ved bare at stikke tungespidsen op fra den stilling, hvori tungen lå. For ældre svensk har A. Kock også (Sv. landsm. II nr. 12) mere historisk påvist, at der har været to forskjellige l-lyd. Mangesteds udenfor kakuminalernes distrikt, sål. f. eks. i dele af Søndmør og Mandalen, kan man høre en udtale af dentaler, især **n**, **l** og **d**, med tilbagedragen tungespids, og denne modifikation er formodl. opstået på samme måde.

Den artikulation, som direkte opstod ved den nævnte assimilation af l, har dog neppe været det alm. „tykke l“, men en modifikation, der stod alm. l nærmere, nemlig den, som indtræder for almindeligt l, når dette skulde følge umiddelbart efter tykt l, f. eks. når man skulde vente *ool*^{2} *laar's*^{1}*a* (Ole Larsen), og isteden siger omtr. *oor* l^{2}*aar's*^{1}*a*, men således at l^{2} er en virkelig delt konsonant; den nævnte konsonant forekommer forresten ikke sj. hos dannede folk for „tykt l“, når de vil udtrykke sig lidt vulgært. Overgangen fra „delt“ l^{2} til det almindelige l^{2}, et blot tungeslag, skyldes måske sammenblanding med det opr. rð; muligens er det dog kun en unøiagtighed i artikulationen, der har voldt, at de har faldt sammen.

Det af **l** opståede l^{2} er gennemgående over hele stiftet i de stillinger, der kunde fremme assimilationen. Trondhjems stift går gerne noget vidt i anvendelsen af det, sål. er det f. eks. mere almindeligt der end på Østlandet, at et andet sammensætningsled, der begynder med **l**, får dette forandret til l^{2}, f. eks. i *haml*^{2}*ætt* (m. ansigtsfarve); fremdeles er l^{2} almindeligt efter oldn. kort **i** f. eks. i *sjælˀ*^{2}, *sjɒlˀ*^{2} eller *sjööl*^{2} (v. skille), *tæl*^{2}*hoorâm* (best. dat. pl. omstændighederne); i Selbu også efter bevaret **i** i den nu lidt forældede navneform *niirs*^{2} (mdsn. Nils); efter é er det alm. i *eel*^{2} eller *ælˀ*^{2} (n. anfald, byge), forekommer ofte efter ý i *yyl*^{2} (v. hyle), ikke så almindelig i *syyl*, *syyl*^{2} eller *suul*^{2} (m. syl). Tykt l er meget almindeligt i afledningsendelser på oldn. **ull**, dog neppe så meget i Opdal og på Nordmøre. At formerne på *ul*^{2} ikke er de eneste, der findes, men sedv. på hvert sted nogle ord har *uljl* og andre *ul*^{2}, det må antages at skrive sig fra vaklen mellem den oldnorske nom.- og akk.-form; eksp. (fra Støren) er *stupul*^{2} (m. tosse), *skukul*^{2} (m. et slags skæker), *kupul*^{2} (m. rullesten), *jukul*^{2} (m. tosse). Sjeldnere er l^{2} i afledninger på **ill**, hvortil vel må henføres *kvart*^{1}*tæl*^{2} (n. 1/4 tønde, søndenfjeldsk *kvart*^{2}*till*) i Meldalen.

Når l^{2} skulde komme foran en anden dental konsonant, er det allesteds almindeligt, at l^{2} går over til en glidelyd (som her betegnes *r*) og dentalen bliver kakuminal; herunder hører også det omtalte tilfælde med l^{2} + *l*. I vestlige egne f. eks. på Hi-

teren kan dog denne regel forsømmes ved to ords sammenstød, men i ordstammer er den almindeligvis gennemført.*) At **l** undertiden bliver kakuminalt foran **d** og **t** skyldes vel bare etymologiske hensyn, f. eks. i *bård²de* (m. byld), *ærd²d* eller *ærd²dre* (n. rase), allesteds, *mörd'der* (m. korn, der males) i Holtålen, andresteds *mælj'der*, *hærd²'der* af oldn. **hagldir,** i Selbu og Guldalen (ved Orkla og på Nordmøre *hægd* eller *hæg'der*). Foran **n** og **s** har **l** formodentlig fået den kakuminale udtale på organisk måde; her er det at mærke, at f. eks. Selbu har kakuminal form i ordet *hæærs²* (v. hilse) af oldn. **heilsa**. Betegnende for, i hvilken grad *l²* slappes foran et **s**, når dette bliver kakuminalt, er den omstændighed, at oldn. **hals** hedder *heisj* (af tidligere *hæærs²*) i Namdalen (f. eks. Harran, Kolvereid).

Mangesteds i stiftet finder man, at enkelte personer udtale kort *n* efter vokal med noget tilbagedragen tunge; det er imidlertid underkastet sådan tilfældig væksel, at det vanskelig lader sig påvise, i hvilke tilfælde det har fast fod i dialekterne. Ved siden af Tønset, Lilleelvedalen og tildels Rendalen udmærker Øvre Namdalen og Snåsen med Liderne sig ved at have **n** i sådanne stillinger fuldstændig kakuminaliseret og gjort ensartet med det, der sammesteds opstår af **ln**, således f. eks. i *brårn²i* (m. brand), *værn²i*, (m. vane). Det er en følge af **n**'s nasalitet, som kræver stærkere artikulation, at det ikke har antaget kakuminalartikulation i alle de slags stillinger, hvor **l** har gjort det, men alene efter vokaler.

I mange henseender anderledes end den kakuminalisation, som således er opstået ved påvirkning på dental fra en foregående lyd, der virker på den ved sin forskellighed, er den, der opstår ved påvirkning fra **r** på påfølgende andre dentaler. Tungestillingen for *r* er jo kun den supradentale, og når følgende dental assimileres med den, skulde man ved første betragtning vente, at den altid vilde blive supradental. At dette ikke er tilfældet, er vel helt og holdent den oldnorske konsonantforbindelse

*) Dog f. eks. i Akerø i Romsdalen *hal²s*; nærliggende form i Bjørnør,

rð anledning til, idet ganehvælvingens konfiguration i denne konsonantforbindelse ikke tillod — eller ialfald besværliggjorde — en assimilation til supradentalstillingen. Når **r** assimilerer dentaler, mister det sine egenskaber som konsonant med „triller", og bliver en tildels vokalisk glidelyd. Når **r** assimilerede ð, skulde dette også være supradentalt og med meget lignende artikulation af **r**'s; ved dissimilation er så på en gang **r** bortfaldet med erstatningsforlængelse og ð bleven udtalt længere op mod ganen, nærmere kakuminalstillingen. Og på dette punkt deler vore dialekter sig; de fleste østlige dialekter i landet har ført dette assimilerede ð endnu længere tilbage, helt til kanten eller kammen mellem tandrødderne og den hårde gane, og da tungespidsen her kun vanskelig kan holde en spirants stilling, er den åndende beskaffenhed, løsheden i kontakten, bleven erstattet ved at gøre kontakten momentan; det blev kun et slag af tungespidsen, og **d e r v e d o p s t o d d e t t y k k e l**. Kfr. foran om overgangen fra **l** til *l*²*).

En anden række, sedvanlig de mere vestlige, har ladet **rð** i udtalen falde sammen med **r**, dog med erstatningsforlængelse på foregående vokal. Adskillelsen mellem de to alternativer synes ofte at ligge kun et kort tidsrum tilbage. Overgangen fra **rð** til *r* er den forherskende i Romsdalen (formodentlig allesteds), Sundalen og ved fjorden udenfor, i Stangvik, Surendalen og Rindalen; formodl. også i Kvernæs (og Kristianssund?); fremdeles i Opdal, Rennebu, Meldalen, Støren, Høilandet og Selbu hovedsogn; især i Selbu er der adskillige undtagelser. Eksp. fra Selbu: *gaar* (m. gård), *jarbeer* (f. jordbær), *fjoor* (fjerde), *ool²å* og *oord²å*, *oort²å* (f. pl. sælestropper), *børre* (f. byrde), i Surendalen *vaare* (m. varde), *feer* (f. færd), *gaar* (m. gård), *steer* (adj. stiv), *vøø'r* (v. røre ved). Ved dalmundingerne, som i Melhus og Orkedalen er *l*² overveiende, ligeledes i Aure og Halse på Nordmøre. Holtålen og Tydalen har *l*² gennenført; dette kan også siges om Fosen og nordre amt, men nordligst indtræder dog vel undertiden *r*, ligesom ialfald i den nordlige del af Nord-

*) Sammenhold dog hermed Storms tildels afvigende opfatning i Norvegia pag. 106 f.

land **rð** står som *r*, medens **l** er kakuminalt Allerede fra Høilandet i Grong opgives *duu'r* (m. middag, af **dǫgurðr**).

Kakuminaludtale af **r** + andre dentaler anser jeg overført først ved analogi imellem det enkelte ords former indbyrdes, noget senere ved lydanalogi til andre ord. Da artikelens *n* ikke på den måde bliver en bestanddel af ordet som *d* og *t* i verbalbøiningen og *t* i adjektivbøiningen, har lydanalogien selv ikke ført kakuminalitet over til ord, hvis stamme ender på **r**, uden når suffikset begynder med **d** eller **t**. Derfor er **rd** og **rt** også i ordstammer hyppigere bleven kakuminale end **rn**, **rs**. I de distrikter, hvor **rð** bliver til *r*, har man sedv. også **rd** og **rt** til *rd*[1] og *rt*[1]. I Selbu synes dog overgangen til kakuminaludtale langt fremrykket; gehøret kan ikke længer holde nuancerne fra hinanden.

I Støren har der været en nu lidt gammeldags udtale, hvorved alle supradentaler blev dentaler: *svatt* for *svart*[1], *støø'n* for *støørn*[1] (Støren), *mat'tin* (mdsn. Martin). Ved dissimilation forekommer lignende hyppig over resten af denne region: *nød'der* (af oldn. **nyrðri**) i Selbu, i de vestligere bygder næsten allesteds *bøt'ter* (bortere), *æt'ter* (ærter), *vɔt'ter* eller *vât'ter* (n. vørter). Holtålen har omtr. udelukkende kakuminaler; Indherred slet ikke så afgjort kakuminalform ved **rn** og **rs**. Både Nordmøre og N. Thj. har færre assimilationer af **rn** til **nn**, nu $n_j n$, end de øvre dele af Dalene, f. eks. i Selbu s_j*æn*$_j$*ne*, i Opdal s_j*ɔ̈*$n_j n$, men i Surendalen $s_j t_j$*jeern*[1], i Stjørdalen *stjeern*[1]. Kyststrækningen i det hele, men især f. eks. Aure, Halse og Hevne, Bjørnør og Åfjorden, Kolvereid og Nærø er interessante derved, at de synes at vise kakuminalitetens omsiggriben ret anskueligt. Nogle har supradental af **rt** i alle ord, hvori ingen form har havt **rð**, men kakuminal f. eks. i neutr. *haart*[2], fordi hankønsformen er *haal*[2]; andre har det i lidt og lidt større udstrækning, indtil de østligere bygder, der aldeles ikke bruger supradentalstilling, selv om en konsonant mellem **r** og anden dental er udtrængt, så at man får „ny berøring", f. eks. i Øvre Namdalen og Snåsen, hvor den kakuminale stilling synes ganske at have tilintetgjort den supradentale. Ikke sjelden, især i kystbygder høres **rt** udtalt med stemmeløst **r**, uden

assimilation på t'et, men sedv. kun i ord, der kan være påvirkede fra bysproget, som *ælr'ter*. I Røros trillet *r* gennemført foran *n: jaarn, sjæærne;* i Romsdalen også foran *t: svahrt* (Akerø).

Konsonantsvækkelser.

Et af de forhold i sproget, som stempler størstedelen af Dalene og Nordmøre som mere antike end N. Thj. er bevarelse af sidste konsonant i forbindelserne **mb, nd, ng** og **ld**. Det er vistnok også ligefrem en kulturvirkning, at disse konsonanter er assimilerede; de faldt først bort i visse stillinger, og formedelst samfærdsel med andre egne var sproggehøret formeget slappet, til at man kunde overholde sådan veksel som den, at *monjn* (m. mund) hedder i best. dat. s. *monj'na*, medens *honjn* (m. hund) skulde hedde *honj'da*.

Såvidt vides er nemlig i udlyd i disse forbindelser henholdsvis **b, d** og **g** også i Dalene assimileret med foregående konsonant, eller ialfald således svækket, at lyden næsten alene er den talende selv bevidst*) Artikulationen af den første konsonant har svækket udåndingstrykket så meget, at den sidste ikke ret kommer frem. Men når en vokal eller **r** eller **l** følger, kommer et nyt udåndingstryk på den nye stavelse, og stavelseskillet vil da falde forand dette **b, d** eller **g**. De er derfor bevarede i flere eller færre sådanne tilfælde, selv om de er assimilerede i udlyd. Forbindelsen *ngg* er mindst udbredt; jeg er ikke sikker på, at jeg har hørt den uden i Opdal, Rennebu og Meldalen; desuden citeres det fra Ålen i Holtålen (*stangga*, stangede). **mb** forekommer formodl. i Romsdalen, men neppe på Nordmøre, derimod har jeg hørt det i Opdal, Rennebu, Meldalen, Orkedalen, Børgseskogn, Holtålen og Støren i ord som *kam'binj* eller *kam'ben, lam'be*. I **nd** og **ld** har jeg hørt **d**'et udtalt — foruden på de samme steder — også i Sundalen og Surendalen, Tydalen og Selbu, i ord som *bonde* (m.), *ænjde* (m. ende) *kvæljda* (m. pl. aftener). Gennemførelsen er vel de fleste steder ufuldstændig eller unøiagtig; i Selbu mangler f. eks. *d* i adjektivernes komparation (*kaljlar*, koldere);

*) Kfr. dog Storm, Norsk lydskrift, pag. 76.

i Meldalen skal det sedv. hedde *vårånjda* (våronnen), men *slåttånjna*.

Beslægtet i fysiologisk henseende med denne assimilation er en svækkelse af **p**, **t** og **k**, når foregående vokal nu er lang. Udåndingstrykket er også her svækket ved vokalens længde, så at konsonanten ikke længer står fuldstændig i klasse med de stemmeløse eksplosiver, som de er i fremlyd og efter kort vokal; tildels overføres også noget af stemmelyden fra de omstående vokaler. Især kan stemmelyden overføres i Støren, der er hovedeksemplet på denne proces — hvis grænser efter tingens natur ikke kan siges så bestemt. I dele af Støren må man vel hellere skrive *feed* end *feet* (adj. fed); *book* (bog) og *gaap* (gabe) ligger derimod nærmere de hårde lyd; stærkere svækkelse af **t** har jeg iagttaget i den nederste del af Stjørdalen og på Inderøen, medens en ringere grad af svækkelse kan spores indtil Snåsen og Aure; i Selbu har det tildels fremkaldt en kontraanalogi: da man var kommen saa nær **b d g**, at sprogbevidstheden mærkede det, mærkede man sig det som fremmed og bødede tildels på sagen ved at gøre de bløde konsonanter lange; således har man *subbe* (f. suppe), for *suupe*, som også findes, *fødd* (m. pl. fødder), tildels også *føøt*, og *kogge* (v. koge) tilligemed *kook*; slige former med lang kons. med stemmelyd for kort stemmeløs er der dog ikke så mange af; sedv. står konsonanten på mellemstadiet i stemmeløshed. *)

Oldn. kort **g** efter vokal er meget udsat for svækkelser. Som almindelig geldende i stiftet kan det ansees, at **g** bliver til **gh** efter lang vokal; men det gennemføres ikke og er ikke bevidst, hvor svækkelsen ikke har større omfang. Ligeledes er det meget almindeligt, at **g** svækkes indtil bortfald i nogle hyppige ord, som *draa* (v. drage) m. fl. Ellers er der i stiftet væsentlig to slappelsesanalogier ved **g**, én, svarende til den østerdalske (hvorved næsten ethvert kort **g** svækkes), i Singsås og Støren, Selbu og tildels Tydalen; i Melhus synes denne analogi at møde den

*) En sprogprøve fra Lexviken i „Folkevennen" for 1863 p. 517 f. har næsten konsekvent: **mod, ud, Maad, Manskabi, kjøb**, hvilket således ingenlunde er ubebjælpelighed.

anden, som kun har bortfald efter **i**, **u** og **o** og efter diftonger. Den sidstnævnte er udbredt over hele resten af stiftet, men er uregelmæssig gjennemført. Den synes at være stærkt repræsenteret i kystbygderne.

Den østerdalske svækkelse af g kan som antydet neppe ansees for at forefindes i Holtålens og Ålens sogne, som kun har *gh* efter lang vokal; dog har disse, som foran nævnt, *j* for *gh* efter *r* og *l*², som i *hæl²j*. Tydalen har grundformen herfor, *hæl²gh**), men ikke *gh* efter kort vokal. Derimod indtræder sådan svækkelse i Selbu, som har *stughu* (stue), *håghå* (gerde); både der og i Holtålen holder **gh** eller **g** sig ialmindelighed efter gammelt i og efter gamle diftonger: *seegh* (adj. seig), men rigtignok *dei* (n. deig). I Singsås og Støren svækkes **g** mere: efter gutturalvokaler til *gh*, *w* eller *v*, efter palatalvokaler og diftonger til forsvinden eller ny diftongdannelse f. eks. *håwå*, *stuwu* (også *stu'u*), *skoogh*, *skoow* (*skoou*), *tawd* (tiede), *kvii'e* (f. kvie), *stii* (m. sti), *stei* (n. trin), *byjd* (f. bygd), *bøi* (f. pl. bove), *læi* (f. pl. liggende træstammer). I Melhus er **g** gerne bortfaldet efter **u** og **au** (*fl²u'u*, flue, *hau*, haug) og efter **i**, **i** og **ei**, men i den nedre del af præstegeldet f. eks. ikke svækket efter **e**. Omtr. som Melhus står nu Orklas dalføre; **g** falder især bort efter opr. diftong. Sål. også på Nordmøre, i nordligere bygder også efter *u* og *i*, som i Halse: *stii* (n.), *duu'r* (m. middag) *fl²uå* (f. flue), *bau'a* (m. bue), og i Fosen. I Namdalen står **g** ofte usvækket i de ligedannede sv. fem., men kan også ofte bortfalde, f. eks. i Vigten, Kolvereid *too'å* (skureklud), *fl²oggå* (flue). I Indherred har f. eks. Inderøen *tuu* (f. skureklud, af þvǫgu), *fl²uu* (flue), *duul²* (m. middag), *stei* (n.), *svei* (m. bøielig stok).

Oldn. **f** svækkes, ligesom **g**, i nogle meget hyppige ord uafhængig af foregående vokal til bortfald, såsom *jåå* eller *jee* (give), *håå* eller *haa* (have), *åå* (af). Noget hyppigere er svækkelsen efter oldn. **ǫ**, **o** og **u**; i den slags stilling er **f** allerede i middelalderen tildels bleven udtalt *w* og er derpå faldet sammen

*) Hermed må sammenlignes, at det østlige af Dalene samt Indherred har *mårå* (morgen), men Namdalen, Rennebu etc. *mårgå*, *mårgån*, *mårgon*.

med *gh**); steder, hvor der nu ikke bruges *gh*, viser sig således tildels at have havt det før. Således er almindeligt „fast“ *g* bleven indført for oldn. **f** i *ogo* af **ofan** i Opdal og ved Orkla; *hugu* af **hǫfuð** i Holtålen og Tydalen, samt i Liderne, men ellers *höö, hau* eller (i Namdalen) *huu; stughu, stuwu, stugu* i Dalene, i Sundalen *stögu*, men alm. i kystdistrikterne og Indherred *stuu'å, stuu'a, stuu* af oldn. **stofu**, henholdsvis **stofa**; i Dalene *kl²ughu, kl²uwu, kl²ugu*, i Tydalen *kl²ovu*, i Sundalen *kl²ögu*, dels i bet. kløvet stykke træ, dels i bet. fjeldkløft, af oldn. **klofu**. Som man heraf ser er forstærkelsen gennem *gh* hyppigst i Dalene, men ofte er f også der bortfaldet.

Af større betydning for sproggeografien er behandlingen af oldn. ð, idet den falder i to bestemte klasser. Medens ð som bekjendt almindelig er bortfaldt i vore dialekter, er det her i ligedannelser i en række østlige strøg gået over til *d* og således bevaret. I denne henseende fremtræder der en skarp modsætning mellem Indre og Ydre Namdalen. Indre Namdalen slutter sig afgjort til indlandsbygderne, ja det er måske det distrikt i stiftet, som har flest eksempler på bevarelsen af ð som *d*. Ydre Namdalen derimod, ialfald de dele deraf, som jeg forholdsvis har bedst kundskab om, Vigten, Nærø og Kolvereid, synes intet sådant *d* at have, men derimod former som *spaa* (m. spade), *sle'a* (m. slæde), *vii* (f. vidje), *løø'å* (f. lade); i pt. part. af stærke verber bruges tildels overgang til svag bøining for at undgå den hiatus, som opstår ved bortfald af ð, som hyppig i *svidjd* (svedet), *ridjd* (redet), *bydjd* (budt). Den sidstnævnte udvei er neppe almindelig på Nordmøre. Men ellers virker mangelen af ð i indlyd også i Fosen og på Nordmøre, at der opstår former af lignende beskaffenhed, f. eks. i Sundalen, *slee'a, løø'o, skrøø'o* (f. skred), *knøø'o* (f. knadning, portion af deig), *smii'u* (f. smidje), *vœi* (f. vidje), *ree'e* (pt. part. redet). I Indre Namdalen f. eks. i Grong derimod *spadi* (men *sla'a*) *stodo* (f. ståen), *vodo* (f. trægrænse), *knoo* eller *knodo* (f. deigportion), *vedi* eller *vidi* (vidje),

*) En sammenblanding af opr. f og opr. g som dog ikke kan være meget gammel, da foregående vokal er forskellig behandlet, er temmelig hyppig i Singsås; den er især konstateret i ligedannelser, såsom *nwwå* eller *nvghå* (næve), *måwå* eller *måghå* (mave).

lada (v. røre, opr. **liða**), *vada* (v. vade), *roo* eller *rødi* (v. rydde), *stodau* (adj. stadig). Hvad der måske kan findes mere af ð her end i Indherred, er former som *rødi* af v e r b e r — ved fem. findes det gennem hele Indherred — samt at *d* findes i samst. som *tjeedonjni* (m. kid, eg. kidunge), ja endog ved analogi kan overføres til udlyd, som i vb. *vada*, pr. *veed*, pt. *vood*, pt. part. *vadi*. I Snåsen er det endnu lidet aftaget, derimod adskillig i Stod — formodentlig kulturpåvirkning, thi formindskelsen i anvendelsen af *d* i ligedannelse går ellers kun langsomt frem sydover; navnlig bevares *d* vel i pt. part. af stærke verber, trods den analogi, som der findes imod dette. Også udenfor nordre amt, i Selbu, er *d* meget hyppig bevaret i ligedannelser, f. eks. *knudu* (f.), *vudu* (f. træ til at gjøre noget af), *bydi* (pt. part. budt), *redi* (pt. part. redet), *oonödögh* (adj. utilbøielig; af **nauðugr**, med et pleonastisk nægtende **ó**, eller med **of**?). I Tydalen endnu i nogle tilfælde, hvor *d* mangler i Selbu, navnlig i sv. mask. Holtålen, som ellers står Tydalen så nær, har ligesom Støren næsten ingen *d*'er af den art; derimod er de hyppige i Melhus og i Børgsen, f. eks. (i Børgseskogn) *frodo* (f. skum), *både* (pt, part. budt), *stidi* (pt. part. stået)*). I Orkedalen og Meldalen synes forekomsten af *d* at være indskrænket til ganske få ord (f. eks. *udu* (evje, *vudu*), og i Rennebu og Opdal mangler det også i disse. Stadsbygdens præstegeld, der hører til Fosen, men ligger på grænsen mod Indherred, har derimod, som det synes, adskillige eksempler på *d*.

I modsætning til den samtidige udvikling i tydsk, var der i oldnorsk den lydregel, at i en aksentsvag stavelse, der endte med vokal + konsonant, blev heller konsonanten svækket indtil bortfald, end vokalen svækkedes. En lignende modsætning er der nu mellem dansk og de norske dialekter: dansk bevarer oftere konsonanten, men svækker vokalen; norsk har vistnok også ofte sådan behandling, men det er kun ved m é g e t svag aksentuation; norsk har havt en aksentuationsgrad, der stod imellem hovedaksenten og denne svageste aksent. Denne mellemstyrke (biaksent) er det, der som sagt ofte i norsk har bevaret vokalerne,

*) Måske en kontamination med s t e g e t.

medens konsonanterne er bortfaldne, i stavelser udenfor rodstavelsen, og fornemmelig beror hele ligedannelsesfænomenet derpå. Her er især bortfaldet af **r**, **n** og **m** af interesse, da de indgår i bøiningen.

Alle bøiningsendelser, som udgår fra oldn. **ar**, **ir** (**er**) og **ur** (**or**) har i de trondhjemske dialekter i regelen mistet sit **r** og ender på bare vokalen Således gennemgående i plur. af subst. som *hæsta* (heste), *bjørkje* eller *bjørkji*, *vuku* (uger); i den nordligste ende af stiftet har Nærø og Kolvereid bevarelse af **r** tilfælles med en del af Nordland, men ligesom i Nordland er det alene af sv. fem., at plur. har denne form, f. eks. i *fl²oggår* (fluer), *tongår* (tunger).

Bortseet fra sådanne verber, som har fået vokalkontraktion og derved enstavelsesform, er bortfald af **r** endnu mere gennemgående i præs af de svage verber end i subst. Det hænder rigtignok, at folk fra Liderne og Namdalen opgiver mig verbalformer på **er**, som synes mig utrolige*). At det gentager sig og alene fra den kant, kan dog måske være tegn på, at **er** har en eller anden forekomst i verbernes præsens, også efter konsonant.

Et **r**, som i oldn. blev tilføiet uden vokal og således uden at danne ny stavelse, har været forskellig stillet, eftersom det fulgte på vokal eller konsonant Efter konsonant, især efter ikke homorgan konsonant, blev der indskudt en hjælpevokal *e*, forat **r** skulde blive udtalt hørligt, og således formmærke blive bevaret. Efter vokal (sedv. lang vokal) var aksenttrykket svækket, og tendensen var derfor til at opgive **r**. I dette forhold er der, hvad de konsonantiske substantivstammers plur. angår, skeet den udjevning, at Dalene sedvanlig har kastet **r** bort i alle konsonantstammer, nordre amt — formodl. også Fosen — beholdt **r** i alle. Således f. eks. i Meldalen *tææ* (tær), *jææs* (gæs), *kl²øø* (klør), *bøøk* (bøger), men i Stjørdalen *teer* (tær), *bøø'ker*, *kl²øør*, *tæjn'ner* (tænder). I Melhus (formodl. også i Børgsen og Bynæsset) har man oftest former uden **r** af dem på

*) Jeg har ikke selv været i Namdalen og har således ikke kunnet kontrollere dem.

vokal f. eks *tææ* (tær), *tjjyy* (kør), men *er* efter konsonant f. eks. *tææ'gher* (rodtrevler), *myy'ser*. Opover i Dalene er den sidstnævnte dannelse af plur. også alm. i ét ord, nemlig *bøn'der*. På Nordmøre synes Sundalen og Surendalen at indtage en lignende mellemstilling mellem Dalenes former og dem, der bruges på Fosen og nordligst på Nordmøre; dog findes i Sundalen og Surendalen ikke alene *kl²øø* og *kjyy*, men også *bøøk* og lignende; men i best. plur. er bevarelsen af **r** dog langt overveiende efter kons, som i *bøø'kern*[1], *dree'kern*[1] (pigerne); det er vel også egentlig de bestemte former, som mest har gjort indsættelse af hjælpevokal nødvendig. Verbernes præs.-endelse **r** er nemlig aldrig bevaret efter konsonant: hverken svage verber bøiede som **krefja** eller stærke verber, hvis stamme udlyder paa konsonant, har nogensinde dette **r** i behold. Derimod hænder det, at det er bevaret både i stærke og svage verber, som udlyder på lang vokal. Således har man, såvidt vides, allesteds *seer* eller *sjeer, gåår, ståår, døyr* eller *døør*, ofte *nåår, snøør, truur*. I Dalene bruger man ikke *r* i en form, der formedelst omlyden så tydelig er præsens som *slee* eller *slææ*; derimod er *sleer* eller *slæær* almindelige i Indherred og Namdalen såvelsom ved kysten.

Et oldn. kort **n** i udlyd udenfor hovedaksenten er allesteds og næsten uden undtagelse bortfaldet; her bliver spørgsmålet altså kun, om der er overensstemmelse i, hvad der har udviklet sig af den foregående vokal, da den blev nasaleret ved bortfaldet af **n**. De tilfælde, i hvilke *n* er bevaret i tilsyneladende udlyd, f. eks. *sysjsjen* (søskende), er måske udgåede fra former, der har havt vokal efter **n**; imidlertid er også slige flerstavelsesformer i stort antal komne ind under samme analogi.

Oldn. **an** bliver alm. *a*, i Selbu med nasaludtale, altså *noora* (nordenfor); i Romsdalen og på Nordmøre *nårrå, nool²å*; nasaliteten er der opgiven, men er erstattet af en dybere vokalkvalitet. Forbindelsen **ån** i talordene 13—19, der ellers såvidt vides (hvor de ikke er tiljævnede med skriftsprogsformen), er behandlet som **an**, er i Sundalen på lignende

måde bleven *o*, f. eks. *siilkjo* (sytten). Den mulighed er således ikke ganske udelukket, at best. nom. s. af sv. fem. med lang rodstavelse i de mest vestlige af sprogarterne, *viiso* i Øksendalen og Tingvold samt i Hevne, *viiså* i Gryten og i Surendalen, Aure og Halse, samt Nærø og Kolvereid, kunde komme udelukkende af nom. **visan** i oldn.*), medens det fonetisk rimeligste er, at det er af nom. ved en kontamination med akk. **visona**. I de egne som har østligere sprog, Dalene, Indherred, Fosen (undt. Hevne) og det sydlige af Namdalen har man *viisa*, i Selbu med næselyd; formen på *a* går i Sundalen næsten eller måske helt ned til fjorden.

Best. nom. s. af stærke hunkønsord, som udgår fra oldn. **in** eller **en**, har allesteds *a*, men dette kan kun være fonetisk udviklet der, hvor denne forbindelse i andre tilfælde, mere frie for analogisk påvirkning, er bleven til *a*. Så er det i Romsdalen, Nordmøre og Hevne, Rennebu og Meldalen, Støren, Holtålen og Tydalen og Øvre Stjørdalen, når disse har *gren'da, grin'jda* (best. f. grinden) og *landa, lanjda* (dat. n. s. landet); den sidstnævnte form, hvor *a* kommer af **inu** (**eno**), taler for en organisk oprindelse af den første. De steder derimod, hvor man har andre vokaler i dat. n., som i Opdal *(æ?* og *e)*, i Orkedalen, Børgsen, Melhus og Bynæsset *(e)*, i Strinden og Selbu og næsten hele nordre amt *(i)*, i dem har denne lydforbindelse måske ingen egen lydudvikling havt; ved den tid, da **n** svandt bort, har vokalen i nom. f. sluttet sig sammen med nom. f. af de svage, i dat. n. med den nu opgivne ubestemte dativ; Selbus *i* med nasalitet (hvilken forøvrigt nu er vaklende i denne kasus) viser, at ikke den ubestemte form er lånt og anvendt for den bestemte; vokalen vilde vel også i det fåld være bleven apokoperet. Den indbyrdes forbindelse mellem bygderne har naturligvis også i stor udstrækning befordret hunkønsformens enhed; og denne er det igen, som har indvirket på fem. af adj. og

*) Nemlig dersom **sjautjån** er bleven først til † **sjautjan** (ligesom formentlig i Selbu og andresteds, hvor man har *sykja*), dernæst † *sjukjå*, † *syykjå*, men *å* gået over til *o* ved påvirkning fra det udlydende *o*, som dialekten ellers har i to- og flerstavelsesord.

partic. på **inn**, som i *liita* (liden), allesteds. Best. neutr. plur. på **in** (**en**) har også fulgt de stærke fem. sing.; den ligeartede form for f. s. og n. pl. nom. både ved subst. og adj. har også voldt, at både i gammel og nyere tid hyppig ombytning af køn og tal er skeet mellem disse. Af **in** (**en**) må også udledes det i sydøst forekommende imper. plur. på *a* (*leesa* læser, *baara* bærer), hvilket i Selbu kommer ind på de egne, hvor dat. neutr. har *i*. Gårdsnavne på oldn. **in** og **ini** (**en** og **ene**) har mest *e* eller *i* i Indherred, søndenfor fjorden og i Stjørdalen tildels *a*; sål. i Sundalen *sjnøøva* af **snioene** og *jøøra* af **giogrin** i Aslak Bolts jordebog, men f. eks. (efter prof. Rygh Vidensk. selsk. skr. 1882 p. 47) i Åsen *grenni* af **grenini**, i Rissen *dæ:l²i* af en antagen lignende form, på Ytterøen *sjærve* af **skerfuene**; i Skogn *hååve* (**hofwine**), i Strinden *ræppe* (**reppene**).

Forbindelsen **una** (**ona**) i akk. som **vikuna**, **konona**, er udgangspunktet for den best. form af sv. fem. med ligedannelse. Det er imidlertid kun Selbu og Opdal, som her viser nasalens virkning: af *vuku* (uge) bestemt form *voko*. I øst samt i Sundalen og Surendalen er den bestemte lige med ordenes ubestemte form, i vest med den best. nom. af sv. fem. uden ligedannelse — hvilken form rigtignok der sedv. har samme endelser som ubest. fem. med ligedannelse, hvorved denne regel falder sammen med de østl. egnes. Patronymica på **son** (**sun**) varierer mellem *a* (*peer's¹a*, Persen) f. eks. i Guldalen og *å* (efter Folkevennen for 1863 pag. 518 f.) ialfald på Bynæsset. Best. plur. af sv. neutr. f. eks. **augun** (**on**) har kun i Opdal bevaret sig for sammenblanding med sv. fem plur., og endelsen er der bleven *o*, f. eks. i *au'o*; hertil har også andre tostavelses neutrer på vokal sluttet sig, så at det hedder f. eks. *stökkjo* (stykkerne). Den bestemte nom. pl. af konsonantstammer har i Indherred dobbelte former: *bøø'kern¹* eller *bøø'kra*, *bøn'nern¹* eller *bønn'ra*; der er måske nogen tendens til især at bruge den sidstnævnte i akkusativsforhold. Da ellers kun neutra har *a* i best. plur., er der liden grund til at antage analogisk påvirkning — en tilknytning findes dog, nemlig at disse som hine har enstavelsestonelag i pl. — skulde jeg være tilbøielig til at antage

dette *a* for opstået at et stavelsedannende *n*, af ord, hvori ingen hjælpevokal blev indskudt (f. eks. et † *bøn'dr'n*?).*)

Som foran omtalt er der i vestnorsk i det hele en tilbøielighed for at lade **m** i aksentsvag stavelse bortfalde. Også de vestlige dele af Trondhjems stift har tendens dertil Først må i den henseende den bestemte dat. plur. omtales, da den er stærkt analogidannende. Af den oldn. endelse **unum** (**onom**) har man i Romsdalen og på Nordmøre (og i Hevne) *å* eller *o*, *bakko*, *gaaro* eller *bakkå*, *gaarå*, på hvert sted afhængigt af eller overensstemmende med formen i sv. f. s. og ubest. sv. f. pl, altså formodentlig eftersom på oldnorsk sprogtrin **u** eller **o** var forherskende i bøiningsendelser; i vokalisk udlydende stamord beholdes **n**, f. eks. *kl²oo'no* (klørne). I Dalene og N. Thj bevares dativens **m**, og **n** bevares ikke efter vokal, altså *bakkom* (*åm*), *gaarom*, *kl²oom* eller *kl²øøm*, *kl²oo`åm*. Denne bevarelse af **m** har man tildels tænkt sig således, at dativ der skulde være af en endelse, der svarede til gammelsvensk **omen**, hvorpå der findes nogle få eksempler i østnorske diplomer.**) I så fald måtte det også være sammenslutning med plur., som har forårsaget, at **m** også bevares i best. dat. s. af svage mask. i endel af de her omhandlede dialekter i to forskellige kredse.

Medens Romsdalen og Nordmøre har *bakko* eller *bakkå* i dat. s. som i dat. pl, har nemlig Opdal, Rennebu, Meldalen og Støren *bakkam* (men plur. — *åm*, — *om*, — *öm*); Lønset i Opdal nærmer sig Nordmøre i endelsens vokal og ligheden med plur. *(bakkåm)*. Udenom denne kreds ligger en anden række, som kun beholder *m* i ord med ligedannelse: *mågåm*, *måvåm*, nemlig Orkedalen, Børgsen, Melhus og Singsås; dette taler jo for, at bevarelsen af **m** er en aksentvirkning, ikke en overførelse fra plur. Alle disse dialekter såvelsom alle de andre indtil Namdalen har i stærkt dat. m. *a*: af **hestinum** kommer *hæ'sta*.

---

*) Det er usandsynligt, at **a** i akk. **bœndrna**, og nom. & akk. **bœkrnar** kan have været klart artikuleret, indtil formernes opløsning forøvrigt var vidt nok fremskreden til denne forms dannelse. Af ord som *kloo*, *tåå* kender jeg kun best. pl. *kl²øørn*[1], *teern*[1], ingen former på *a*.

**) Som dog måske kan være skrevne af svensker.

Efter enstavelsestonelag synes således den fonetiske udvikling at have ført til bortfald af **m** også i øst; at det samme tildels sker i ord som *bakk(e)* kan være analogi; at dernæst forbindelsen **inn** er bleven til *a* også i Indherred, hvor det i neutr. bliver *i*, må skyldes analogi fra de svage mask., ligesom omvendt disses opgivelse af **m** sammesteds må være analogi fra de stærke: *bakka* og *hæs'ta* altså her kompromisformer mellem † *bakkam* og † *hæs'te* (med nasaleret *e*). Længere oppe møder man imidlertid også i Indherred (f. eks. Inderøen, Stod) former på *m* i ligedannede hankønsord; fra Snåsen har jeg ikke hørt dem nævne. Men i Namdalen har alle svage mask. *åm* (i Harran tildels *am*), de stærke *i*: *bakkåm, hæs'ti.* Det bortfaldne **num** har altså der ingen indvirkning havt på den foregående vokal. I nær forbindelse med substantivernes dat. pl. står præp. imellem og igennem, i Surendalen *jønå* og *myljlå*, i øst *jønåm, myljlåm*, eller med uvæsentlige forandringer; dog også f. eks i Selbu *miljlja* (med nasaleret *a*); på den anden side kan *m* bevares i ligedannelse på Nordmøre, f. eks. i Sundalen i adv. *löghum* (passende). Dat. af pers. pron. **hann** retter sig efter dat. af sv. mask., f. eks. i Gryten *hønå*, i Aure *hånå;* i Dalene og Indherred med gennemsnitsform *hanåm*, og i svækket stilling henholdsvis *nå (no)* og *åm (om, öm)*, dog i Selbu og formodl. nogle flere steder *a* (med næselyd i Selbu).

Gårdsnavne på **heim** har *em* i hele Trondhjems stift f. eks. på Inderøen *noorem*, hos Aslak Bolt **af Noreime**. Afgørende for, at *m* i øst skal være organisk bevaret og ikke analogisk mere end ethvert udbredt fænomen er, synes dog kun enstavelsesord som **þeim**, nu *dæm* (pron. pers. de), som først i Romsdalen afløses af *dei*, og **sem**, i øst *såm*, på Nordmøre og i Fosen (der ellers, formodentlig ved genindførelse, har adskillige eksp. på *m) så*. Den samme tilbøielighed, der har voldt, at **m** så ofte er bleven forlænget på foregående vokals bekostning, f. eks. i *tomm* af oldn. **tóm(r)**, den har i øst voldt, at man aksentuerede næsten ethvert udlydende **m** stærkt.

Diftonger.

En afgjort sammenhæng med svenske dialekter finder man i det sydøstlige af stiftet i behandlingen af de gamle diftonger **au**, **øy** og **ei**. De sammendrages nemlig til enkelte vokaler, og sammendragningen er ikke alene ensartet med den i Østerdalen, men også med den, som forekommer i Herjedalen; formodentlig er den også i sin årsag om ikke i tid tilsvarende til den sammendragning, der i svensk og dansk allerede havde fundet sted tidligere, end de ældste os bevarede sprogmindesmærker med latinsk skrift i disse sprog blev optegnede. Hvad årsagen til diftongudvikling og diftongsammendragning er, synes man endnu at have lidet på det rene; almindelig synes man at antage, at en jævn tiltagen eller synken af udåndingsaksentens styrke befordrer sammendragning af diftonger, en mere springende bevægelse derimod bevarelse af de gamle og tildels dannelse af nye.

Både søndenfor og nordenfor fjeldet er diftongernes udbredelse i ordforrådet trinvis aftagende, når man nærmer sig henimod dette; selve de forskellige trin i denne aftagen ligner hinanden på bægge sider. Røros præstegeld, der således, hvad beliggenheden angår, er centralt i det diftongløse strøg, er dog ingenlunde det samme i henseende til fænomenets omfang. Selbu og Holtålen i nord, Nordre Østerdalen i syd, er de steder i Norge, som fuldstændigst har opgivet dem. I de førstnævnte præstegeld er kun udlydende diftong bevaret, som i *nei* og *døy;* måske kan man endog betragte det, som om udlydende **au** er sammendraget i *aav* (interj. au) og *jåågh* (jo). Ellers bliver der **au** til *ö*, *øy* til *ø* og **ei** til *e*, også foran oldn. ð og **g**, som i *röö* (rød), *höögh* (haug), *nøø* (v. nøde), *bree* (adj. bred), *seegh*; et ord som *dei* (deig) viser ikke vaklen i regelen, thi der er diftongen indkommen fra den bestemte form, hvor **g** for den følgende vokals skyld er blevet *j*, og ny diftong således vilde være opstået, selv om den foregående vokal havde været é eller æ. I Singsås, Støren og Rennebu er forholdet forøvrigt det samme, men alle opr. diftonger danner der diftong med følgende **g**. Andre bygder, der omtrent danner en halv

kreds om de nævnte, Røros, Opdal, Meldalen og Melhus har altid **au** bevaret som diftong, hvor det ikke er forkortet ved følgende konsonantforbindelser, f. eks. i Melhus *hauk, fl²aum, haust.* Oldn. **ei** foran ð er i regelen sammendraget til *e* i Røros og endel af Opdal, i resten af Opdal, Meldalen og Melhus kun foran bevaret konsonant, altså *brei,* men *feet* (i Melhus vakler dog **ei**); ligeledes *høy,* men *bl²øøt,* i Opdal *bl²ööt,* da den lyd, som der repræsenterer **œ** og **øy** er sågodtsom identisk med den, Selbu har for **au**, hvilket jeg har prøvet ved at afhøre indfødte fra bægge steder på én gang.

Den opfatning, man efter dette får ved betragtningen af den diftongløse region — og den søndenfjeldske del deraf giver som sagt et lignende billede — er, at en i vort sprogs fysiologiske forhold liggende årsag til en vis grad hindrer de udlydende diftonger i at sammendrages ligesom de andre. Den aftagende vidde i artikulationsåbningen synes at harmonere med den aftagende styrke i udåndingen, så at de diftonger, der fra gammel tid stod i udlyd, ikke let kunde miste den tilnærmelse til konsonant, hvormed de endte; noget konsonantartet var ønskeligt til at afskære udåndingsstrømmen.

Dette bliver næsten endnu klarere i nogle distrikter, der ikke kan regnes til de diftongløse. Efter min opfatning er det nemlig noget, der i det store taget hører hele stiftet til, at diftong, hvorpå konsonant følger, ikke er af samme beskaffenhed, som den, der søndenfjelds er almindelig; „diftongens glidelyd", dens sidste del med den trangere artikulation, har ikke så stærkt eftertryk og ikke så stor relativ del i hele diftongens længde, som den almindelig har søndenfjelds, og som den også har i disse samme dialekter, når den står i udlyd.

Som fremtrædende eksempler på dialekter med den slags diftonger skal jeg nævne Surendalens — hvor denne egenhed vistnok går videst — og Frostens. I Surendalen har man omtr. som almindelig *brei, høy, dau*; men foran konsonant har jeg ikke været istand til at høre noget af glidelyden; jeg hørte kun enkelt vokal, dog ikke noget sammendragningsprodukt, men én, der lignede første led af diftongen, sådan som den var i *brei,*

høy, dau, hvilket er en meget bredere lyd end den, man har i Selbu og Støren etc. Da ø-lyden i *øy* som bekendt er noget bredere end ø i almindelighed, så er den vokal, der erstatter *øy*, såvidt jeg har erfaret, i Surendalen bleven helt identisk med den, der indtræder for *au*, altså *bl²ɒɒt* af **blautr**, *bl²ɒɒt* af **bløyta**, *fæ̈t* af **feitr**. På Frosten er man sig vistnok diftongen bevidst som sammensat af to vokaler, men det er vanskeligt for fremmede af opfatte, at den virkelig er det, ligesom også forskellen er ringe mellem *au* og *øy*; man kunde kanske skrive *bl²öö^{u}t* og *bl²ɒɒ^{y}t*, skønt forskellen sedv. er ringere, end man efter sådan betegnelse skulde tro; derhos *fæ̈^{e}t*.

Nærved Surendalens diftongbehandling står især Rindalen og Stangvik, dernæst Aure, Halse og Hevne; Sundalen meget mindre såvelsom Fosen, hvor jeg flere steds ikke har mærket noget afstikkende i den retning; men det er sandsynligvis på grund af ny kulturpåvirkning på dialekten, eller kanske kun på mine hjemmelsmænd. Tilnærmelse til Frostens behandling har man indover nærmest fjorden, men, som det synes, aftagende i grad, når man går mod øst, f. eks i Stjørdalen. Også i Snåsen og Namdalen er den første del af diftonger alm. overveiende, og bestanddelenes forskellighed ringe.

Lange vokaler.

De lange vokalers lyd tjener de tilsvarende bogstaver til navne og får derved let for opfatningen karakter af at være den „rette“ udtale. Gammel er denne udtale dog ofte ikke; i vort kultursprog som i vore dialekter hører nogle af de lange vokaler blandt dem, som fra oldsprogets udtale af har forandret sig mest, skønt forandringerne ikke har havt det omfang som f. eks. i engelsk.

Årsagen til forandringen i de lange vokalers udtale ligger i selve den omstændighed, at de udtales vel og høres vel. Idet lyden ligesom presses af den talende, får den en klangfarve, der er forskellig fra den i korte vokaler af tilsvarende art. Såsnart en lærende generation gennemfører anvendelsen af en sådan „presning“, en stærkere tungeartikulation, er en ny vokalkvali-

tet dannet. Men ofte indtræder snart en biartikulation, hvorved tilnærmelsesvis den samme klangfarve opnåes med mindre muskelanspændelse. En sådan forskydning af én vokal kan føre til en senere forskydning af en større eller mindre del af hele vokalsystemet; sproggehøret kan ikke til dagligt brug holde rede på et stort antal nuancer, og når, som foran forudsat, en lang vokal får en biartikulation vil den lettelig enten opsluges af én af dem, den har nærmet sig til (eller selv opsluge denne), eller drive den videre i henseende til den ting, hvori der endnu findes forskel mellem dem.

Et sådant tilfælde er det, der foreligger i oldnorskens á. Dette var kvalitativt ensartet med det korte **a** på Island ved den tid, da den første grammatiske afhandling i Snorra Edda blev skreven; men dengang præp. **ọ'n** (uden) gik over til **án** *), har á været en egen vokalkvalitet, som dels har opslugt **ọ'**, dels drevet den til **ó**.

Såvidt bekendt har á allesteds hertillands fået labialitet tillagt, forat man skulde opnå den tidligere antagne dybe klangfarve og dog spare noget af den energiske artikulation ved tungeroden. Derimod varierer dialekterne også i Trondhjems stift i måden, hvorpå denne labialitet anvendes; de fleste anvender en jævnt labialiseret vokal, men nogle har labialiteten alene eller væsentlig ved vokalens ende, så at der er bleven en diftong af vokalen. Denne diftong indtræder kun da, når á har bevaret sin længde, ikke når det, som i *grått*, er forkortet ved stilling foran konsonantforbindelser.

Det er væsentlig kystbygder, som har diftongisering af oldn. á, men ingenlunde alle, ei heller danner de noget sammenhængende strøg; men der er vel liden tvivl om, at de har gjort det. Når jeg sammenligner mine notitser med oplysninger hos Ross (Samlinger til den norske ordbog, pag. 19), finder jeg det bevist, at man kan sige *graa°* (grå), *kraa°k* (kråke) i Sundalen og Øksendalen, Ørlandet, Frøyen, ydre Hiteren og Åfjorden, mindre sikkert for Hevne, Rissen, og Bjugn.

*) Kfr. Bugge, Arkiv f. nord. Filol. II, 246.

I Namdalen (Fladanger, Fosnes, Overhalden og Grong) samt (tildels?) i Liderne opstår der af *å åå°*, altså *gråå°, kråå°k*. Mellemliggende distrikter, f. eks. Surendalen, Aure og Halse, derhos bygderne nordenfor Foldenfjorden synes udelukkende at have *å*, ligesom alle de egne, der ligger rundt Trondhjemsfjordens egentlige bækken. I det sydøstlige hjørne (Stjørdalen, Selbu, øvre Guldalen) forekommer i visse ord *oo* for *åå*, f. eks. *foo* (få), *boo* (bægge), hvilket formodl. skriver sig fra former, hvor á i oldn. havde **u**-omlyd.

Fra en udtale, der kan antages at have lignet det tydske **o** i **noth**, meget nærmere *å* end vort nuværende, har oldn. **ó** fået en høiere artikulation, dels ved de årsager, der virkede på **a**, dels fordi forandringen ved á gjorde det nødvendigt at forøge graden af de egenskaber, hvorved det ældre **ó** skilte sig fra á. Derved har dette drevet **ú**, som før lå nærmere vort *o*, til at antage en mere f r e m s k u d t tungeartikulation, eftersom tungehøiden ikke kunde forøges mere. Mest fremskudt har jeg fundet tungestillingen for *u* i Opdal, Rennebu og Meldalen.

Dels ved virkning fra *u* og dels ved sin længdes egen virkning er **ý** flere steds bleven til *i* eller nærmer sig dertil. I Thj. stift gelder dette Sundalen; jeg kender det ikke fra Opdal, men det kan måske findes, eftersom Lesje i Gudbrandsdalen ifølge dr. Sanerwein har (forældet) *i* for ý (Frie Viso pag. 55 f. noten). Formodenlig er det kun selvstændig udvikling af ý og **í**, som i Meldalen har frembragt de såkaldte „Viby"-varieteter af **í** og ý, i Sweets vokalschema „high-mixed-narrow".

Medens de trondhjemske dialekter er rige på *æ*-lyd, der kommer af vokaler, som i oldn. var korte, er det oldn. **æ** kun i en mindre del af stiftet regelmæssig bevaret som en så bred lyd, at den her kan gengives med *æ*. Kun Opdal, Orklas dalføre, Guldalen fra Singsås og nedover og Trondhjems by gennemfører nogenlunde en åbnere eller bredere vokal for **æ**, f. eks. i Opdal *tvææ* (to, i fem.), *slææ* (pr. slår), *grææt* (pr. græder). Endog Romsdalen og Nordmøre har væsentlig ligesom det øvrige af stiftet *kl²ee* (klæde), *leer* (lære), *greet* (græder), *tee* (tær).

Det er måske en følge af denne overgang ved **æ**, at oldn.

é, som forøvrigt kun har ringe udbredelse i ordforrådet, i en del østlige bygder, især i nordre amt, ofte optræder som *ie* eller senere forklædninger deraf, således i Snåsen og Namdalen *smååfii* (småfæ), *liett'* (let), *tiett'* eller *tjett* (tæt); hertil slutter sig også *stjeel*^{2} (stiv), søndenfor fjorden *steer, steel*^{2} af oldn. **stirðr**; også ved kysten viser der sig spor af dette i nord, idet Åfjorden har *stjeel*^{2}, Kolvereid *sjeel*^{2}. I Indherred har man *stjeel*^{2}, *stjaal*^{2}, *sjaal*^{2} og *tjjett* (tæt). Selbus *litjt* (let), *fl*^{2}*itjt* (v. flette), *titjt* (tæt) må henføres til det samme, da det sikkert er som led af den samme udbredelseskreds, at Tyldalen i Østerdalen har *tiett'* eller *tjett*. Om mine notitsers *litjt, titjl, slitjt* fra Surendalen er rigtige, så kan dog disse former ansees for udgåede fra *e* ved påvirkning af følgende palatal, thi en udvikling gennem *ie* er hverken bekendt der eller i det hele nærmere end i Singsås, hvorfra prof. Rygh omtaler gårdsn. *fjeesæt*.

Oldn. **œ** har to hovednuancer; Nidelvens og tildels Gulas dalføre og det sydlige af Indherred har en **ø**-lyd, der ligger nærmere den østlandske byudtale; vestligere og nordligere er den ofte noget mere indestængt og labial — prof. Storm vilde formodl. sige mere tilbagetrukken; jeg er ikke sikker på, om tungestillingen er synderlig forandret undtagen for Opdal, der som sagt har *ö*, og Sundalen (vel også mere af Nordmøre), som nærmer sig til den samme lyd. Formodentlig hørte den mindre dumpe, mindre labiale udtale tidligere kun det korte **ø** til, eftersom dette i oldn. veksler med **e** i såmange tilfælde.

Sænkede vokaler.

Imedens vore dialekters lange vokaler i sin væsentlige udbredelse i ordforrådet udviklede sig til den nuværende lukkede eller diftongiske udtale, måtte de korte, og efterhånden også de ved position forkortede med dem, blive differentierede fra de lange; den korte udtaletid gav ikke anledning til en sådan omhyggelig formning af artikulationen. Af denne grund er også de korte vokalers art og udbredelse langt mere varierende selv på små afstande; én dialekt fulgte én, en anden dialekt en anden slags fysiologisk påvirkning på vokalen fra de omstående

lyd, en tredje har måske i samme lydforbindelse omgået bægge ved af psykiske grunde at forene vokaler i den tilsvarende stilling med andre, der historisk intet havde med dem at gøre.

Under navnet s æ n k n i n g behandler jeg her en række især ved korte vokaler indtrædende lydprocesser, der dog ingenlunde er ganske ensartede — det er tydeligt, at både årsagerne er forskelligartede og processens gang, eftersom sænkningen dels gelder tungeartikulation og dels vokalens egentone.

Dels foranlediget ved tungeartikulationens beskaffenhed, dels, formodentlig, ved den erstatningsforlængelse, som forelå, er den eiendommelige behandling af vokaler foran oldn. **rð** og den sedv. dertil svarende foran **rt**. Ved oldn. **rð** er, som foran fremstillet, *r* bortfaldet, og vokalen har fået erstatningsforlængelse, hvorved den tildels er falden sammen med de lange vokaler. Forb. **ard** og **art** har over hele stiftet bevaret *a*-lyden; det er kun svensk og dansk, som her viser udvikling, der svarer til den lange vokals; i Trondhjem altså: *gaar* eller *gaal*[2], *svart*[1] eller *svart*[2]. Behandling som lang vokal og sænkning i dens tone (medens tungestillingen er bleven forhøiet) er indtrådt ved oldn. **o** og ved **ǫ** (**a** med **u**-omlyd), som i *oor* eller *ool*[2] (ord), *vort*[1] eller *vort*[2] (vorte). I forbindelsen **urð** synes konsonanternes beskaffenhed at have været tjenlig for bevarelsen af den ældre, mere tilbagetrukne, tungestilling ved *u* (se foran pag. 84) og senere faldt denne form af *u* der sammen med *o*. Derfor allesteds f. eks. *skoor* eller *skool*[2] (m. kornskurd), *smoor* eller *smool*[2] (smurte), *spoor* eller *spool*[2] (spurgte). Enkelte undtagelser kan findes, sål. har jeg f. eks. fra Aure og fra Liderne noteret undtagelsen *uul*[2] (f. urd). Eiendommelige er de teml. udbredte former *åvåbåår* og *neebåår* (m. nedbør).

I forbindelsen **erð** er **e** i den vestligere halvdel af Dalene (iberegnet Guldalen fra Støren og nedover) behandlet som **æ**, f. eks. *jæære* (n. jorde) i Støren, *jææle*[2] i Melhus; på Nordmøre og i Fosen er vokalen, såvidt mig er bekendt, nærmere *e*, men længere nord, som i Åfjorden, atter med bred vokal, *jææl*[2]. Men østligere, fra Holtålen og indtil Fladanger, er hovedregelen den, at **erð** skal blive *al*[2] eller *ar*, f. eks. i Selbu *jaare* (jorde), *faar* (f. spor),

på Frosten også *haal*^{2} (v. herde), længere mod nord *vaal*^{2} (pr. må, får vel, af oldn. **verðr**). I Holtålen, Selbu og Namdalen er det ikke ganske gennemført, f. eks. ikke i Selbu i *heer*, Grong og Overhalden *heel*^{2}, Fladanger *hæl*^{2}. Overgangen synes at være gået således til, at **e** ved fonetisk proces blev til et høit *a*, og senere denne vokal faldt sammen med andet *a*. I de bygder, der havde naboer, som sagde *hær* eller *hæl*^{2} etc., blev lydovergangen til høit *a* aldrig ganske gennemført (navnlig ikke, når en vokal med omlyd støttedes ved analogier?), og da det høie *a* bortfaldt af lydsystemet, blev der en forskellig udvikling i de ord, hvor det ikke rigtig havde fæstet sig. At **ert** nogensteds sedvanlig går over til *art*^{1} eller *art*^{2} er mig ikke bekendt. Dog forekommer det adskillige gange i gårdsnavne; jeg citerer, væsentlig efter prof. Rygh (Vidsk. selsk. skrifter 1882), *stattlan*$_{j}$*n* i Fosnes, ældre **Stertland**, *bart*^{2}*nes* på Inderøen, 1349 **Bærknes**, *svarte*^{2} i Beitstaden, formodl. af † **Svertin**; hermed kan også sammenlignes *bard*^{1}*aal*^{2} i Beitstaden, A. B. **Berodal**, og *svadaal*^{2} i Budalens anneks til Støren, nu skrevet **Sverdal**. Forbindelsen **irð** er som foran nævnt bleven til *eer* eller *eel*^{2} i det ene ord **stirðr**, nu *steer, steel*^{2}, *stjeel*^{2}, kun i Stjør- og Verdalens fogderi tildels forvekslet med opr. **erð** (*sjaal*^{2}, *stjaal*^{2}). Ellers er vokalen i **irð** og **irt** tidlig falden sammen med **y**. Senere er tungestillingen bleven sænket, men således, at vokalens art nu ofte er afhængig af den skebne, som **r** har havt: hvor **rð** blev til *r* har man *ø*, f. eks. i Selbu *børre*, i Støren *bø'ør* (f. byrde); men i de resp. nabobygder Tydalen og Singsås *böö̈l*^{2}*e*, thi foran kakuminaludvikling indtræder en form af „åbent o", sedv. enten *ɔ* eller *ö*; således i Støren og Selbu selv med de ord, der har kakuminal, f. eks. i Selbu *oovöö̈l*^{2}*in*$_{j}$ (uvøren), *vær't*^{2}*ler* (vørter) — thi i Selbu indtræder *æ* for *ɔ*.

Det er foran bleven nævnt, hvorledes en bortfalden nasal kan virke sænkende på den vokal, som nasaliteten under svækkelsen er gået over på. Imidlertid viser vokalbehandlingen, at i en tidligere periode af sproget har også nasalkonsonanter, der endnu er bevarede, virket nasalerende på foregående vokaler, endog lange. Dette skønnes derpå, at en afvigende tungeartikulation

RARY
MASS

er indtrådt. Således fandt prof. Bugge i Øvre Telemarken, at de opr. lange vokaler i ord som **vin, grima, sýnast** havde en åbnere udtale, i altså næsten som *e* (Gamle norske folkeviser pag. VII). På Tønset og i Rendalen har den nasalerede form af **i, ý, ú, ei** og **au** afsat nye konsonanter f. eks. i *rengn* (adj. ren), *svingn* (n. svin), *brongn* (adj. brun). Af lydbehandlinger som den sidstnævnte kender jeg i Thj. stift ikke andre sikre end af **au** i det flere steds (Børgsen, Levanger, Stod) forekommende bygdenavn **Skaun**, nu *skångn*, og mangesteds trænavnet *rångn*. Noget tilsvarende til det nævnte fænomen fra Øvre Telemarken er, at **ú** foran **n** går over til *o* søndenfor fjorden undtagen i Romsdalen, f. eks. i *broon* (brun), *doon* (dun), *boona* (m. redskaber), *roon* (v.hekse), *boo'nes* (gårdsnavn ved udløbet af elven *buu'a* i Gulelven), i N. Thj. derimod, f. eks. i Stjørdalen *bruun, duun, buuna*; i Verdalen gårdsn. *buu'nes*.

Mere jævnt udbredt er den samme vokalovergang foran **m**, som desuden har en tilbøielighed til at forlænges — et fænomen, der er beslægtet med den tønsetske overgang til *brongn* for alm. *broon*. Konsonantens forlængelse har måske det videste omfang i Guldalen og Selbu, hvor man har *drømm* (m. drøm), *tømm* (m. tøile), *jømm* (gemme) — en overensstemmelse med de lavere egne på Østlandet, men ikke f. eks. med Tønset. Meget mere udbredt er kons.-forlængelsen efter **ó, œ** og **ú**, og sidstnævnte vokal er almindeligvis gået over til *o* i *romm* (n.), *skomm* (n.). Opdal og Rennebu har (tilligemed Gudbrandsdalen) ladet **ú** i dette fald følge med andet **ú** og har *rumm, skumm;* Nordlid skal have *romm,* men *skuum,* formodentlig i overensstemmelse med jæmtske mål, hvis ordet er virkelig gængs i dialekten; Selbu har *skumm*.

Bedst kan måske benævnelsen sænkning passe på korte vokalers behandling foran enkelte konsonanter og foran konsonantforbindelser; når de der er sænkede, så er det i regelen en énsartet sænkning, nemlig i henseende til tungestilling, for alle eller næsten alle vokaler, og foranledningen til sænkninger ligger ikke, som ved de foran omtalte, væsentlig i påvirkning fra de omgivende konsonanter — skønt dette moment naturligvis ikke

mangler — men i kortheden selv, enten gammel korthed, der nu er opgiven, eller én, der er bevaret indtil nu. De ved sænkning opståede vokaler er: for **a** sedv. uden væsentlig forandring *a;* for **e** *æ*; for **o** og for **ǫ** (**a** med **u**-omlyd), der synes tidlig at være faldet sammen med **o***), *å*; for **u** *o*, for **y** primært det „åbne y", nu i Thj. stift sedv. *ø, ö* eller *ɒ*, for **i** det åbne *i*, som nu otte er kommen nær hen til eller er faldet sammen med opr. **e**. Hvad jeg her skal fremstille som oplysende for dialektslægtskabet, er ikke såmeget variationer mellem anvendelsen af sænkning og af vokalernes alfabetiske værdier, men mere vekslingen med dem, som jeg, væsentlig fordi der forud findes en sådan benævnelse, vil kalde **å b n e v o k a l e r**. Jeg forstår derved vokaler, som fra palatalitet er trukne noget tilbage eller sænkede, fra gutturalstilling er bleven noget fremskudte eller hævede, således at oldn **a**, hvor det har været åbent, har gået gennem en lyd omtr. som det svenske høie *a*, **e** til eller gennem „åbent" *e*, **i** og **y** ligeledes gennem de „åbne" varieteter, **ø** kanske heller gennem „d y b t" ø (Storms *œ*, her tildels betg. *ɒ*), **o** og **ǫ** gennem det „normale" „åbne **o**", hvilken vokal senere har spaltet sig i *ö* og *ɒ*, og endelig **u** gennem noget lignende af svenskernes „åbne u" i **full**. Fra sådan udtale er de derpaa ved lydanalogi bleven forenede med forskellige andre vokalvarieteter. Jeg skal her i det omfang, som pladsen og tiden såvelsom mit materiale tillader mig, gennemgå forholdet ved nogle af de konsonanter og konsonantgrupper, som pleier have sænkning af foregående vokal i større dele af stiftet, og så senere påvise, hvor åbne vokaler anvendes i samme slags stilling. For palatalvokalers vedkommende kan det ikke uden større samlinger, end jeg har, påvises enten det, der er foregået, er sænkning eller åbning, da bægge dele går i samme retning.

Ved konsonantforbindelser, der begynder med nasal, har nasaliteten tildels virket med til at fremkalde sænket vokal.

*) I nogle enkelte ord synes den i oldn. herskende veksel i bøiningen mellem **o** og **a** at have voldt, at **o** ikke til nogen tid faldt sammen med **o**, men heller med å; derfor har man så ofte f. eks. **vok**, nu *våk*, også hvor oldn. **lok** har fået ganske anden vokal; i Thj. dog sedv. *våkk*.

Foran **ng** og **nk** er sænkningen gennemgående. I Bergens stift er det jo endog almindeligt, at **a** foran disse forb. bliver til *å*. I Trondhjems stift sænkes **a** sedvanlig ikke videre, så man der har *mang(e)*, kun i Romsdalen (f. eks. Akerø) *månge*; med **e** *læng'er* (længere), med **o** *tång* (f. tang), med **u** *tong* (tung). En særlig trondhjemsk egenhed er det, at sænkning også indtræder af **i** og **y** foran *ng* og *nk*; andresteds pleier denne gutturalforbindelse alm. blive såvidt palatal, at den spidse lyd af **i** og **y** bevares. Her derimod sænkes den, vist allesteds, så meget, at den efter Sweets betegnelsesmåde må regnes for „wide", og mangesteds falder *i*'et sågodtsom sammen med *e*, f. eks. i *reng* for *ring*; endmere almindeligt er *ö* eller *ø* for **y**, f. eks. i *søng* (v. synge). Fra oldn. **ø** udgår udviklingen til *ø* i *sløng* (v. slænge), *trøng* (v. trænge), f. eks. i Surendalen og Stjørdalen; andre steds *ø*, formodl. udgået fra oldn. **y**. Ved **mm**, **mb**, **mp** etc. ligeledes sedv. sænkning. Kun endel af Holtålen har tildels åben vokal f. eks. *lømme* (f. lomme) (ved tilslutning til dem, der opr. havde kort *m?*). Gennemgående er, såvidt vides, *o* af **u** ved *m* med kons. f. eks. i *domp*, *hommel*[2] (1. f. 2. m. humle). Ved **nd** og **nt** er sænkningen kun gennemført der, hvor de ikke bliver palatale, i det indre af Romsdalen og det sydlige Nordmøre, som i *grenn* (grind), *ondrast* (undre sig), *stönn* (f. stund, efter et oldn. pl. † **styndir**); Opdal, som dog har antaget palataliteten, er tildels, ligesom Gudbrandsdalen, med på dette, og har *grenjn*, *honjn*, *ponjn*, *ronjn*, *stönjn*. Ellers er som sagt **nd** væsentlig faldet sammen med **nn**, og om *o* forekommer af oldn. **u**, kan man således udenfor Romsdals amt og Opdal ikke sige, at det er, fordi der før stod **nd**. Allerede i Halse både *monjn* og *honjn*, men *tunjn*; i Dalene udenfor Opdal er **u** almindeligere øverst, i Rennebu, Holtålen, Støren undt. Soknedalen, Selbu, men i Meldalen, Soknedalen, Orkedalen, Melhus m. fl. er der dels rent *o*, dels tilnærmelse dertil, og **u** foran **ll** og **ld** synes at have samme skebne som foran **nn**, **nd**. I det eg. Støren altså *munjn*, *tunjn*, *brunjn*, *grunjn* (adj.), *hunjn*, *punjde* (prp. under), *hunj'der*, i annekset Soknedalen og i Melhus *monjn*, *honjn*, *honj'der*, *ponjde*, *oljl*, *foljl*. Adskillige ord har former, der udgå fra **y**, som *stönn* i Sundalen og *stönjn* i Opdal, allesteds f.

eks. *tynj'n* (tønde), lidt mindre almindelig *stynjde*, plur. af *stonjn* eller *stunjn*, *synjnt* (adv. i stykker). Thi **y** og **i** er i Dalene og N. Thj., som også nordpå på Nordmøre, bevarede med den lyd, som svarer til bogstavens navn, ved assimilation med den følgende palatal; i sådanne tilfælde, hvor her også *u* er bevaret, så er også det assimilation. Men **a**, **e** og **o** har sine dybere former foran det palatale **n** og **l** ved dissimilation, som i *manjn*, *lanjn*, *kvæljl*, *váljl*, *hånjn* (n. horn), som er omtrent gennemførte over hele stiftet. Også når **u** bliver til *o*, hvilket foruden de nævnte strøg syd for fjorden er væsentlig herskende i Fosen og Nordre Thj. (undtagen østligst f. eks. i Skogn, Snåsen og Liderne, som har *u*), bør det regnes for en dissimilation; i distrikter på overgangene kan man se *o* anvendes fortrinsvis i *a*-stammer (*honjn*, *monjn*) og *u* fortrinsvis i sådanne ord, hvor det, antagelig på grund af gamle bøiningsforhold, optræder afvekslende med *y*, såsom *stunjn*, *sunjn* (n. sund). Ved **dd**, nu udt. *djd* er vekslingen i vokalbehandling større end ved de foran omtalte palataler; **a** går vel ikke nogensteds bevislig over til åben vokal, men **o** gør det ofte, navnlig i det nordl. Nordmøre og i Indherred; ellers er **a**, **e**, **o** behandlede som ved *nj* og *lj*; desuden **æ** i oldn. **hræddr** dissimileret til *a* i *radjd* i det nordl. Indherred og i Namdalen.

Ved **gg** og **gð**, **gl** er der mangesteds en tydelig lighed med behandlingen foran de palataliserede dentaler. Vokalen *u* viser sig at have så nært slægtskab med *g*, at *u* har samme udtale som den lange vokal, hvor **g** ikke selv har undergået nogen forandring, f. eks. i *skugge*, *gl²ugge*, tildels *fug'gel²*. Oldn. **o** har sænkning og udtales *å* foran **gg** i Romsdalen, Sundalen, Opdal, Meldalen, Orkedalen, formodl. også i de andre bygder langs sydsiden af fjorden (men ikke i Guldalen) og i Selbu, f. eks. i *dågg* (f. dug), *vågg(e)* (f. vugge), *hågg* (v. hugge); dertil svarer da også sænkning af **ø** til *ø* i præs. *høgg* f. eks. i Meldalen, og bevarelsen af **a** endnu lidt videre omkring i Dalene, i det sydlige Nordmøre og Hevne og Hiteren. Oldn. **i** og **y** sænkes henimod *e* og *ø*. Dog når heller ikke i den stilling **i** så almindelig til rent *e*, som **y** gør til *ø* eller *ö*; fornemmelig findes denne sænkning på Nordmøre, i bygderne nærmest i syd for fjorden og i Indherred,

måske allermest på Frosten, hvor man har med temmelig utvetydig vokal *bøgg* (n.), *røgg* (m.), *støgg* (adj.).

Foran **bb** forekommer kun **a** og **u** i et større antal ord. I ord som *labb, stabbe* er **a** jævnt bevaret over hele stiftet undtagen i Tydalen, Holtålen, Støren og Rennebu — hvilke her, ligesom i alle de tilfælde, hvor de skiller sig fra resten af Dalene, stemmer overens ialfald med dele af Østerdalen. Videre område har åbningsprocessen ved typen **ubb**; i Dalene har Opdal *kruˋbb* (f. krybbe), *stuˋbb* (stubbe), om Rennebu, Melhus og Orkedalens præstegeld, Hevne, Aure, Halse og Kvernes ved jeg, at de også har *ubb*, de sidstnævnte tildels *obb*. Den sidstnævnte overgang, altså sænkning, synes gennemført i Sundalen og Surendalen, f. eks. i *kl²obb* (f.), *stobbe* (m.), *dobˈbehlt* (dobbelt). I det øvrige af Dalene og i Indherred bruges åben vokal for **ubb**; i Namdalen og Fosen såvidt vides allesteds *ubb*.

Mest gennemført er sænkningen dog foran dobbeltkonsonanterne **kk** og **tt** og dermed ensartet **kt, ks**. Ved **kk** i udlyd hænder det, at **i** udtales temmelig klart, fordi det nemlig da pleier veksle med former, der har mouilleret **k** (*kj* eller *tj*). Ved **tt** kan *i* og *y* også overføres til inf. fra pt. partic., f. eks. ofte i *sitt* nogenlunde rent. Ellers f. eks. *prekk* (m. prik), *sekˈker* (sikker), *lekt* (ligt), *støkt* (stygt) — de sidste gennemførte næsten allesteds, trods den analogi, de har mod sig; og ved **tt** *hett* (v. hitte), *bett* (binde), *bøtt* eller *bött* (f. bøtte); kun foran *tjt* optræder *i* og *y*, som meddelt foran pag. 63. Denne omstændighed er mærkelig, fordi på de fleste steder i landet **i** og **y** ofte ikke er sænkede (se f. eks. Aasen §§ 16 og 22) foran dobbeltkonsonanter. Derhos må det bemærkes, at oldn. **i** og **y** foran langt **k** og **t** såvidt bekendt aldrig sænkes så langt som til *æ* og *ø*, hvilket derimod hyppig sker i Thj. foran de opr. korte, f. eks. i *lætt* (farve), *bækk* (beg), *møkk* (gødsel). Heri vil man, når man får en fuldere kendskab til dialekterne, finde en hjælp til at bestemme, hvad der hører sænkningsprocessen og hvad åbningsprocessen til, også ved opr. palatalvokaler. Ved langt *k* bliver oldn. **e** til *æ*, som i *bækk*, **o** bliver *å* f. eks. *ståkk*, **u** bliver *o* f. eks. *bokk, okse, sokˈker*. Foran **tt** har **u** et yderst ringe

område (dertil kan regnes mdsn. *guttvrm*, Åsen i Frosten), thi for landsmålets **stutt, sputta**, må man her udgå fra †**styttr**, †**spytta**, da det allesteds hedder *støtt, stött, stötjt* eller *stytjt* — ligesom i formerne for **bytta**. Oldn. **ø** bliver ved den samme sænkning til *v*, (i Selbu*) *æ*), f. eks. *svkk* (synke), *rvkk* (nå), *vks* (økse). Selve sænkningsprocessen har formentlig bare ført til et „dybt ø", omtr. prof. Storms *œ*, hvilket nu hersker i slige ord i Namdalen og Snåsen. Den videre udvikling til de bredere former af *v*, hvortil overgangen sker i det nordlige af Indherred, og som derfra fortsættes til Dalene, det nordlige af Nordmøre og det sydlige af Fosen, er en følge af en senere indtrådt enhed mellem denne vokal og den, der opstod af **o**, hvor dette undergik åbning. Nogle steder har, formodl. i naboopposition, igen opgivet den „urene" vokal *v***) og sænket videre til *å*, nemlig især Sundalen (*såkk, råkk, åks*). Nordligere, på Fosen, har man, såvidt jeg har erfaret *ø* eller en mellemvokal mellem dette og Namdalens lyd; her såvelsom i Ålen og Holtålen, hvor også en ø-lyd hersker, er dette formodentlig en anden måde at undgå den „urene" vokallyd på. Liderne (Nordlid) har *yks* (økse), hvilket, selv om ordet står alene, tyder hen på en for Throndhjems stift ellers fremmed lydudvikling.

Da jeg ikke har tid og plads til at omtale vokalernes forhold ved andre konsonantforbindelser, hvor variationerne har mindre geografisk udbredelse, går jeg over til at fremstille de sænkninger, som finder sted ved vokalbehandlingen foran *r* med kons. og l^2 (når det kommer af oldn. **l**) med kons. Sænkning foran *r* med kons. har større udbredelse end ved l^2. Oldn. **a** står derfor som *a* allesteds undtagen i det sydøstlige af Dalene, altså ellers *varm*; oldn. **o** udtalt som *å* er på betydelige grænsestrækninger blandet mellem sådanne tilfælde, der har åben vokal, men den sidstnævnte er dog kun i det nævnte hjørne nogenlunde gennemført; ellers altså *årm, årv, årre*. Hvad **u** angår,

*) Også for Meldalen har jeg noteret en *æ*-lyd; det kunde kanske være feil for *v*, thi Meldalens *v* ligger et bredt *æ* meget nær.

**) Det er vitterligt, at der kun skal et ringe kundskabs- og udviklingstrin til for at blive opmærksom på og ræsonnere over denne vokals blandede karakter ligeoverfor vokalsystemet forøvrigt.

synes forholdet omtr. som ved **o**. Sænket form deraf synes at være overveiende i vest og nord fra Opdal, Orkedalen og Frosten, hvor man har former som *morr* (v. knurre), *korr* (v. kurre), *pork* (f. purke). Ved *l*² med kons. er det derimod kun kystdistrikterne, som har sænkning, dog Romsdalen kun vaklende for **o**'s vedkommende. Ellers på kysten *kal²v, hal²m, fål²k, stål²pe, bård²de* (m. byld); ved mundingen af Trondhjemsfjorden åben vokal i et par ord, f. eks. i Hevne *hæærs*² (hals), *æærn*² (alen) og efter en afbrydelse atter i Kolvereid og omegn *heers*² og *heis*ʲ. Oldn. **e** i lignende stilling er i omtrent hele dette strøg hyppig blevet til *a*, først, uden tvivl, ved åbningsproces, og dernæst måske ved nabooposition mod det tilsyneladende indtrønderske *æ*, så man nu har f. eks. *hal²g* (f. helg); Meldalen og Opdal, tildels også Orkedalen følger kystdistriktet i henseende til **al**; Meldalen har tildels endog *al²v* (f. elv). Røros har også konsekvent *kal²v, stål²pe*. Sundalen, der som sagt har opgivet alt, der kan regnes under *v*, har også foran *l*² henlagt adskillige opr. palatale vokaler under *å* (se foran pag 93) og har f. eks. *stål²k* (m. stilk), *fål²je* (n. følge); ligeså også ved **r**, f eks. i *mårk* (adj. mørk); nordligere har de sedv. *v* eller en dyb ø-lyd indtil Namdalen, hvor især Øvre Namdalen (tildels endog Snåsen), men også kystlandskaberne, søger at undgå *ø*-agtige lyd ved kakuminaler, mens de dog ellers har et slags *v*; der altså atter *fål²i* (følge), ligesom også *fål²k*, men *kæl²v*.

Foran enkelt konsonant er vokalen nu ofte forlænget, men der sees sedvanlig ikke nogen forskel på vokalbehandlingen i de tilfælde, hvor vokalen er kort, og i dem, hvor vokalen i samme dialekt er bleven lang.

De palatale vokaler, ved hvilke, som sagt, sænknings- og åbningsprocessen fører i samme retning, har så at sige alle allesteds dybere vokallyd end den oprindelige. Den forskel, som dog findes, mellem distrikterne, beror måske tildels på de to processers forskellighed. Jeg skal nævne nogle af de klareste eksempler fra forskellige steder: Akerø har *lit* (m. farve), *vit*, (forstand), *bik* (beg) (med åbent *i*), *dvr* (dør), *mvk* (møg), *svv* (pr. sover). Sundalen har *lææt, vææt, bææk, stææg*

(n. trin), *fl²øtt* (v. flytte), *spår* (v. spørge), *dåår*, *kl²ååv* (f. kløv); frygten for vok. *v* har ført til et andet resultat fra **y** i *höövl²* (m. høl), *öövl²* (m. øl (luftbeskaffenhed)); i Halse f. eks. *lett*, men *vætt*, *spætt* (n. spid), *bækk*, *spvvr* (v. spørge), *dvvr*, *høøl²*, *øøl²*. På Hiteren *lætt*, *vætt*, *bækk*, i Åfjorden og Bjørnør *lett* og *vett*, men *bækk*, og i Namdalen ligeledes *lett*, *vett*, *bækk*, *kl²øøv*, *fl²øtt*, *smvvr*, *svvv* (præs. sover). I indlandsdistrikterne, hvor man efter åbningsprocessens hyppighed forresten skulde vente, at åbning også ved palatalvokaler skulde være stærkere repræsenteret end ellers, der er det, næsten i alle tilfælde den b r e d e s t e vokal af tilsvarende art, som vælges, f. eks. i Åsen *lætt*, *smvvr* (v. smøre), *kl²nvv*, *dvvr*, i Orkedalen, såvidt min lydbetegnelse tillader mig at skrive det ligedan; i Holtålen med et slags *ø* for *v*; foran oldn. ð og **g** stanser sænkningen af **i** sedv. med *e*, f. eks. i *lee* (m. led), *steegh* (n. trin). Formerne af enstavelses ord med oldn. **e** falder sedv. sammen med lignende med opr. **i**, hvor de ikke er påvirkede af beslægtede stærke verber.

Oldn. gutturaler, **a**, **o** og **ǫ** (thi **u** forekommer sjelden), viser større variation. Dette gelder dog egtl. ikke **a**, thi dette står som *a* i omtr. alle herhenhørende tilfælde udenfor Rennebu og Øvre Guldalen. Oldn. **o** og **ǫ** varierer meget efter de følgende konsonanters beskaffenhed, men sænkningen er dog med undtagelse af indre Romsdalen stærkest gennemført i kyststrøget. Romsdalen (Gryten og Veø) har sænkning i tostavelsesord foran opr. guttural som i *båje* (m. bue), *hoke* (f. hage), desuden ved nasaler i *sånn* (m. søn), og som alle andre i *sådd* (n. kødsuppe), *lådd* (n. lod i vægt), men i d e f l e s t e t i l f æ l d e åben vokal, som dog bliver sjeldnere nærmere søen. Sundalen har *skåått* (n. skud), *lååv* (n. tilladelse), *håål²* (n. hul), *går* (n.) og Halse *skått*, *brått*, *låkk*, *lååv*, *håål²*, *kåål²*, og sådannne former synes næsten gennemførte nordover langs hele kysten, væsentlig også i øvre Namdalen. Inde i landet er de allesteds hyppige, særlig f. eks. i *skått* og i *sånn* eller *såån* (søn); stemmeløse konsonanter begunstiger i det hele sænkningen, men *r*, *l²*, tildels *v* samt især oldn., nu svækket eller bortfaldet, **g** og ð begunstiger åbningen. Nær forholdet ved kysten står Meldalen, som har f.

eks. *låk* (n. låg), *våk* (f. hul på isen), *skåt, bråt, låav, nåv* (f. laft), *hå'ven* (best. m. gårdsn.), *bås* (n. smuler, f. eks. af halm), *får* (f. fure), *mår*, også *mvr* (f. pølse); også andre steder nær i syd for fjorden, som Orkedalen og Melhus, har overveiende *å*.

Åbne vokaler.

Åben udtale af opr. korte vokaler forekommer, bortseet fra de tilfælde, hvor der er virkelig assimilation, i sådanne stillinger, hvor man af den vaklende kvantitetsbehandling i nutidens dialekter kan slutte, at der i en vis periode af sprogets liv har været enten en usikker eller en middels længde på vokalen. Det er nemlig foran to konsonanter, af hvilke idetmindste den første havde stemmelyd, og foran kort konsonant, at den findes. At vokalen forlænges er jo foran enkelt konsonant, især hvis denne har stemmelyd, hovedregelen; ved dobbeltkonsonanter og konsonantkomplekser er forholdet gunstigere for vokalens korthed, og det mere i det trondhjemske end søndenfjelds. Dog findes der adskillige tilfælde, hvor vokalforlængelse — men uden åbning af vokalen — foreligger også i det trondhjemske, således, for at forbigå usikrere eksempler, i Selbu *laam* (n. lam), *pl²aagh* (n. plag), *iile* (adv. ilde), *iine* (adv. inde), i Stod *pl²aag*, i Kolvereid *raag* (n. rag); i Selbu og omgivende egne, som jeg har de udførligste notitser fra, viser kvantiteten sig i det hele usikker foran **rr** og **mb**, men ofte med udelukkende lang vokal. Som forslag til forklaring af åbenhedens oprindelse vil jeg opstille, at man i den tid, da den fonetiske tendens voldte denne forlængelse, har forsøgt ved vokalens art at forebygge forvekslinger med de opr. lange vokaler og derfor fjernet den mere end ellers fra disse i „eigenton". Hermed stemmer det også, at **a** sjeldnest har undergået åbning, thi **á** må være blevet en vokalindividualitet, som ikke kunde forveksles med tilsv. korte, tidligere end de andre lange vokaler.

Jeg skal af den tidligere nævnte grund her kun omtale åbning af guturalvokaler. Oldn. **a** er åbent foran **m** (hvor lang og kort kons. ikke bestemt kan skilles, fordi der allerede i oldnorsk er vaklen) i et par ord i Tydalen, Holtålen og Støren,

altså v e d s i d e n a f Selbu, som har *laam* for **lamb**, nemlig i *fræmm, fræmme* og *fræmmun̥n* (fremmed). Foran palataliserede dentaler findes åbning ikke, hvis man ikke derhen kan regne *brædjd* (f. kant, f. eks. på en kop i Selbu), som dog snarere har *æ* af ældre *v* og kommer af et n. pl. † **brǫdd**, og hvis der ikke, som der synes at findes tegn til, i Liderne er to slags *a*, af hvilke da den åbne, den høieste lyd, blandt andet bruges foran de palatale konsonanter. Ved **gg** og **g** med følgende **l** er åbning af **a** til *æ* almindelig i sydøst, nemlig, ved siden af Selbu med sit *pl²aagh* (men rigtignok *ragg*), i Holtålen (ikke Singsås), Støren og Rennebu f. eks. i Støren *pl²ægg* og *hægh'el²*, *hæw'el²* eller *hei'el²*.

Fra Aure i vest og Bynæsset i øst begynder et vidtstrakt strøg, hvor der ialfald er stærk tilbøielighed for overgangen **ag** til *æg*, sydligst dog kun gennemført ved **gl**; således *hæg'gel²*, *nægl²e* eller *nægl²i*, i Aure, Rissen, Fladanger, Kolvereid, Overhalden, Frosten og Stod, altså formodentlig næsten kontinuerligt; ved **gg** forekommer enkelte eksp. som *kæggi* eller *kæ'gg* allerede i Leksviken og Stjørdalen, men blandet indtil Snåsen, Liderne og Grong, som synes at gennemføre *nægl²i*, *hæg'ger* (havre), *hæg'gel²*, *pl²ægg*, omgivet af dialekter med *pl²aag* eller *raag*. Ved **bb** hersker *æ* i Singsås, Støren og Rennebu *(læbb, stæbbe)*, ved oldn. **fl** kun i Rennebu *(smii'ævvel²*, smedjeildsted). Ved **rr**, **rm**, **rf**, **rg** etc. har man ialfald tildels *æ* i Holtålen, Støren og Rennebu, Tydalen (ikke i Selbu) og Stjørdalen; således i Singsås *næær* (n. nar), *hærm, værm*; mærkeligt er *værm*, men *varn¹t* i Stjørdalen. Foran **rp** og **rk** kender jeg ikke noget sikkert eksempel på, at **a** er bleven åbent nordenfjelds. Om *l²* med følgende kons. er det foran pag. 94 anført, at *æ* i *kæl²v*, *hæærs²* og lign. er fortrængt af *a* i Opdal, i Røros og i Meldalen;*) ellers er *æ* herskende i øst og i Indre Namdalen og trænger enkeltvis ud til havet især ved Trondhjems- og Namsenfjorden. Foran korte konsonanter optræder overgangen **a** til *æ* ikke således, at det bør henføres under åbning uden foran *l²* i Rennebu og Støren

*) Der burde også have været anført, at det samme er tilfældet i Trondhjems by og den nærmeste omegn.

f. eks. *dæ̈l*[2] (m. dal); i nogle få sjeldnere ord forekommer det lidt videre, f. eks. i Singsås og Selbu.

Det åbne **o** deler sig især i Dalene i to arter; især ved **g** og ved *l*[2] optræder *ö* eller *au*, ellers *ɒ* i forskellige nuancer, i Holtålen næsten *ø*, i Selbu *æ* (efter en speciel regel der i to forskellige nuancer). I Romsdalen har de indre bygder o f t e r e åbning af **o**, og udtalen er der nærmere *ø*, omtrent Storms *œ*; søbygder (f. eks. Akerø) har åbningen sjeldnere, men udtalen ligger nærmere *ɒ* eller „normalt åbent **o**."

Foran palataler har man åben vokal i ordet t r o l d i stor udstrækning, nemlig i Romsdalen *(trɒlʲl)*, Surendalen, Opdal, Rennebu og Soknedalen *(trɒlʲl)*, Selbu *(trælʲl)*; derhos synes Støren i det hele at have *önʲn*, Soknedalen efter nogle *fɒnʲn* (f. fon), *hɒnʲn* (n. horn), *kɒnʲn* (n. korn); Liderne har *hö*ᵘ*nn*, *kö*ᵘ*nn*. Åbningen af **o** ved **gg** og den ved **dd**, der måske, som prof. Storm antager (Norvegia, I pag. 117) står i analogisk sammenhæng indbyrdes, er meget udbredte i nord og øst for fjorden, i ydre Nordmøre og det østlige af Dalene; åbningen ved typen **odd** har en noget mindre udbredelseskreds end ved **ogg**, idet **ogg** har fået åbning (til *ö, ö*ᵘ), men **odd** sænkning til *å* i Kvernes, Rennebu, Holtålen og Tydalen, i Namdalen og Liderne, samt i det nordlige Fosen. I det nordlige Nordmøre og i Indherred optræder en særskilt hørbar glidelyd fra det åbnede **o** til **g**, hvorved der opstår kort **au**-diftong, og den samme forekommer også foran **dd**, altså *vɒ*ᵘ*gg* (f. vugge), *skɒ*ᵘ*dʲd* (f. tåge) eller *vö*ᵘ*gg*, *skö*ᵘ*dʲd* f. eks. i Halse og Aure, Stjørdalen og Stod; til samme analogi hører formodl. også *fau'ghel*[2], *fau'el*[2] i Orkedalen og Børgsen, i Åsen *fö*ᵘ*g'gel*[2]. Også typen **obb** er tildels kommen under samme vokalbehandling som disse, f. eks. i Støren *töb'be* (f. hoppe), i Åsen *kö*ᵘ*'bb* (m. kobbe), medens Frosten skal have *kå'bb*. Ved **r** med kons. går åbning af **o** kun i enkelte ord, f. eks. i *kɒrg* (f. kurv), et længere stykke op i Indherred (forekommer tildels endnu i Stod); måske er ordet udgået fra en form med omlyd; sikrere kan dette antages for *tɒ̈r* (adj. tør). I Dalene er Soknedalen det eneste distrikt, der i lighed med Østerdalen har åbent **o** foran **rp**, **rk**, som i *kɒrp*, *bɒrk* (m. bark), medens den

ellers i Opdal, Rennebu, Støren, Holtålen og Tydalen er almindelig i ord som *vrm*, *vrv* (n. orv), *hvrv* (f. harv). Ved *l*² med kons. er åbning overveiende allesteds i Dalene og i Indherred; det åbne **o** har formen *v* undtagen i Ålens, Holtålens og Tydalens*) sogne, som har *ö* i *föl²k*, *stöl²pe;* i Selbu uden iøinefaldende forskellighed i fordelingen *æ* og *ö*: *fæl²k*, men *svöl²k* (m. svolk). Gryten og tildels Veø har *vrm*, *fvl²k*.

Ved enkelt konsonant skal jeg nævne endel eksempelrækker som betegnende for, hvilken udbredelse åbent **o** har i ordforrådet på hvert enkelt sted: i Opdal *brvtt* (n. brud), *hvvl²* (n. hul), *spvvr* (f. spor), *skrvvv* (n. skrog), *svnn* (m. søn); i pt. partic. f. eks. *frvse* (frosset), *lvje* (løiet); med ældre *ö* forklædt ved naboopposition: *gaul²* (adj. gul); beslægtet *tau* (n. taug), *trau* (n. trug). I Rennebu: *göö l²* (gul), *böö l²* (m. bul), *höö l²*, *nvvv* (f. laft). I Meldalen: *hvvl²*, *kvvl²* og *trau*, *lau* (m. afkog på planter), *bau* (n. bud), *gaul²* (gul), *lauje* (løiet). I Selbu: *höö l²*, *göö l²*, *gæær* (n. mavens indhold hos dyr), *spæær* (n. spor), *löögh* (m.), *træægh* (n. trug). I Stjørdalen: *hvvl²*, *gvvr*, *fvvr* (f. fure), *trvvgh*, *grvvn* (f. gran) og *laugh*, *gaul²;* gennem hele Indherred *hvvl²*, *gvvr*, skønt ingensteds gennemført; ligetil Namdalen *laug*, men *trøyg* eller *trææg*. Ved stemmeløse konsonanter er åbning lidet udbredt; hovedregel er den i Støren ved *t* og *s*: *brvtt* (n. brud), *lvtt* (m. lod), *lvss* (n. småt affald, f. eks. af halm); i Selbu ved *t* og *k*: *brætt* (n. brud), *fl²ætt* (n. smeltet fedt), *lækk* (n. låg). Gryten og tildels Veø har udstrakt brug af åben vokal: *bvre* (v bore), *hvvl²* (n. hul), *hvse* (f. hose), *lvvg* (m.), *skvt* (n. skud), *lvk* (n. låg), i Gryten, medens Nordmøre og Fosen såvidt jeg kan se aldeles ikke har åbning af **o** ved enkelt konsonant, undtagen i sådanne ord som *bøø* (n. bud), *søø* (n. kødsuppe), *einlau* (m. afkog på ener).

Oldn. **u** bliver åbent o f t e foran opr. langt og s e d v. foran kort **m** i Holtålen og Støren, kun ved kort **m** i Selbu og Stjørdalen. I Holtålen og Støren falder dette åbnede **u** næsten eller ganske sammen med stedernes varietet af *ö*; i Selbu og Stjørdalen er det snarere som andet kort *ø*. Eksp. fra Ålen: *lömme*

*) Hvordan forskellen i disse sogne er mellem deres (*ø* eller) *v* og *ö* betegnes ved eksp. *tvvr* (adj. tør), ntr. *tört²*: ö foretrækkes ved kakuminaler.

(f. lomme), *sömme* (adj. somme), *ömm* (prp. om). Ved **bb**, hvor man ligesom ved **m** vanskelig kan tænke sig analogisk påvirkning, har man åben vokal, f. eks. *kl²ø'bb* eller *kl²ö'bb* (f. klubbe), *stöbbe* eller *støbbe* i Indherred, ved Nidelven og Gula (undt. Melhus), samt i Meldalen. Væsentlig indskrænket til egne i syd og øst for Trondhjems by er også den åbne vokal af **u** foran **r** + kons., f. eks. i Holtålen *sørr* (v. surre), *skørv* (m. skurv), i Åsen (hvor nogle ekspl. har „sænkning" til *o*) også *sørr, skørv, kørv* (m. pølse). Ved enkelte konsonanter er at mærke det vel allesteds herskende *søø* (adv. syd).

Vokaler, assimilerede af palatalkonsonanter.

En regressiv assimilation fra palatalkonsonanter er næsten allesteds i stiftet iøinefaldende, nemlig den renere form af *i* og *y* foran dem end foran andre; således meget hyppig, især i N. Thj. *reng* (m. ring), men best. nom. s. *rinj'nen* (Overhalden); det viser sig også, at *gg* er den skarpere udtale mere gunstig end *k*, f. eks. på steder, hvor man nogenlunde rent udtaler *stygg*, men afgjort *støkt*. Også for *u* er palataler og *gg* gunstige; derfor i Aure *unjnje* (m. barn), men pl. *onga*. Som den virkende grund, der volder forskellig vokalbehandling i to dialekter, optræder palataliteten, når man sammenligner Størens *sett* (sidde), *bett* (v. binde), *böt'te* (f. bøtte), *stött* (adj kort) med Selbus *sitjt, bitjt, bytjte, stytjt*. Fremtrædende ligegyldighed for den regressive assimilation viser Opdal, med *bl²enjn* (blind), *stönjn* (stund), *bötjt* og *stötjt;* dog opgiver man vaklende dels *i* dels *e* foran *tjt* (og *gg);* derhos mærkes *tykkj* (v. synes), men *stökkj* (n. stykke), *lökkj* (f. løkke, sløife).

Med prof. Storm (Norvegia, pag. 119) ser jeg ingen anden grund, der kan have fremkaldt åben vokal af **o** foran **s** i Soknedalen, end en antagen assimilation med dette *s*, medens det var palatalt, som det tildels endnu er (se pag. 64). Man har nemlig der eksp. som *vsp* (f. asp), *vsk* (f. aske), *føss* (m. fos); atter en i stiftet enestående overensstemmelse med Østerdalen og fjernere med større dele af Østlandet.

Lidet bekendt og måske fremkaldt ved skriftsprogets form

skygge er en fuldstændig omlyd af **u** foran „mouilleret“ **gg** i Romsdalen og Sundalen, f. eks. i *sjydjdje* (m. skygge) i Gryten, *gl²ydjdje* eller *gl²idjdje* (m. glugge) i Sundalen; tildels også i Namdalen og Stod *sjydjdji*.

Ældre og mere håndgribelig end den regressive assimilation er i regelen den progressive efter oldn. **j**. Konsekvent gennemføres denne dog ikke. Næsten alle steder har i stærke verber med opr. **iu** i præs. inf. antaget *y*, væsentlig ved lån fra præs. ind. s. Således sedv. *byy* (byde), *fryys* (fryse), *kryyp* (krybe); kun i *sjøøt* (skyde) er der i en videre omkreds indtraadt den vokal, man skulde vente af oldn. **jó**. Alene de i stiftets udkanter liggende steder Opdal og Liderne har fuldt sæt af inf. former uafhængige af præs. ind, sål. Opdal *fröö̀s* (fryse), *fl²öö̀j* (flyve) og Liderne *bjøø* (byde), *frjøøs*, *drjøøp* (dryppe). I andre slags ord er behandlingen af **jó**, **jú** meget vaklende; nogle, såsom *kjoo* (n.) står næsten uden nogen assimilation, andre har teml. alm. *ø*, såsom *sjøø*, atter andre har *y* næsten allesteds, såsom *ryyp* (f. rype), *kjyyv* (tyv). Sammendragning til *y* er mest udbredt i Romsdalen, på Nordmøre og i Fosen, hvor f. eks. Aure har *sjyy* (m. sø), *snyy* (m. sne), *sjyyl²* (n. skjul ɔ: skur). Et *u* svarende til oldn. **jó** er hverken der eller andresteds ganske sjeldent foran dentaler (f. eks. *sjuur*, f. skære, i Aure), og assimilationen til *y* kan således måske også være af ældre **jú**. I Guldalen og øst derfor samt nord for fjorden hedder oldn **ljós** alm. *løøs*, kun i Liderne *ljøøs*, i syd og vest *jøøs*. Denne udstødelse af **j** er i Selbu, Tydalen og Holtålen udstrakt til *føøs* (n. fjøs) og *søø*. På de samme steder bortfalder **j** også i mange tilfælde, hvor det er opstået ved brydning, såsom i *bønn* eller *bøøn* (bjørn), *børk* (birk), *bølle* eller *bøøle* (bjelde), *spøll* (n. spjeld), *föö̀l²* (f. fjæl), *möö̀l²* (n. mel), *möhl²k* (f. melk), *feel* (n. fjeld), *mønn* (f. hofte, af oldn.. **mjǫðm**), *feer* (n. & f. fjær). Bortseet fra *søø* ved jeg intet eksp. på, at dette **j** er bortfaldet efter en kons, som det kunde assimileres med. Skønt naturligvis adskillige faktorer har været virksomme for dette bortfald, har dog vel vekslen mellem forskellige former, som ikke alle har havt *j* i forlyden været hovedsagen. Foran de

konsonanter, der kan modtage palatalisering har Stjørdalen regelmæssig langt *i* af oldn. **ja**, såsom i *bii'l* (f. bjelde), *spiil* (spjeld), *fiil* (fjeld), *hiil* (af oldn. **hjallr**) og gårdsn. *hiilann* svarede til **af hiallom** hos Aslak Bolt. Nordligere i Indherred og Indre Namdalen *hell* og, som før sagt, *fjell, bjell* eller *bjøll, spjell* eller *spjøll.* Når man går ud fra eksemplet **hjallr** kan man tænke sig disse former forklarede ved at antage en udjævning af nom. **hjallr**, dat. † **helli**, hvor sidstnævnte forms vokal da skulde være forlænget ved samme proces som i *iile* (ilde), *iine* (inde) i Selbu, hvilken fremmedes ved stræben efter dissimilation mellem fremlyden og efterlyden Men når man også skal forklare *bii'l, bølle, bøøle,* tror jeg man også må antage en udjævning med former, i hvilke det første element af brydningsvokalen var vokalisk og havde stærkere aksent end det andet, f. eks. et † **bi'alla** — **bjǫllu**, senere † *bi'el(le)* — *bjøl(le),* og derpå *bii'l;* denne forklaring kan også gelde former som *børk* i Selbu og Holtålen. Jeg må herved minde om, at der findes adskillige former i dialekterne, hvorved brydningsproduktet (eller dermed ligeartet forbindelse) er opløst i to stavelser, sål. f. eks. for oldn. **ljá** *løå* på Inderøen,* i Stod og i Selbu, på Frosten *leå,* i Beitstaden *løa,* i Fosnes *leå'⁰;* i Valders *tryå,* i Solør *tre'a* af oldn. **þrjá**; i Valders *mii̯ærm,* i Østerdalen *mee̯ærm* udgået fra oldn **mjaðm(ar)**; i Surendalen *røå* svarende til Valders's *rjåå* (kornstør).

Vestligere end den nævnte strækning, hvor man har vogtet sig for mouillering efter brudt vokal, har man tre forskellige afdelinger med hensyn til behandlingen af **ja** og **jǫ**; i Romsdalen er mest **ja** bleven til *jæ (fjælʲl),* og **jǫ** til *jø (bjølʲle),* skønt former som *bjønʲn* og *tʲjøtt* allerede optræder; nordligere bliver *jø* hyppigere ved siden af *jø,* og af **ja** bliver på Nordmøre og det sydlige Fosen oftest *ji,* i Dalene *jæ,* f. eks i Aure *tʲjøtt, bjøᵘnʲn, mjøᵘnʲn, mjøøk* (melk), *mjøøl*², *fjøøl*², *fjilʲl, bjilʲl, jælʲl,* i Opdal *kʲjøtt, bjønʲn, mjönʲn, sʲjø̀nʲn* (stjerne), *spjölʲl, mjööl*², *kʲjælʲl, fjælʲl, kʲjilʲlar* (kelder). Nordenfor fjorden, f. eks. i Rissen og lige til Kolvereid, endnu mere assimilation, *bjynʲn, mjinʲn, tʲjønʲn, spjilʲl, bjilʲl;* af assimilationen til *jy* findes enkelte eksempler også i øst, som *bjynʲn* i Stjørdalen, *kʲjynʲn* i Singsås.

I nogle ord med oldn. **ja** i fremlyden har der i Dalene og Nordmøre ikke indtrådt nogen påvirkning på vokalen fra det foregående j, mens den hyppigere indtræder i nordre amt; således har man formodl. altid *ja* i ordene *jamn* (jævn), *jart¹te* (n. hjerte), *jak'sel* eller *jak'kel*² (m. jæksel), *jarp* (m. jærpe) i Orklas og Gulas dalfører, men østligere og nordligere indtræder der *æ* i flere eller færre af dem; i Namdalen *jɔrpi* (jerpe), kfr. *tjål²tjji* (kælke), *jɔl²p, jål²p* (hjælpe).

Vokaler i aksentsvag stavelse.

I „oplysn." pag. 45 ff. har jeg påvist, hvorledes apokopen af de i oldn. udlydende vokaler aftager mod syd i det østlige af dalene Mine senere undersøgelser tyder på, at det allesteds viser sig, hvad der blev omtalt der, at svage hankønsord og attributive adjektiver er mindst udsatte for at apokoperes, mere derimod svage fem. og neutr. samt verber i inf. og mest de prædikative adj. og sv. verber i præt. I denne orden aftager apokopen, når man reiser opover langs Nidelven eller Gulelven. Dog sker der afbrydelse i denne som i mange henseender i Støren, som hyppigere end Melhus har apokope af sv. mask., men dog, og formodl. ved al apokope, ofte også lader vokalen stå, men ordet får da desuagtet enstavelsestonelag, f. eks. *stöb'be.* Da også enstavelsestonelaget må ansees for at give rodstavelsen en større relativ vægt end tostavelsestonelaget, er Støren heri en overgang til Rennebu, som hyppig har *stu'bb;* Opdal har hyppigst apokope af sv. mask., men har sedv. på apokoperet stavelse tostavelsestonelag, hvad der er bekendt og hermes efter opdølingen længere østpå, f. eks. i *frö`ös* (v. fryse). Jeg ved ikke, hvad udstrækning det kan have i dialekten, hvad jeg har iagttaget, at også opr. enstavelsesord kan få tostavelsestonelag, når de har stærk vægt; det syntes for mig at tyde på, at noget af den mere „bølgende" vestlandske musikalske aksent hørte dialekten oprindelig til, men inden denne blev forvekslet med tostavelsesaksenten; at så er gået med nordmøringer, som har levet en tid østligere i stiftet, har jeg med sikkerhed iagttaget. Romsdalen har, såvidt jeg har hørt, kun apokope af udlydende

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY

vokal i 3-stavelsesord, som i østlandsk sedvanlig. Nordmøre har stærk apokopering af verber, sv. fem. og prædikative adjektiver; i syd aftager den dog stærkt udover fjordene.

Fosen og Indherred har stærkere anvendelse af apokope i attrib. adj. end de nævnte steder, det sidstnævnte dog navnlig i svage mask., som sedvanlig apokoperes i Stjør- og Verdalens fogderi Den sammensatte aksent er mere tydelig end i Dalene udenfor Opdal, men i musikalsk henseende er tonens gliden her i ensartet retning, ikke i lighed med den opdalske. Former som Åsens **nagle, flundra, kjekla,** har dog i Indherred og Namdalen tostavelsestonelag, om de er apokoperede. Hvad de svage hankønsord angår, så begynder vestenfor fjorden allerede i Leksviken den korte form at fortrænges af former på *i (stabbi, kæggi),* og i Namdalen findes den korte form måske aldeles ikke; ved kysten begynder svage mask. på *i* allerede på Frøyen og tildels på Hiteren; på fastlandet optræder de ved kysten neppe sydligere end i Åfjorden. Den oldn. flertalsendelse **ir (er)** har nu dels formen *i,* dels formen *e.* Ved kysten falder grænsen sammen med den for det opr. udlydende *i* i sv. m.; i indlandet strækker flertalsendelsen *i* sig ikke alene over Namdalen, Inderøen og Stjør- og Verdalen, men også over Selbu og Holtålen. Verber af 3dje svage konjugation (vb. som oldn. **kemba**), hvortil også sådanne som **spara, tapa** slutter sig, har alene *i* i præs. (f. eks. *leeri* lærer, *tjænni* kender, i Grong) i Namdalen og tildels sydover indtil Frøyen, ellers *e:* dog er det vel opr. for sådanne præsensformers skyld, at f. eks. **gapa** og **þola** endog sålangt syd som i Stjørdalen og tildels i Selbu synes opfattede som verber på opr. **ja**; *levi* eller *livi* i præs. findes formedelst indbyrdes påvirkning mellem vokalerne videre omkring i Dalene, f. eks. i Opdal, men på Nordmøre og tildels ned mod T.hjemsfjordens sydside *leve.* De dialekter i nord, der foran var nævnte som de stærkeste „*i*-mål", har også i enkelte ord *i* i adj. bøiningen, f. eks. *too æini* (to ene), *dæn lihli* (den lille), *liiti* (lidet). Formelt svarende til den sidstnævnte form er neutr. af st. pt. partic. og parallelt dermed afledede adj. I disse hersker dog *i* i ligeså vid udstrækning som i plur. på opr. **ir** af substantiver,

altså i det nordlige af Fosen, hele nordre amt (i Stod og Beitstaden vaklende), Selbu og Holtålen, f. eks. i Åfjorden *bron̥ni* (brændt), *vood̥ji* (veiet). Sydligere end den nævnte grænse har pt. partic former med *e*, f eks. i Bjugn *fon̥ne* (fundet), *drepe* (dræbt), *bore* (båret), i Meldalen *grååte* (grædt), *brʊte* (brudt), *dåtte* (faldet). I Dalene er der dog allesteds hyppig *i* i enkelte verber, hvor det støttes af analogi, ligedannelse eller palatale konsonanter, f. eks. endog i Orkedalen, som viser mest utilbøielighed for udlydende *i*, i *rivi, biti;* også så langt mod vest som i Rissen f. eks *viji* (veiet); palatalerne virker dog sommesteds (f. eks. i Orkedalen) heller dissimilerende på følgende vokal. På Nordmøre og i det sydlige Fosen synes der kun at findes *e*.

Når den følgende konsonant er bevaret, er dette langt fordelagtigere for den skarpere vokal. Derfor er det sammenlignelsesvis kun få af målene, som har *en* og *el* i bøinings- og afledningsendelser: Åsen, Skogn og Verdalen samt Røros og Holtålen med Ålen har *e* i best. form af sv. m. *(bakken, skuggen);**) både i best. sv. m. og i best. plur. på opr. **irnir, irnar** er *e* ved naboopposition bleven herskende ved de ydre dele af Trondhjemsfjorden, f. eks. tildels på Hiteren, i Bjugn, Rissen, Orkedalen, Børgsen og Bynæsset, såsom i *dvʊren* (dørene); der også adj. som *vaat̥jen,* ellers *vaat̥jinn* eller *vaak̥in̥n.* I best. nom. s. af stærke hankønshord og best. dat. s. af st. fem. samt i best. nom. pl. af konsonantstammer skulde der regelmæssig være en tydelig artikuleret vokal til stavelsebærer, når stammen ender på labial eller guttural konsonant, f. eks. i *staav, book.* Analogien med de andre, der har enstavelsestonelag, har imidlertid medført, at et *e* er det almindelige; *hau'tjin, hau'tjin̥* eller *höö'kin̥* og tilsv. forekommer i 4 skilte dialektgrupper: i Stjørdalen, Selbu og Tydalen og i Rennebu og Opdal, både efter labialer og gutturaler: *höö'kin̥, kam'min̥;* Romsdalen, Nærø og Kolvereid, har *in̥* og *in,* alene efter gutturaler, ikke efter labialer. Foran l er *e* alm. i *hemmel,* og forekommer spredt mellem

*) Kun i Røros og Holtålen er dette det blot stavelsebærende *e*, der kan veksle med stavelsebærende *n*.

eksp. med *i* ved Orkla, langs fjorden indtil Strinden og i Opdal, f. eks. i *eetel, tistel.*

Oldn. udlydende **a** er regelmæssigen kun bevaret efter kort rodstavelse, som **a** i sv. fem (*fl²uu'a, tvåra*) fra Hiteren indtil Foldenfjorden, men kun i rene kystbygder; i sv. m. og i vb. i inf. er det derimod dels overveiende dels ligestillet med andre former fra Sundalen til Øvre Namdalen, f. eks. i Sundalen *leeva* (v. leve), *tåål²a* (v. tåle), *sleea* (m. slæde), *haaga* (m. have), og endog i Indherred findes *a* i adskillige hankønsord, især *haaka, tjaaka, maaga* etc. Dog er det fra Opdal til og med Snåsen det almindelige, at **a** i endelsen af et kort tostavelsesord bliver til *å* i ligedannelse med rodstavelsens vokal, hvorom senere Efter lang rodstavelse forekommer der som foran (pag. 54) nævnt i kystdistrikter enkeltvis bevaret udlydende *a;* nordenfor Folden er bevarelsen regel ved sv. neutr. (*aua,* øie); i Nordland sker dette også ved hunkønsord og i videre udstrækning. Foran konsonanter er **a** bleven svækket ved aksentsvag stilling foran palatalt **n**, f. eks. i *gaarænj* (gårdene) i Selbu og Singsås. Den på Østlandet herskende form for præs. af vb. af den 1ste svage konjugation, hvorved et præs. som **kastar** efter analogi med **dœmir** har fået *e(r)* til endelse, fortsætter sig også til det trondhjemske og er der et godt eksempel på, hvorledes østnorske former får overvægten, hvor der er megen sprogblanding. Dette *e* for det *a*, som skulde ventes, hersker i Nidelvens dalføre og i Guldalen undtagen Støren, i hele Indherred (det apokoperes dog i Liderne) og går langs med fjorden (f. eks. i Orkedalen) til Fosen og langs kysten til Foldenfjorden. Nordligere dele af Fosen, der som sagt (pag. 104) i præs. har *i* af **ir**, har derfor også de eiendommelige præsensformer *takki, kasti, baaki,* ja endog *låvvi* af *låvva,* mens det østligere liggende egentlige Namdalen synes, ligesom Kolvereid, at have *i* og *a* fordelte omtr. i overensstemmelse med oldnorsk og med Nordmøre, Opdal etc.

Oldn. **u** (**o**) i udlyd, altså i obl. kasus af sv. fem., er næsten i alle ord med kort rodst. *u* i de øvre dele af Dalene; i Sundalen og Surendalen og nede ved Trondhjemsfjorden veksler *u* med *o* og *å*, i Aure og Halse og Kvernes er det måske oldn.

o, som står som *å* f. eks. i *håkkå* (hage), *møsså* (myse), *stuu'å* (stue); i Hevne har man *o: vekko* (uge), *fjøøro* (fjære), mens Fosen i almindelighed har former på *a*, som ikke hører hid. I Indherred er *u* i endelsen vekslende med *o;* i det egentlige Namdalen bruges *o* alene: *hoko* (hage), *fjoro* (fjære), *odo* (hvirvel); det danner således en overgang fra Indherred til Kolvereid og de andre bygder nord for Folden, hvilke atter har *å*: *fjørå, tvårå, stuuå*. Og dette *å* er vel atter, som Ross i et offentligt foredrag har udtalt, udviklet som mellemtrin mellem de indlandske former med *u* eller *o* og de fosenske med *a*. Af forbindelser, hvori aksentsvagt oldn. *u* eller *o* kommer foran konsonant, skal i sammenhæng med det foregående fornemmelig nævnes bøiningsformer af sv. fem. Af disse har ubest. pl. i Fosen og Fladanger, f. eks. *vækka* (uger), *pan¸na* (pander). Efter lang rodstavelse hedder det ligedan i det sydl. Indherred, f. eks. på Frosten; nordenfor Foldenfjorden, i det egentlige Namdalen og det meste af Inderøens fogderi samt det meste af Dalene har man endelsen *o* eller *å*, i Støren og Singsås *ö*. Sammenhængende med disse endelser er i Dalene tydeligvis endestavelsen i gårdsnavne på opr. **staðir**; deres vokal synes nemlig at udgå fra dat. pl., sål. f. eks. i Selbu *håstå* (**hastadom** hos Aslak Bolt), i Støren *rokstö* (med dat. *rokstöm;* hos A. B. **rugstadom**); i Meldalen *rikston**) (dat. *rikstom*). Best. dat. s. og best. nom. pl. af fem. med lang rodstavelse pleier i regelen holde sig ens, dog ikke på Frosten, i Skogn og Verdalen, hvor man har *enn* i d. s., *ann* i pl., hvad der vel er tilslutn. til st. fem. Til ubest. pl. *o* og *ö* svarer sedv. best. *un¸n*, til *å* oftest *ån¸n*. Dat. pl. har på Nordmøre *o* eller *å* eftersom sv. nom. f. pl. har det; i Dalene har Orklas dalføre *om (gaarom)*, Tydalen, Holtålen og Støren har *öm* (tildels næsten *em*), hvilket hænger sammen med behandlingen af oldn. **um** i rodstavelser der. Opdal og fjordbygder i Dalene har *åm*, hvilket også hersker i nordre amt; kun Stjørdalen, Snåsen og Liderne har *om*.

Som det sidste led ved omtale af svagt aksentuerede vo-

*) Gårdsnavne har mangesteds her i regelen antaget artikel for mask. sing., uden hensyn til opr. køn og tal.

kaler kommer behandlingen af i oldn. udlydende **ja** og **ju** efter kort rodstavelse. På Østlandet har den udlydende vokal i dette tilfælde ialmindelighed bevaret sig ligeså godt som efter én intervokalisk konsonant; man har derfor der jævnlig former som *spørja* (v. spørge), *sølju* (f. silje). I Østerdalen forekommer disse dog ikke nordenfor Rendalen, og i det trondhjemske findes de alene i de sydligere dele af Nordmøre; efter mine mangelfulde kundskaber på den kant kender jeg alene slige i Strøget Sundalen—Surendalen, på første sted f. eks *smii'u* (f. smidje), *söl²ju* (f. silje), *attövju* (f. bagevje), *lidjdja* (v. ligge), *sitjtja* (v. sidde), — og videreført — *titjtja* (v. tykkes); i Surendalen allerede *vvj*, men dog endnu *sitta*, *røja* (v. rydde); med bortfaldet *j*, f. eks. i *ligga*, findes spor deraf endnu på Hiteren. I Dalene er anden stavelse i slige ord behandlet, som om første var lang, f. eks. i *silj(e)* (f.), *böl²j(e)* (v. brøle); i Tydalen og Holtålen hænder det, at ældre *je* holder sig som *i* ved ligedannelse (*sikji*, *liji*), ellers bliver det i Dalene næsten ikke således til *i*, at det opfattes som vokal, da tonelaget, når formen er apokoperet, er enstavelses, undt. tildels lige ved fjorden I nordre amt og, skønt mindre hyppig, i Fosen udgør de derimod en stærk analogi mellem de ligedannede verber og sv. femininer, der, som foran nævnt, har trukket hen til sig verber, der opr. ikke havde **ja**, såsom *gapi* og *tvl²i*. Typiske eksempler er (fra Liderne): *evi* (f. evje), *vedi* (f. vidje), *seli* (f. silje), *hæssi* (v. hesje), *lidjdji* (v. ligge). Former som *hæssi* (hvilke dog ingenlunde er meget udbredte) tyder på, at endelsen **ja**, dengang apokoperingen indtrådte, var **ia**, og at det således er den udlydende vokal i tre stavelsesord, som her er apokoperet.

Indbyrdes påvirkning mellem vokaler i forskellige stavelser.

De forhold i sproget, hvorunder tiljævning og ligedannelse hører, skiller stiftet — bortseet fra Romsdalen, som intet har med den sag at gjøre og altså står for sig selv — i tre dele: kyststrækningen, som udmærker sig ved, at påvirkningen er ringere end på de andre steder i grad, Dalene, som har mest

deraf efter opr. kort rodstavelse, og nordre amt, som har adskilligt også efter lang rodstavelse. Namdalen hører dog efter denne inddeling både til den første og den sidste af afdelingerne.

Kyststrækningen lader sig nemlig oftest nøie med, at der er harmoni mellem vokalerne; dog tiltager tilbøieligheden for ensartede vokaler nordover. Når man sammenligner de former, som har opr. **a** i anden stavelse, finder man på Nordmøre sedv. former som *væta* (v. vide), *bæta* (m bid), *pæpaar* (m. peber), *sleea* (m. slæde), *sɨtjjæra* (v. skære), *laga* (v. lave), *apalʒl* (m. æbletræ), *såva* (v. sove), *kåpaar* (n. kobber), *somaar* (m sommer). I Sundalen er oftest rodvokalen forlænget. Enkeltvis tåles vokaler, der ikke stå i harmoni med *a*, såsom i *iita* (v. æde); **o** i rodstavelsen assimileres ikke sjelden, f. eks i *bara* (v. bore), *maka* (v. moke ɔ: skuffe), *lava* (v. love). Størsteparten af Fosen har foruden slige eksempler også svage hunkønsord på *a*, hvoraf dog kun opr. **i** synes at lide nogen påvirkning: *vækka* (uge), *sænna* (sene), *møssa* (myse), *tvårra* (tvare). I Namdalen har man også det samme, men oldn. **i** og **e** er især i Øvre Namdalen helt assimilerede: *bata* (bid), *hata* (m. hede), *lava* (v. leve), *papaar* (m. peber), *nava* (m. næve), *smal²a* (m. mængde), *båra* (v. bore), *lava* (v. love), *kåpaar* (n. kobber), *somaar* (m. sommer) (fra Grong). Vokalassimilationen kan ofte stå igen, om den nu herskende forms endelse er tagen af en ældre nominativ og således ender på *i*, f. eks. i Vigten *vati* (m. varde), i Grong *tal²i* (m. tæle i jorden); kfr. foran pag. 54 *staaje* i Sundalen. Røros, som især i ligedannelsen viser sig som det sted, hvis dialekt mindst har „sat sig" og fået faste analogier, har også *staagha* (stige).

I Dalene har, som foran pag. 106 omtalt, endestavelsen i sådanne ord sedvanlig *å;* hyppige undtagelser er nogle få bevarede nominativer af sv. m., som *haane, spaae,* og sådanne verber som oldn. **gapa, tapa, vara, duga,** der for sine præsensformers skyld sedv. kun er komne under tiljævningsanalogien i kystdistrikterne, hvor præsensformen ingen uregelmæssighed voldte. Almindeligvis er derpå enhver vokal assimileret med det udlydende *å*, f. eks. i Meldalen *båtå* (m.), *nåvå* (m.), *vågå* (v. veie), *jårå* (v.

gøre), *drågå* (v. drage), *kåmå* (v. komme). Jeg har dog allerede i „oplysninger“ (pag. 41 ff.) gjort opmærksom på, at Tydalen og Guldalen, især Singsås, hyppig ikke har fuldført assimilationen, idet man har *jørå* eller *jɒrå* (v. gøre), *svl²å* (m. høvre), *nɒvå* (m. næve);*) de konsonanter som i andre slags stillinger er mest gunstige for sænket vokal, har i denne næsten altid *å* foran sig i disse dialekter, de, der er gunstige for åben vokal (pag. 95) har ofte *ɒ*. Også Orkedalen har tildels *sjɒrå* (v. skære) *jɒrå*, foruden det mangesteds besynderlig behandlede oldn. **eta**, her *øøtå*, i Melhus *eetå*. Endnu Rissen har mange ord med *å* i bægge stavelser, såsom *sål²å* (m.), *svårå* (v.), *knådå* (v. knade), *dågå* (m. pl. dage); men langs hele fjorden, også i Indherred, findes der, især af hankønsord med intervokalisk **g** eller **k**, adskillige med **a** i bægge stavelser, f. eks. *tjjaaka* (m. kæve), *haaga* (m. have); desuden ofte ordene *sleea* (m. slæde), *eeta* (v.), *leesa* (v.).

Oldn **o** eller **u** i 2den stavelse står som foran pag. 106 f. omtalt som *å* i den ydre del af Nordmøre samt i Nærø og Kolvereid, især i korte sv. fem.; virkningen fra dette *å* på rodstavelsens vokal er ujævn f. eks. i Aure: *vækkå* (uge), *møsså*, *råkkå*, (skovl, hos Aasen **reka**), *tvårå* (f. tvare), *svål²å* (svale), *fårrå* (furu), *håså* (strømpe), i Kolvereid *vækkå*, *sænnå*, (sene), *tjærrå*, *møsså*, *fl²oggå*, *fårrå*. Da Dalene som bekendt sedv. har *u* i bægge stavelser er det som overgange dertil, at Sundalen og Surendalen har m e s t former med *ö* (og *ø*) i første, *u* i anden stavelse, men også undertiden har *o* eller *å* i anden; man opgiver i Surendalen, at *ö* eller *ø* i første kan veksle med *u*. Eksp. fra Sundalen: *vöku*, *tjjööru* (tjære), *snöru*, *svöl²u*, *stögu*, *löö'o* (lade). Oldn. **o** holder sig her tildels som *å*, f. eks. i *håssu* (hose), *kåno* (kone); også Hevne danner et mellemled med formerne *veko*, *sønno*, *kjøro*, *stuu'o*, *fåro*, *håkko*.

Langs fjorden sker overgangen mere således, at nogle ord har kystens former, med *å*, andre indlandets, med *u* eller *o*, f. eks. Rissen: *håså*, *båså* (halmleie), *skoro* (skure) *fjuru*, *huku*.

*) I Singsås forekommer også udtalen *jvrv*, *svl²v*, *nvvv*, overensstemmende med Tønsets.

Oldn. **o** står sig nemlig også i Dalene bedst mod påvirkninger fra *u*, derfor har man endnu i Melhus *kånå* og *knådå* (knadning) samt *boso, hoso, koto, kroto,* medens lignende former er ganske almindelige ved Orkla, og *hoso* som det eneste med *o* går lige til Opdal. Tydalen og Holtålen har ved labialer og dentaler *ø—u* eller *ö—u* (*høsu, svöl²u*), ved *g* og *k* derimod *u—u* (*stugu, vuku*). Man nævner i Tydalen „den sidste, som sagde *vøku*“, som død for omtr. 6 år siden, hvoraf man må slutte, at ligedannelsesprocessen er i stærk fremvækst. Gennem Indherred er forholdet omtr. som i Orkedalen og Melhus: *u—u* er sandsynligvis allesteds overveiende, men *o—o* findes især nær fjorden i mange ord, f. eks. på Inderøen *hoso, boso, frodo* (skum), *turu, fjuru, tjjuru*. Snåsen og Liderne har atter for en del *ø* i 1ste stav., når den intervokaliske kons. ikke er *g* eller *k*, ellers *u* og *o*, f. eks. *hoko* (hage), *vuku, hoso, tøru, stødu* (ståen), *høtu* (krybbe) *søl²u* (svale), *sorn²o* (sene).

Påvirkning, hvor sidste stavelse i oldn. indeholder **e** eller **i**, synes væsentlig indskrænket til de steder, hvor der er *i*. Dog har man i Sundalen *fere, eve* af oldn. **firir, yfir**. I det vestlige af Dalene, hvor endelsen *i* er sjelden, står der aldrig *i* i udlyden af en verbalform, uden når den har i rodstavelsen, f. eks. i *livi* (lever) *biti* (bidt), *sjini* (skinnet), *rivi* (revet) ved Orkla, modstillet *drepe* (dræbt), *veje* eller *vije* (veiet), *stije* (steget); det sees af disse eksp., at assimilationen her er hovedsagelig progressiv. Ved de stærke participier med kort rodstavelse, som jo er de former, hvori ligedannelse med *i* hyppigst optræder, kan man i nogle fald tænke sig, at tilstedeværelse af *i*, ialfald i hankønsformen af pt. part., har fremmet indtrædelsen af palatale vokaler for **o** og **a**: ligesom man i temmelig vid udstrækning har *gæl²injn* (adj. gal), men *daal²* og *mæritjt* (kv.navn, Margit), men *snaar*, så kunde det også skyldes endelsens vokal, at fra Orkla af og mod nord og øst (undt. i Namdalen) mangler der participier med aflydsformer, der svarer til **farinn**, hvilke i Dalene er slået sammen med sådanne som **drepinn**, samt at Dalene undt. fjordbygder har åben vokal af **o** i partic., f. eks. i Meldalen *brøte* (brudt), *bøue* (budt), *røkje* (røget). Fra Holtålen og Selbu og gennem hele

nordre amt går så den analogi, at der skal være stærk påvirkning mellem endelsen *i* og første stavelses vokal, især hvis stavelsen er kort; i Namdalen dog med mange undtagelser. Dog når assimilationen sjelden fuldstændig lighed, uden når den intervokaliske konsonant er palatal. Endog et **i** i stammen holder sig i dette strøg ofte kun som *i*, når palatal følger. Eksp. fra Nordlid: *revi* (revet), *beti* (bidt), *svitʲji* (sveget), *eti* (ædt), *drijji* (draget) og ellers tilsvarende; dog ved jeg, at i Selbu regner de talende ialmindelighed vok i første stavelse for *i*, selv om det for tilhøreren er tydeligt *e*. Af opr. labial vokal i første stavelse opstår der som oftest i samme egne en palatalvokal, der sedv. for tilhøreren foran ikke palatal konsonant synes som *ø*, men ved palatal som *y*; dog vil jeg gjøre opmærksom på, at de talendes bevidsthed også her ofte ikke kan gøre sig rede for forskellen, selv om den er stærkt fremtrædende. Især i nordre amt assimilerer et *y* i 1ste stavelse sedv. også et **i** i anden til *y*; i søndre amt sker dette vel i subst. som *nylʲylʲl*, men ikke gerne i partic. Og ingen steds er de to stavelsers vokaler bleven fuldt identiske; endestavelsens vokal har en høiere tone; men da forskellen varierer, bliver visselig notitser af og efter forskellige personer adskillig divergerende. Betegnende er det, at når man får en selbyg til at ræsonnere over formen for f ø r e n d, vil han være uvis, om det er *fårænʲn*, *førinʲn* eller *fyrynʲn*. Eksp. fra Snåsen: *bødi* (budt), *frøsi* (frosset), *rytʲjjy* (røget), *drytʲtjy* (drukket), *synʲny* (sunget). Især ved palatal opstået af dental er det hyppigt, at den første vokal d i s s i m i l e r e s, f. eks. i Grong *fonʲni*, *sponʲni*, men sedv. *stytʲtjy* eller *stytʲtji* (stukket). I Stjørdalen og Frosten kan der forekomme *i* for *y* i bægge stavelser, endog f. eks *virt²ti* (blevet).

S p r e d t e b ø i n i n g s a n a l o g i e r.

1. I nominalbøiningen.

Endel **a**-stammer af fem. er i plur. gåede over til svage fem. i Opdal, Rennebu, Meldalen og tildels Støren, f. eks. *mæærå*, *mæærø* eller *mæærö* (hopper).

Artikelens **n** er tildels bevaret efter vokalisk udlyd i Roms-

dalen og Nordmøre (*på sjoo'nå, på sjii'no* ɔ: på søen), og i andre tilfælde i det sydlige af Indherred samt i Liderne (*øi'na* ɔ: Inderøen; *i treen*, i træet, *i hvvᵘn*, i hovedet, i Liderne *i hugun*). Best. dat. pl. af konsonantstammer har tildels enstavelsestonelag og omlydt vokal i Opdal og ved Orkla (*bøø'kom, kl²øø'm*), men altid dette og desuden efter konsonanter **r** overført fra nom. pl. i næsten hele nordre amt (*bøøk'råm, teem*).

Fem. plur. af adj. skilles fra m. pl. i det øvre af Dalene samt i Sundalen og Surendalen derved, at det første udlyder på *a*, det sidste på *e*, når de ikke apokoperes, f. eks. i Opdal *lanjnje*, men *langga*. I de samme bygder i Dalene har adj. på oldn. **igr** og **ugr** nom. m. s. på *inj* (f. eks. *dåålei'inj*), hvilket **u** i Opdal og ved Orkla kan medtages i komparationen: *billengnar* (Meldalen), *hæræraunar* (hårdførere, i Opdal). Disse såvel som andre adj. og partic. på *inj* kan her og i Sundalen og Surendalen have fem. på *a*, (*vakjinjn*, fem. *vakja*), derimod ikke i nordre amt og Fosen, hvorfra man ikke engang opgiver nogen hankønsform af pt. partic, men kun f. eks. *bydy* eller *bødi*. Eiendomspronominerne har formodl. allesteds dat. sing., hvor dat. i det hele bruges, men alm. er det et *minn* eller *miin*. Kun Selbu hovedsogn, Opdal og Sundalen gør forskel på køn: dat. m. s. i Selbu og Opdal *miinåm*, i Sundalen *miino*, dat. fem. på alle stederne *miina*.*)

2. I verbalbøiningen,

Imper. plur. (med endelsen *a*) forekommer i Selbu, Tydalen, Røros, Holtålen og Støren, f. eks. *eeta* (æder).

Refleksiverne ender på *s* i de bygder, der har sit afløb til Trondhjemsfjorden, på *st*, hvor afløbet er til havet, sål. også i Opdal og Øvre Namdalen, f. eks. *slåst*.

Svage verber efter 2den, 3dje og 4de konjugation har sedv. kun *d* i pt. suffikset efter vokal og efter (oldn.) ð, **f** og **g**. Tydalen, Røros og Holtålen, Inderøen og Namdalen afviger herfra ved at begunstige *d* i suffikset, når det kan danne kakuminal,

*) Jeg formoder, at Romsdalen har tilsvarende former af Sundalens, ligesom disse vel også på Nordmøre har et noget større område end Sundalen alene.

f. eks. i Namdalen *hård²d* (hørte), *tård²d* (tålte), i Holtålen endog ved udstødt stemmeløs eksplosiva: *jærd²d* (hjalp). Præs ind. af st. verber efter 4de, 5te og 6te aflydsklasse synes i henseende til vokal at være afhængige af behandlingen af oldn **æ**: kun i Støren og Melhus, Opdal og Orklas dalføre og Trondhjems by er åben vokallyd almindelig, f. eks. *dræ̈æp, fæ̈r,* østligere rent **e**, ved kysten noget vekslende, men mest *e*. Kun Opdal (tildels Liderne) har pr. ind. i henseende til vokalen skilt fra inf. i st. vb. af 2den aflydsklasse, f. eks. *fröös,* pr. *fryys*.

Af megen interesse er det at iagttage, hvilke aflydsrækker det er, som har udvidet sit område på de andres bekostning i st. pt. partic. Mindst er tabet i Opdal, som har f. eks. *rivi, brøte, funᵢne, bonᵢde, dåtte, sᵢøre, jeve, fare* og desuden af redupl. verber former som *ganᵢnje* og *gråte*. Den 6te aflydsklasse er andresteds kun repræsenteret tildels i Romsdalen og i Namdalen: *gal²i, vadi*. Ved kysten repræsenteres sådanne og flere andre partic. af former med o-vokal, der i Romsdalen, som der sedvanligt, er åbent (*grøve*), på Nordmøre sedv. sænket (*gråve* eller *greve, fåre*), i Fosen og Trondhjems by mest lukket (*mol²e*, i byen endog *droge*). I Namdalens kystdistrikter har de mange tilknytninger medført o p g i v e l s e af 6te aflydsrække: man har *færra* (fare), *drægga* (drage). Ved Orkla og ved Gulas nedre løb er 4de og 6te aflydsklasse faldne sammen med 5te, men det er dog kun i pt. partic., at overgangen synes uorganisk (*bere,* båret, *fere,* faret). Østligere og i nordre amt (undt. Namdalen) er de aflydende verbers partic. former meget ensformige, idet de næsten alene varierer mellem *o* (*u*) — *i* (især ved lange palataler), *ø* (*y*) — *i* (*y*) og *e* (*i*) — *i: fonᵢni* eller *funᵢni, bødi* eller *bydy, revi* eller *rivi*. Ved dem med *o, u, ø* og *y* i rodstavelsen må man gå ud fra Selbus former *dutᵢti, vurt²ti* og (der enestående) *skutᵢi* og antage, at et gennemført **u** i rodstavelsen ligger til grund for alle de former i øst, der har *ø* eller *y*, enten man nu vil betegne disse som frembragte ved tiljævning eller med Noreen (Arkiv I, pag. 150 ff.) ved en gammel **i**-omlyd. De bekendte partic. former med palatalvokal af **blåsa** og **gråta** har ikke samme slags udbredelse som *drytᵢtjy* og *fynᵢny:* de forekommer

også i Surendalen og Aure (*grette, bl²esse*) samt i Bjørnør og er hyppigst nær fjorden, f. eks. i Orkedalen, Melhus (*greete, bl²eese*) og Frosten; tildels har de fået rodvokalen forkortet ved analogi med andre partic.

Tilbageblik.

Den ringere hyppighed af palatal for guttural forbinder Dalene med Østlandet, medens det nordlige af stiftet i det stykke nærmer sig vestnorsk. Således forholder det sig også med de fleste andre analogier. Det østlige og det mere vestlige sprog konvergerer mod nord og skærer hinanden i Namdalen, hvorved dennes mål bliver en blanding, som på gode grunde kunde henføres til bægge kanter. Opdal har også adskilligt, der kunde bevæge til at henføre målet til det vestnorske. Bevarelsen af **m** i aksentsvag stavelse (pag. 78 f.) og ligedannelsens art ved ord med **a** i 2den stavelse, er det, som bevæger mig til at henføre det til Dalene, endskønt refleksivets form (pag. 113) taler derimod. Omvendt må jeg, når jeg ikke skal dele distriktet, henføre også Øvre Namdalen til det vestligere, uagtet **m** der bevares, fordi Namdalen har den svagere grad af tiljævning ved verber og svage hankønsord; denne synes mere tjenlig til at være afgørende for slægtskabsgraden, end det tilsvarende forhold ved svage hunkønsord er, fordi der ved disse er så mange mellemformer, og endog nordmørske distrikter (se pag. 110) har normalformer, der synes ganske parallele med Tydalens og Snåsens. Ligedannelse ved udlydende *a* giver derimod kun anledning til vaklen, ikke til mellemformer, og hvis man vil henføre hver enkelt bygd afgjort til den østlige eller den vestlige side, bør flertal af **dag** gøres til det afgørende mærke: *daga* er vestligt, *dågå* østligt. At delingen dog ikke bør gennemføres så skarpt, det beviser fornemmelig vokalbehandlingen foran l^2 + kons.: Opdal har *kal²v,* men *gøl²v,* Grong og Overhalden har *kæl²v,* men *gål²v.*

Tillæg og rettelser.

S. 39 l. 9 f. o. læs: f. eks. den.

S. 39 l. 21 f. o. læs: efter kort rodstavelse.

S. 39 l. 22 f. o. læs: efter lang.

S. 45 2den passus. Forskellen mellem de indre fjordbygder og de egtl. kystbygder i Romsdalen og det sydlige Nordmøre synes ikke at være særdeles betydelig. Forskellens karakter synes at være parallel med den tilsvarende i Bergens stift: de ydre distrikter synes at være mere afgjort vestlandske, men fjordbygderne at have bevaret adskillige former, der synes ældre og mindre påvirkede af kultur og samfærdsel.

S. 52 l. 17—18 f. o. Flertalsformerne *bække, bjøhrke* viser sig i Trondhjems by at være af langt overveiende hyppighed i forhold til de mouillerede former.

S. 55 l. 4—3 f. n. står: *sleiˆ* (f. slægge). I Opdal, læs: *sleiˆ* (f. slægge) i Opdal.

S. 56 l. 10 ff. f o. Affrikater er det almindelige både på Nordmøre og i Romsdalen, men deres skarphed aftager gerne indover fjordene.

S. 60 l. 1 f. o. Kystdistrikter i Romsdalen palataliserer i *lanʲn, honʲn.*

S. 61 l. 4 f. o. Enkelte ord af den omtalte slags har også dental, ikke palatal, udlyd i Børgsen og Orkedalen, f. eks. *fjell, spjell.*

S. 62 l. 11 ff. f. o. I Romsdalen og det sydvestlige Nordmøre synes der ikke at findes nogen virkelig palatalform af t.

S. 63 l. 12 f. o. Palatalt t i *lætʲt* etc. forekommer også i Røros, Tydalen og Rennebu, tildels i Støren.

S. 67 l. 11 f. n. Grænsen for brugen af tykt l for oldn. rð synes at gå gennem Kvernes. Kristianssunds by skal have *r*.

S. 68 l. 2 f. o. står: **dǫgurðr**, læs: **dǫgurðr.**

S. 71 l. 11 f. o. står: **gh** eller **g**, læs: *gh* eller *g.*

S. 71 l. 7 f. n. står: **þvǫgu**, læs: **þvǫgu.**

S. 72 l. 4 f. o. står: **hǫfuð**, læs: **hǫfuð.**

S. 75 l. 3—2 f. n. I Romsdalen og Nordmøre er former som *sykjå* formodentlig de hyppigste.

S. 84 l. 4 f. o. Nordenfor Folden findes $å^0$ i det mindste i Vigten.

S. 86 l. 2 f. n. Overgangen fra **erð** til al^2 er hovedregel også nordenfor Foldenfjorden.

S. 89 l. 10 f. o står: vokalernes, læs: vokaltegnenes.

S. 107 l. 11 f. n. står: fem., læs: sv. fem.

S. 111 l. 21 f. o. står: har i rodstavelsen, læs: har *i* i rodstavelsen.

Direktionens Aarsberetning for 1885.

Til

Kongen!

Undertegnede Direktion for det Kgl. norske Videnskabers Selskab giver sig herved den Ære at aflægge underdanigst Beretning om Selskabets Virksomhed i 1885.

Selskabets aarlige Fest høitideligholdtes den 21de Januar, Deres Majestæts høie Fødselsdag, i Kathedralskolens Festsal med et Foredrag af Selskabets Medlem Hr. Kaptein N. I. Gregersen om den almindelige Værnepligt. Foredraget er trykt i Throndhjems Adresseavis No. 18 og 19 1885.

I Generalforsamling den 13de Februar besluttedes til naturhistoriske Undersøgelser anvendt:

Deres Majestæts Bidrag til Selskabet	Kr. 400
og af Selskabets Kasse	- 400
	Kr. 800

Dette Beløb har som Stipendium været tilstaaet Selskabets Konservator og er af ham blevet anvendt til fortsatte Undersøgelser af Throndhjemsfjorden

Om disse Undersøgelser indberetter Konservatoren, at da Veiret i afvigte Sommer var høist ugunstigt, og de Dele af Fjorden, som undersøgtes, viste sig at være temmelig fattige, har

Udbyttet været betydelig ringere end i foregaaende Aar. Undersøgelserne foretoges især ved Ørkedalsfjorden og Gulosen. Bunden bestaar her udelukkende af Ler og Dynd, medens de i de ydre Dele af Fjorden saa righoldige Søtræbakker ganske synes at mangle; alligevel har denne Dyndbund adskillige Særegenheder og udmærker sig især ved sin Rigdom paa adskillige Asterider men navnlig Pennatulider. Af disse forekommer saaledes *Pennatula aculeata* i stor Mængde gjennem hele Ørkedalsfjorden, samt hist og her den sjeldne *Pennatula distorta;* fremdeles *Virgularia mirabilis* af usædvanlig Størrelse, tilligemed *Dubenia elegans* og *abyssicola,* ved Viggen i Børsen *Funiculina quadrangularis* og fremdeles *Kophobolemnon Møbii;* ved Hangren paa Bynæsset fandtes et Par Exemplarer af den fra Nordhavsexpeditionen omtalte *Kophobolemnon abbyssorum* og paa samme Sted, paa c. 150 Favnes Dyb, en Art, der maa henregnes til Slægten Svava paa Grund af sin fuldstændige Mangel paa Spicler, og som kommer meget nær den paa Nordhavsexpeditionen opdagede *Svava glacialis,* men afviger fra denne derved, at den har indtil 6 Polyper i Finnerne; men den er ogsaa større end den fra Expeditionen beskrevne, idet den, skjønt afbrudt, har en Længde af 125 mm.

Foruden Bundskrabe anvendtes ogsaa Trawl, men kun i kort Tid, baade paa Grund af de store Bekostninger, som ere forbundne dermed, og fordi den ikke svarede til Hensigten, nemlig at erholde Dybvandsfiske. Derimod viste den sig at være meget tjenlig til Fangst af visse lavere Dyr; saaledes erholdtes, navnlig paa en enkelt Lokalitet, i den saakaldte Korsfjord, paa 250 Favnes Dyb en Mængde af *Ophioscolex glacialis,* paa en anden, udenfor Rødbjerg, 300 F. D., Tusinder af *Ophiocten sericeus* (Ophioglypha gracilis G. Sars); fremdeles adskillige Crustaceer, i største Mængde *Pontophilus norvegicus, Boreomysis tridens* og andre Mysider, ikke sjelden *Pasiphae tarda* og et Par Gange *Sergestes Meyeri,* endvidere ofte Blækspruter, navnlig *Rossia glaucopis* og *Octopus Bairdi,* Dybvandsactinier m. m.

Paa lavt Vand bragte Trawlen derimod langt flere Fiske end Bundskraben, men dog kun almindelige Arter, navnlig mange

af *Labrus rupestris*, Unger af *Cyclopterus lumpus*, *Liparis Montagui*, Gobiusarter og m. fl.

Bibliotheket var i Aarets 4 første Maaneder kun aabent til Udlaan 3 Dage ugl. I denne Tid besørgede Hr. Overlærer Dahle Udlaanet under Bibliothekarens Sygdomsforfald. Fra 1ste Mai overtog Bibliothekaren selv Forretningerne, og Bibliotheket har siden, som tidligere, været aabent til Udlaan de 5 første Søgnedage i Ugen fra 12—2. Udlaansdagenes Antal har været 186, i hvilke der er skeet c. 1100 Udlaan, omfattende c. 1740 Bind og Hefter. Laantagernes Antal har været 238. Til Throndhjems Athenæum har, ligesom tidligere, været udlaant endel Tidsskrifter til Afbenyttelse i sammes Læseværelse. Bibliotheket er i Aarets Løb forøget med 591 Verker, deri indbefattet Tidsskrifter og Fortsættelser. De enkelte Bind og Hefter udgjør 1365. Tilvæksten har efter Fag været omtrent følgende: Theologi 48 Verker, 59 Bind, Lovkyndighed 21—23, Medicin 69—143, Filosofi 9—17, Pædagogisk 9—67, Mathematik 23—28, Naturhistorie 83—184, Fysik og Kemi 17—20, Økonomi 32—83, Sprogvidenskab 8—14, Underholdende Læsning 39—98, Historiske Videnskaber 140—335, Literærhistorie 15—51, Lærde Selskabers Skrifter 57—122, Skrifter af blandet Indhold, Aviser m. m. 21—111. Af disse Skrifter er c 205 indkomne ved Kjøb, Resten som Gave. Af Gaver har Bibliotheket i det forløbne Aar modtaget mere end sædvanlig, saaledes i 1ste Halvaar fra Proprietær Rosenvinges Dødsboe c. 30 Skrifter af blandet Indhold og fra fhv. Sognepræst og Storthingspræsident Harbitz c. 20 Verker især af theologisk og politisk Indhold; i 2det Halvaar fra Enkefru M. Schive c. 100 Bind af blandet Indhold og fra Enkefru F. Parelius c. 60 Verker af medecinsk Indhold, samt endelig fra Hr. Konsul A. Jenssen den fuldstændige Række af Gräfes Archiv für Ophthalmologie, 30 Bind (1855—1884). Manuskriptsamlingen er forøget med 1 No., skjænket af Hr. Fabrikeier I. C. Piene. Den i forrige Aar paabegyndte Revision har været fortsat i Maanederne Mai, Juni, September og Oktober. Arbeidet har væsentlig været udført af Hr. Overlærer Dahle, dog med Assistance af Bibliothekaren, forsaavidt denne har kun-

net afse Tid dertil. Litt. C (Medecin), D (Filosofi), E (Pædagogik) og F (Mathematik) ere gjennemgaaede fuldstændig.

Oldsagsamlingen har i 1885 havt en Tilvækst af 133 Nr. (Katalognr. 3276—3408). Af dette Antal kommer 11 Nr. paa Stenalderen, 2 paa ældre Jernalder, 80 paa yngre Jernalder, 19 paa Middelalderen, og 21 ere fra Tiden efter Reformationen. Af de indkomne Sager fra Stenalderen fremhæver Samlingsbestyreren: En Økse af Flint fra Huseby i Øksendalen, Spydspidser af Flint fra Høgset i Kvernes og fra Sveaas i Rissen, et Par Hulmeisler fra Gorsen i Romsdalen, Økser med Skafthul fra Furan i Stjørdalen, Hogstad paa Frosta og Rinderø i Romsdalen. Den sidste er af det saakaldte bredformede Slags, af Hovedform som „Norske Oldsager" 35, en Form, som er temmelig sjelden nordenfjelds, og derhos et ualmindelig godt arbeidet og vel bevaret Exemplar. Et i sit Slags meget merkeligt Stykke er en enegget Kniv af rødbrun Skifer fra Sunde i Hevne. For det første er den fundet længere syd end nogen hidtil kjendt enegget Skiferkniv fra Norge. Men navnlig er den merkelig ved, at den kun er halv fuldendt, idet den er helt tilhuggen, men ganske mangler Slibning. Derved bliver den meget oplysende om den Maade, hvorpaa saadanne Skiferredskaber ere blevne arbeidede.

Kun 2 Nr. kan henføres til ældre Jernalder. Deriblandt er en smuk Perle af Glas-mosaik af ualmindelig Størrelse, 3—3.5 cm. i Tvermaal. En Mosaikperle fra Kvello i Selbu i Universitetets Samling er vistnok af samme Størrelse, men ikke fuldstændig. Den er funden i en Haug paa Sunde i Hevne.

Blandt det store Antal indkomne Numere fra yngre Jernalder er der flere større samlede Fund og forøvrigt adskillige Gjenstande af mere end almindelig Interesse. Deriblandt kan nævnes et smukt Fund af Vaaben og andre Sager af Jern fra Øksvold i Sparbuen, et Fund fra Rønne paa Ørlandet med et særdeles vel bevaret Sverd, et Fund fra Re i Stjørdalen med fortrinlige Exemplarer af skaalformede Spender, samt flere Fund fra Haugen i Opdal, navnlig fra Præstegaarden. Disse sidstes Værd forringes dog endel ved Mangel paa ordentlige Fundop-

lysninger og ved, at Fund fra forskjellige Hauger synes sammenblandede De bestaa af Redskaber og nogle Vaaben af Jern. Dog findes deriblandt ogsaa et Par sjelden vel bevarede skaalformede Spender og et Beslagstykke af Bronce i keltisk Stil af en noget ualmindelig Karakter. I et lidet Fund fra Ophaug paa Ørlandet forekommer et smukt Exemplar af en Kam af Ben.

Af de middelalderske Sager fremhæver Samlingsbestyreren en liden Spende af Guld, der antages at være funden ved en Kirke i Nordmøre. Da den er indkjøbt i en Antikvitetshandel, haves nemlig ingen sikker Oplysning om Findestedet.

Under Gravninger mellem St. Jørgensveiten og Fruegade i Throndhjem, hvor siden Baptistkapellet er opført, fandtes der i større Dybde adskillige middelalderske Gjenstande, som indkjøbtes af Samlingen Det interessanteste Stykke deriblandt er en stor, smukt arbeidet og vel bevaret Kam af Ben, som vil blive afbildet i Aarsberetningen fra Foreningen til Fortidsminders Bevaring. En anden Kam er mindre og af simplere Form, men ogsaa forholdsvis vel vedligeholdt. Fra et andet Sted i Byen er indkommet et Par Islægger eller Skøiter af Ben af samme Form som de, der i større Mængde ere fundne i Grunden under det gamle Oslo. I Throndhjem vides derimod saadanne Redskaber ikke tidligere at være fundne Af Gjenstande, som ere yngre end Reformationen, nævner Samlingsbestyreren en større trearmet Kandelaber af Messingblik fra 1600-tallet, der er kommen fra Støren, og et Par udskaarne Kirkedøre fra samme Aarhundrede fra Rød Kirke i Romsdalen, en smuk Stridshammer fra Revset i Støren og en af de saakaldte Sengevarmere eller Kulbækkener med Skaft fra Røros. Et Stykke, der har særlig Interesse, fordi det med Rimelighed kan henføres til en bestemt Personlighed, er en Duppe eller Trækkenaal til et Snøre af Guld, som er funden i Jorden paa Hell i Stjørdalen. Det har ingen Interesse ved sin Form, men det har paa to Sider Indskriften: Lussia Ottesdotter 16 . . Navnene henviser jo til Slægten Bjelke, og høist sandsynlig er den Lussia, der har eiet Smykket, en Datter af Otte Jensen Bjelke paa Lade og Else Hansdatter, der levede ved 1600.

Om den zoologiske Samlings Virksomhed indberetter Konservatoren, at der af Pattedyr er præpareret og opstillet 12 Exemplarer, af hvilke 2 ere indenlandske, nemlig en Maar *(Martes sylvestris)* og en ung *Halichoerus grypus*; af de øvrige kan nævnes to større Ishavssæler: *Phoca barbata* og *Cystophora cristata.*

Fra Byens Omegn er erholdt flere sjeldnere Arter af Fugle, saasom *Pastor roseus,* som aldrig forhen vides at være observeret her i Landet, men hvoraf 1 Individ blev fanget i Rissen og i udstoppet Stand skjænket Samlingen af Hr. Præparant R. Dybdahl, fremdeles *Procellaria levcorhoa,* der blev skudt i Ilsvigen og foræret Samlingen af Hr. Fuldmægtig Skarre, endvidere en tilfældig Varietet af *Uria troile,* en *Charadrius helveticus* samt en Sangsvane *(Cygnus musicus)* og en *Procellaria glacialis,* begge i Dragter, som forhen ikke havdes i Samlingen.

Af udenlandske Fugle er præpareret 28 Stykker, saasom adskillige Papagøier, et Par Gribbe, en Tamsvane *(Cygnus olor)* og nogle Albatrosser. De sidste ere tilligemed en større Samling af Fiske, Reptilier, Crustaceer m. m. forærede af Hr. Skibskaptein Josef Olsen, som ogsaa forhen paa lignende Maade har vist Selskabet Interesse. Af de i Aarets Løb erholdte indenlandske Fiske kan nævnes et nyt Expl. af *Trachypterus arcticus* (Sølvkveiten) fra Fjordens Indløb, samt Cottus Liljeborgii, som Konservatoren fangede med Bundskrabe. Til den osteologiske Afdeling er præpareret 16 Hummere (Kranier og Skeletter).

Indredningen af fast Inventarium har været fortsat, idet navnlig et større Skab for Pattedyrene er blevet opført; men Rummet er nu saa opfyldt, at der ikke mere er Plads for noget større Inventarium, ligesom ogsaa en større Del af Skabene ikke give Plads for flere Exemplarer.

Mineralsamlingen har fra Hr. Carl Bock modtaget nogle sjeldnere Mineraler i smukke Exemplarer, samt nogle smukke Stykker Rav med fossile Insekter. Bergartssamlingen er bleven forøget med endel Haandstykker af Bergarter fra det throndhjemske, hvilke delvis ere skjænkede af Hr Adjunkt Bugge.

De Gaver, som Mineralsamlingen forøvrigt i Aarets Løb har modtaget, frembyde ikke nogen væsentlig Interesse. I forrige Aarsberetning omtaltes, at Selskabets Samling havde erholdt en Del Mineraler af den af Staten indkjøbte Aallske Samling. Disse ere nu bestemte og indlemmede i Samlingen.

Ovennævnte Samlinger have, som sædvanlig, staaet aabne for Publikum 3 Timer ugl. og stadig havt et talrigt Besøg.

Den zoologiske Samling har desuden til enhver Tid kunnet besøges af Reisende og staaet til Afbenyttelse for Skoler.

Selskabets Mynt- og Medaillesamling er i 1885 forøget med 35 Medailler, 244 Mynter, 9 Jettons og 6 Pengesedler, ialt 290 Stykker. Samlingen tæller nu i det hele lidt over 10100 Nr., hvoraf omtrent 840 Medailler og Medailleafstøbninger. Indkjøbt er i 1885 25 Medailler, hvoraf 20 svenske, og 24 Mynter og Polletter Resten er indkommet som Gave fra 32 forskjellige Personer. Fra den norske Studentersangforenings Bestyrelse i Kristiania har Samlingen modtaget 1 Expl. af den i Anledning af Foreningens Firtiaarsfest den 21de Novbr. 1885 prægede Medaille. Samlingens Haandbibliothek er forøget ved Indkjøb af Brenners „Thesaurus“, „Numismatiska Meddelanden“ Aarg. VI —IX samt et Par mindre Katalogverker. Katalogarbeidet har været fortsat paa sædvanlig Maade. Samlingen har i Regelen været holdt aaben hver Onsdag og stadig været godt besøgt.

Selskabet har i 1885 udgivet Aarsskrift for 1884 med følgende Indhold:

1. Fortsættelse af Bidrag til Kundskab om Throndhjems Lavvegetation, ved Overlæge C. Kindt.
2. Pontocrates norvegicus, Boeck, und Dexamine thea, Boeck, Ein Beitrag zur Kenntniss der Amphipoden des arktischen Norwegens, von I. Sparre Schneider.
3. Indberetning om en i Sommeren 1884 foretagen arkæologisk Undersøgelsesreise i Helgeland af K. Lossius.
4. Direktionens Aarsberetning for 1884,

ialt c. 4 Ark.

I Generalforsamling den 23de Oktober foretoges ifølge Selskabets Statuter Valg paa Præses istedetfor Adjunkt K. Rygh

og paa to Medlemmer af Direktionen istedetfor Skoledirektør I. A. Bonnevie og Overlærer C. W. Carstens, hvis Funktionstid var udløben. Valget havde det Udfald, at de udtrædende gjenvalgtes. Ligeledes valgtes til midlertidige Medlemmer af Direktionen for den Tid, Præses, Vicepræses og Skoledirektør Bonnevie i indeværende Aar ere fraværende som Medlemmer af Storthinget: Brigadeintendant O Krefting, Apotheker J. Brun og Overlærer H. Dahle. Endvidere valgtes til Revisorer af Regnskabet for 1885 Konsul W. Haurowitz og Provisor Cand. farm. Robertus Hirsch.

Selskabets Formue ved Udgangen af 1885 udgjorde:

Hammers Legat i Panteobligationer	Kr.	80,038 00
Paulsens Do. i do.	-	19,209.00
Do. Do. i Statsobligationer	-	7,420.00
Aas og Hustrues Legat i Panteobligationer . .	-	12,000.00
Hammers Legats Rentefond i Sparebanken . .	-	1,376.04
Paulsens Do. Do i Do. . .	-	214.93
Fondet af 1881	-	675.49
	Kr.	120,933.46

Aarets Indtægter og Udgifter vare i det væsentlige følgende:

Indtægt:

Hs. Maj. Kongens Bidrag	Kr.	400.00
Statskassens Do.	-	6,000.00
Throndhjems Kommunes Bidrag	-	2,000.00
Throndhjems Sparebanks Do.	-	1,888.00
Kontingent af 175 Medlemmer	-	700.00
Renter af Selskabets Obligationer	-	5,846.57
Udbytte af den Hjelmstjerne-Rosencroneske Samling	-	1,579.65
Diverse Indtægter	-	9.23
Samlingernes Beholdninger fra 1884	-	424.77
	Kr.	18,948.18

Udgift:

Lønninger	Kr.	6,540 00
Bibliotheket	-	2,620.40
Den zoologiske Samling	-	1,420.80
Oldsagsamlingen	-	346.62
Do. Bibliothek	-	12.35
Mineralsamlingen	-	50 25
Myntsamlingen	-	185.13
Stipendier	-	800.00
Udgivelse af Skrifter	-	352.65
Renter tillagte Kapitalerne	-	1,515.14
Afdrag og Renter	-	2,475.60
Skatter og Grundafgifter	-	682.07
Lys, Brænde og Renholdelse	-	425.25
Arbeider ved Bygningen og Inventarium	-	760.70
Udlagt Told af Spiritus	-	296.44
Diverse Udgifter	-	151.78
	Kr.	18,635.18

Idet Selskabet ved sin undertegnede Direktion aflægger denne Beretning, beder det sig i Underdanighed bevaret i Deres Majestæts Bevaagenhed.

Throndhjem i Direktionen for det Kongelige norske Videnskabers Selskab, Mai 1886.

H. H. Petersen. C. W. Carstens. H. Dahle.

O. Krefting. Johan Brun.

I. Richter.

MBL WHOI Library - Serials
5 WHSE 04078